ייווא/ארכיון

פ נפטער יאהרגאנג. Nr. 6 (34) פרייז 85 גר. ערשיינט יעדען חודש.

בית יעקב לכו ונלכה באור ד׳ (ישעי׳)

אילוסטרירטער פאמיליען־זשורנאל

אשה יראת ד׳ היא תתהלל (משלי)

בית יעקב

ארגאן פאר די אינטערעסען פון בית־יעקב־שולען און ארגאניזאציעס בנות־אגודת־ישראל אין פוילען.

ב"ה לאדז, מנחם־אב תרפ"ח.	№ 34	Łódź, Lipiec, 1928 r.

דער ציעל פון די בית יעקב שולען: ערציהען די יודישע טעכטער אין גייסט פון דער יודישער תורה און ישראל'ס היסטארישע אייגנקייט'ס־אידעאלען.

אבאנאמענטס־פרייז: א יאהר 8 גילד. אויסל.: 2 דאלאר. געלד פריהעראויס.
אדרעס פון רעד. און אדמ.: Łódź, ul. Aleksandrowska 28

דאס פראגראם פון בנות אגודת ישראל: פליכט־ערפילונג פון דער יודישער פרוי און דער לעזונג פון די יודישע פראבלעמען אין גייסט פון תורה ומסורה.

אילוסטרירטער בית־יעקב־אלמאנאך 160 זייטען

ערשיינט לכבוד דעם 5־יעהריגען יובילעאום פון בית־יעקב־זשורנאל!

אונזער רעדאקציע איז צוגעטרעטן אויסצוגעבן בקרוב א גרויס רייך זאמל־בוך 10 דרוק־בויגען אילוס־טרירט, לכבוד דעם פערענדיגען דעם 5טען יאהרגאנג פון בית־יעקב־זשורנאל. מיט דער דאזיגער אויסגאבע האבן מיר אייך פאר א ציעל צו שאפן א שעהן, גוט און נוצליך לעזע־בוך, געשריבן אין רעליגיעזן יודיש טראדיציאנעלן גייסט פאר דער יודישער פאמיליע בכלל און פאר די העכערע קלאסן פון דער בית־יעקב־שול און בנות־גרופן בפרט.

אין דעם „אילוסטרירטען בית־יעקב־אלמאנאך" וועלן איינגענומען [illegible] טע ליטעראַרישע קרעפטען אין דער אָרטאָדאָקסישער וועלט: יודיש־וויסענשאַפטליכע מאמרים, אָפּהאַנדלונגען אין טיפערען זין איבער אַלע יומא־דפגראס פון יודישען יאהר, מאנאגראפיעס פון פערזענליכקייטען אין דער יודישער געשיכטע, ווי אויך א רייכער בעלעטריסטישער טייל, וואָס וועט אַרומנעמען שפּאַנענדע ערצעהלונגען, נאָוועלען, סקיצען און א רייכע הארציגע לידער.

א בעזונדער אָרט וועט ווידמען דער אלמאנאך דער ענטשטעהונג, ענטוויקלונג, פערברייטערונג און וואוקס פון דער בית יעקב בעוועגונג, גענויע בעשרייבונגען פון היסטאָרישע דאטומ'ס אין דער יונגער געשיכטע פון בית־יעקב און בנות־אגודת ישראל.

דער אלמאנאך וועט אויך זיין פערזעהן מיט צאהלרייכע אילוסטראציעס, קונסט־צייכנונגען און בילדער, וואָס וועלן געבן א [illegible] ווי אויך פאָטאָגראפיעס פון די השיב'סטע מיטאַרבייטער, וואָס וועלן זיך אין אלמאנאך בעטייליגען.

„אילוסטרירטער בית־יעקב־אלמאנאך" וועט זיין א צירונג פאר יעדען יודישען הויז און די יודישע פרוי וועט אין איהם געפינען א בעלעהרענד אנגענעהמען לעזע־שטאף.

דער אלמאנאך [illegible] אלע אָרט סופרים זייערע מאמרים ספרים, שירים א. א. [illegible] במשך א חודש צייט.

דער אלמאנאך וועט קאסטען פאר קווארטאל־אבאנענטן פון בית־יעקב־זשורנאל, נאר א העלפט פון נאָמינאַלן פּרייז.

[illegible] אדרעס פון אונזער רעדאקציע — ביים פערלאנגען א [illegible] 25 גר.

פינפטער יאָהרגאַנג
№ 6 (34)
לאָדז.

בית-יעקב-זשורנאַל

ערשיינט יעדען ראש-חודש.

ב"ה מנחם-אב
תרפ"ח – 1928

די שולע און דאס בוך

מיר שטעהן אַנטקעגען אונזער אויפוואַקסענדער יוגענד, אויג אויף אויג שטעהן מיר מיט זיי, אונזער פערלאַנג איז: „הלואי זאָלען זיי אונז נישט פערשעמען" יעדערער זאָרגט געוויינטליך פאַר זיינע קינדער, אָבער ער האָט אויך אין זינען די סביבה, די אַרומיגע יוגענד מיט וועלכע זיינע קינדער דאַרפען זיך צוזאַמענלעבען, און וואָס טראַכט יעדער פאָטער און מוטער וועגען זייערע קינדער? זיי זאָלען אויסוואַקסען מענשען, נוצליכע מיטגלידער אין דער געזעלשאַפט, און טרייע יודען, מענשען מיט וויסען און פאַרשטאַנד, און יודען מיט האַרץ און נשמה, דאָס איז דער וואונש פון יעדען איינציגען פון אונז. און זייער אַ גוטער וואונש, אָבער מיט'ן וואונש אַליין וועלען מיר דעם ציל נישט ערגרייכען, צום ווילען מוז מען אויך צוגעבען אונזער מיה, אונזער שטענדיגע אויפמערקזאַמקייט, פון סדר-היום טאָר קיינמאָל נישט אַראָפגיין די פראַגע פון ערציהונג, איבערהויפט פון'ם חנוך הבנות, ס'איז אַזאַ אויפגאַבע וואָס פאַרטראָגט נישט דעם מינדעסטען היסח-הדעת, און קיינער קען אונז אין דער הינזיכט נישט מוצא זיין, אַפילו די שול און דער לעהרער אויך נישט, די וועלכע ווילען זיך פטר'ן מיט דעם וואָס זיי האַבען זייערע קינדער אָפגעגעבען אין אַ שול. און מיינען מיט אַן אמת, אַז מיט דעם זענען זיי שוין יוצא — די לעצטע גייען אויף אַ פאַלשען וועג.

די שול איז פאַר די יוגענד נאָר אַ מעכאַנישע פאָרבערייטונג צו די פּראָבלעמען וואָס דאַרפען אין לעבען פארקערפערט ווערען, דער „גאָלדענער מיטען", פון די פערשידענע וועגען וואָס פיהרען צו גוטס און שלעכטס — בלייבט נאָך אַלץ אין די הענד פון דער יוגענד אַליין, דער לעצטער איז מעהר נישט ווי דער וועג-ווייזער און אָנלייטער פון די גרויסע וועלט-אַנשוינגען. די אָרגאַנישע ערציהונג און זיין פאַרקערפערונג אין לעבען בילדען זיך אָבער אויס מבחוץ די וועלט פון שול. און אָהן דעם איינפלוס פון לעהרער, דאָ זענען שוין די הויפט פאַקטאָרען: דער בוך, די הויז-סביבה און די חברים. אָט די דריי פאַקטאָרען ענטשיידען דעם גורל פון דער יוגענד, און אויף דעם דאַרפען זיין אויפמערקזאַם אונזערע עלטערען!

דאָס בוך וואָס אייער זוהן אָדער טאָכטער לעזט, דאַרף פון אייך נישט בעטראַכט ווערען אלס אַ מעכאַנישער שטודיום, אַזוי ווי איהר בעטראַכט די לערן-ביכער פון שול, לויט דער פעדאַגאָגישער אויפפאַסונג פון שול-שטודיום אין וועלכער איהר ווילט נישט זאָגען קיין דעה, דער לעזע-בוך וואָס אייער זוהן אָדער טאָכטער לעזט אין שטוב איז דער מאָטאָ פון אייער קינד'ס אינערליכע אויפפאַסינג; פון דעם בוך הענגט אָפּ זיינע אַנשויאונגען אויפ'ן לעבען, אין דער ווירקליכקייט און זיין מאָראַלישער ערציהונג אַלס מענש.

גרויסע קאָנען ענטציקט ווערען פון דעם אָדער יענעם-בוך אַלס ליטעראַריש קונסט-ווערק, פאַר די יוגענד איז דאָס אָבער אַ צו-שאַרפע קונסט-אויסשלייפונג וועלכע קען צורייצען זייערע יונגע נשמות, ס'קען דערפון ליידען זייער תמימות זייער גלייבען אין גוטס און גערעכטיגקייט, זייערע מאָראַלישע נטיות, דאָס וואָס ביי אונז גרויסע ווערט בעטראַכט אַלס טיף-פסיכאָלאָגיש, קען ביי די יוגענד אַרויסרופען אַ רעוואָלוציע אין זייער געדאַנקען-ענטוויקלונג, און אַלס פועל-יוצא, קען אַ זעלכע פריצייטיגע פסיכאָלאָגישע איבערגאַנגען ברענגען זיי צו שעדליכע ענטוישונגען, די דיפערענצירונגען פון אונזערע בעגריפען וועגען דעם אָדער יענעם בוך, מיט די בעגריפען פון דער אויפוואַקסענדער יוגענד, זענען זעהר גרויס, אַז דאָס וואָס פאַר אונז איז קונסט איז פאַר זיי פאָרנאָגראַפיע, די טערמינען וואָס ווערען בענוצט אין אַ שילדערונג פון אַ געוויסע זאַך איז פאַר אונז פסיכאָלאָגישע שטריכען. פאַר זיי איז דאָס אָבער ציניזם, און די ווירקונג פון אַזעלכע שריפטען אויף דער יוגענד איז אַזוי גרויס, אַז זי איז בכח אויסצוּרייסען מיט'ן וואָרצעל פון זייערע יונגע הערצער, די ריינע תמימות'דיגע האַרמאָניע וואָס די שול און סביבה גיבען זיי.

דער לעהרער אָדער די לעהרערין, קען נישט קאָנטראָלירען די ביכער וואָס די שול-יוגענד לעזט אין שטוב, דאָס איז שוין די פליכט פון פאָטער און מוטער, און נישט גאָר אַ פליכט איז עס פאַר זיי, ס'איז מעהר ווי אַ לעבענס-פראַגע, ווייל דער לעזע-בוך איז די סיבה פון כל הסבות, פון איהם הענגט אָפּ צו אייער זוהן אָדער טאָכטער זאָלען אויסוואַקסען נוצליכע מענשען פאַר דער געזעלשאַפט, און טרייע קינדער צו זייער פאָלק און קולטור, אָדער פאַרקערט, דער שליסעל פון דעם איז איינגאַנצען אין די הענד פון פאָטער און מוטער, מיט איין היסח הדעת, מיט דער קלענסטער פאַרנאַכלעסיגונג, פערשפּילען זיי דאָס, צו וועלכעס זיי שטרעבען און מאַטערען זיך אין זייער שווערען לעבענס-קאַמף.

דער פאָטער קוקט זיך אַרום שפּעטער, אַז זיין זוהן אָדער טאָכטער זענען עפּעס נישט ווי געוועזן, זיי ווערען איינגעשלאָסען אין זיך, קוקען מיט אַ ברוגז'ן בטול אויף דער הויז-סביבה, און אויף די עלטערען זעלבסט, ווערען נערוועז, שטענדיג אויפגערעגט, און עס מערקט זיך ווי זיי שיילעז זיך אויס פון דער גאַנצער פאמיליע-האַרמאָניע. די עלטערען קרענקט דאָס, זיי זענען שטאַרק בעזאָרגט פון דעם, און בעקלאָגען זיך פאַר זייערע נאָהענטע בעקאַנטע אויף „היינטיגע קינדער" און פאַרגעסען בשעת מעשה, אַז דאָס איז זייער שולד אַליין, זייער נאַכלעסיגקייט, זייער וועלען יוצא זיין, נישט אַכטונג געבען אויפ'ן בוך וואָס זייערע קינדער האָבען געלעזען, זייער נישט אנערקענען, אַז דער לעזע בוך איז נישט קיין פערווײלונג פאַר זייערע קינדער, נאָר זייער אָרגאַנישער ערציהער, און פון איהם הענגט אָפּ זייער גורל...

ב. דוואָרישצין.

פון חודש צו חודש.

— אָנפאַנג חודש תמוז ה. י. זענען אָפּגעפאָהרען קיין ראַבקא די תלמידות פון קראָקאָווער סעמינאַר. ס'זענען אויך מיטגעפאָהרען די דאָצענטינס פרוי שענירער און פרל. לאַנדסבערג. די לעצטע וועלען דאָרט וואוינען אַ גאַנצען זומער, וואו די שעורים וועלען רעגעלמעסיג פאָרקומען. המשה-עשר-באב וועט זיך אויך עפענען דער פאָרטבילדונגס קורס פאַר ז"י לעהרערינס, וואָס האָבען פאַר אַ יאָהרען געענדיגט דעם סעמינאַר. צו די פאָרטבילדונגס-קורסען קומט אויך דער דירעקטאָר פון דער אַלוועלטליכער „קרן-התורה" צענטראַלע דר. ש. דייטשלענדער און פרל. ראָזענבוים פון פראַנקפורט. אין שליחות פון בית-יעקב-זשורנאַל, וועט די ב"י קאָלאָניע אין ראַבקע בעזוכען אונזער רעדאַקטאָר ה' א. ג. פרידענזאָן. דער לעצטער וועט אין קינפטיגען נומער געבען בעשרייבען דאָס לעבען און ווירקען פון ב"י דאָרט אין דעם שענעם קור-אָרט. אין ראַבקע איז אויך אויף אַ חודש צייט אַרויסגעפאָהרען אַ גרופּע פון 50 בנות-חברות אונטער דער לייטונג פון פרל. שטשעריינסקא. די לעצטע וועלען דאָרט אָפּהאַלטען שעורים און פיהרער-אויסשולונג.

— דר. דייטשלענדער האָט דעם פערגאַנגענעם חודש בעזוכט פאַריז און דאָרט צווישען דער יודישער געזעלשאַפט אָנגעפיהרט מיט אַן אַקציע לטובת דעם בוי פון סעמינאַר. דר. דייטשלענדער איז מצד אָנגעזעהענע, יודישע פערזענליכקייטען אין דער אַקציע וואַרים אונטערשטיצט געוואָרען.

— הרב טובי' האָראָוויץ דער וו. פרעזעס פון דער אגודה אין פוילען איז צוריקגעקומען פון זיין פּראָפּאַגאַנדע רייזע אין אמעריקא, וואו ער האָט אָנגעפיהרט מיט אַ געלט-זאַמלונג לטובת דעם בנין פון ב"י סעמינאַר. די מיסיע פון חשוב'ן הרב האָראָוויץ האָט זיך זעהר גוט איינגעגעבען.

— די אַרבייט ביים אויפבויען דאָס בנין פאַר'ן סעמינאַר אין קראָקאָ געהט מיט אַ שנעלען טעמפּא פאָראויס. ווי מיר דערוויסען זיך וועט צום יאָהר-טאָג פון דער גרונדשטיין-פייערונג (י"ט אלול) דאָס הויז שוין זיין ביז אינטערן דאַך. לע"ע זענען דאָס רוב געלט-מיטלען פאַר'ן צוועק פונ'ם דערמאָנטען בנין געשאַפען געוואָרען אין אויסלאַנד.

יודישער נדבן אין פוילען — האָסטו שוין געגעבען דיין חלק צום בנין פאַר דעם בית-יעקב-סעמינאַר?

— אם לא עכשיו אימתי?

— אין מלאַווא וויט די יודישע קהלה אַ אייגען הויז פאַר דער דאָרטינער בית-יעקב-שולע. ביי דעם דורכפיהרען די דאָזיגע גראַנדיעזע אונטערנעמונג איז בעזונדער פערדינסטפול דער פרעזעס פון קהלה און בעקאַנטער אגודה-עסקן ה' פנחס מאָנדרא. זונטאָג, י"א תמוז איז פאָרגעקומען אַ גרויסער פייערליכער פאַראַד ביים לעגען דעם גרונדשטיין פון דערמאָנטען הויז — אונזער רעדאַקציע האָט אויף דער איינלאַדונג פון דער מלאַווער יודישער קהלה אַרויסגעשיקט אַ לענגערע בעגריסונג און וואַרימע ווינשען

— די פערוואַלטונג פון דער לאָדזער יודישער קהלה אונטער'ן פאָרזיץ פון פרעזעס ר' לייבל מינצבערג האָט אויף איהר לעצטער בודזשעט-סעסיע, בעשלאָסען צו סובסידירען די לאָדזער בית-יעקב-שולען מיט אַכט טויזענט זל. אויפ'ן יאָהר 28—29 (דאָס פריהערדיגע יאָהר נאָר 15 הונדערט זל.)

— די דריטע לאַנדעס-קאָנפערענץ פון דער אגודה אין פוילען קומט פאָר אי"ה אין חודש חשון פ"ט עס איז פאָראויסצוזעהן, אַז גלייכצייטיג מיט דער אַלגעמיינער קאָנפערענץ זאָל אויך אָפּגעהאַלטען ווערען די חנוך-קאָנפערענץ, וועלכע ווערט שוין לאַנג געפלאַנט און ערוואַרטערט מצד אַלע אָרט. עסקנים. וואָס זענען טעטיג אויפ'ן געביט פון חנוך הבנים והבנות.

— צום נייעם שול-יאָהר ערשיינט דורכ'ן פערלאַג „מסורה" אין לאָדז, דער צווייטער טייל פונ'ם לערן-בוך „יודישע שפּראַך" פאַר די בית-יעקב-שולען. דער ערפאָלג פונ'ם ערשטען טייל יודישע שפּראַך" גיט די האָפנונג אַז דער צווייטער טייל, וואָס איז נאָך אין פיעל הינזיכטען פערבעסערט און פערשענערט, וועט דורך אַלע שולען געקויפט ווערען.

— צום נייעם שול-יאָהר עפענט זיך אין וואַרשא די צווייטע בית-יעקב-שולע אויף טוואַרדא 35. די שולע געפינט זיך אין אַ הערליך פּרעכטיגען לאָקאַל און ס'זענען אַנגאַזשירט געוואָרען אויף למודי קודש ווי אויף למודי חול ערשט-קלאַסיגע לעהרקרעפטען אונטער דער לייטונג פונ'ם בעקאַנטען אָרטאָדאָקסישען פעדאַגאָג און שריפטשטעלער לייב אָרלעאַן.

— אויף דער איניציאַטיוו פונ'ם ועד החנוך ביי דער לאָדזער אגודה און איהר פאָרזיצענדען הרב אברהם סילמאַן (ראַדאָגאָשטשער רב) איז פאָריגען חודש צונויפגערופען געוואָרען אַ גרויסע פערזאַמלונג אין לאָקאַל פון דער לאָדזער אגודה. אין דער פערזאַמלונג האָבען זיך בעטייליגט אַ רייהע חשוב'ע אָרטאָדאָקסישע עסקנים. רעד. א. ג. פרידענזאָן האָט פאַר די פערזאַמעלטע רעפערירט פערשידענע פלענער בנוגע דאָס שאַפען אַ בית-יעקב-שולע אין אַלטשטעטישען ראַיאָן, דערויף האָט זיך ענטוויקעלט אַ לענגערער וכוח און אין רעזולטאַט איז געשאַפען אַ ספּעציעלע געזעלשאַפט צו גרינדען בית-יעקב-שולען אין דער געגענד פון אַלטשטאָט-באַלוט. אַלס צייטווייליגע פערוואַלטונג איז געוועהלט געוואָרען: ראַטמאַן ר' יעקב בילויער פאָרזיצער, — וויצע-פרעזעס פון דער לאָדזער קהלה ר' העניך בערגער, ר' יודא לייב ווערדיגער, ר' כתריאל מילגרוים, פרנס ר' יוסף מענדיל גוטמאַן, ר' דוד מאיר גיסקע, ר' יוסף אלגוס, ר' הערשל ווייכסעלפיש און ר' א. ג. פרידענזאָן. די פערוואַלטונג האָט שוין אָפּגעהאַלטען אייניגע זיצונגען און גאַנץ בקרוב ווערט געדינגען אַ גרויסער לאָקאַל פאַר דער ב"י שולע אין אַלטשטעטישען ראַיאָן. אין צוזאַמענהאַנג מיט דער דערמאָנטער אַקציע איז אויך פאָרגעקומען אַ גרויסע מאַסען-פערזאַמלונג אין זאַל אייראָפּעסקי וואו מיט אויספיהרליכע רעדעס וועגען דער בעדייטונג פון אַ שולע אין דער אַלטשטאָט זענען אַרויסגעטרעטען די ה"ה ז"ל. בערשטיין און פרידענזאָן.

די נעמען פון די איניציאַטאָרען, וואָס זענען געוועהלט געוואָרען אין דער צייטווייליגער פערוואַלטונג גיבען אַ גאַראַנטיע דאָס די ערציהונגס-אַנשטאַלט פאַר אונזערע טעכטער אין לאָדז, אין אַלטשטעטישען קאַנט, וואו ס'וואוינען צעהנדליג-טויזענדער רעליגיעזע יודען וועט וואָס גיכער געשאַפען ווערען.

— די לייטערין פון קראָקאָווער ב"י סעמינאַר פרוי שענירער האָט בעזוכט לעצטענס די שטעדט: בריסק, קאָברין, לוקאָוו, ווענגראָוו א. א. אין זשיראַרדאָוו האָט זיך געעפענט אַ נייע שולע אונטער דער לייטונג פון דער לעהרערין פרל. חנה האָפמאַן.

פינפטער יאָהרגאַנג
№ 6 (34)
לאָדז.

בית=יעקב=זשורנאַל

ערשיינט יעדען ראש=חודש.

ב"ה מנחם·אב
תרפ"ח – 1928

די שולע און דאס בוך

מיר שטעהן אַנטקעגען אונזער אויפוואַקסענדער יוגענד, אויג אויף אויג שטעהן מיר מיט זיי, אונזער פערלאַנג איז: „הלואי זאָלען זיי אונז נישט פערשעמען" יעדערער זאָרגט געוויינטליך פאַר זיינע קינדער, אָבער ער האָט אויך אין זינען די סביבה, די אַרומיגע יוגענד מיט וועלכע זיינע קינדער דאַרפֿען זיך צוזאַמענלעבען, און וואָס טראַכט יעדער פאָטער און מוטער וועגען זייערע קינדער? זיי זאָלען אויסוואַקסען מענשען, נוצליכע מיטגלידער אין דער געזעלשאַפט, און טרייע יודען, מענשען מיט וויסען און פאַרשטאַנד, און יודען מיט האַרץ און נשמה, דאָס איז דער וואונש פון יעדען איינציגען פון אונז. און זייער אַ גוטער וואונש, אָבער מיט'ן וואונש אַליין וועלען מיר דעם ציל נישט ערגרייכען, צום ווילען מוז מען אויך צוגעבען אונזער מיה, אונזער שטענדיגע אויפמערקזאַמקייט, פון סדר-היום טאָר קיינמאָל נישט אַראָפגיין די פראַגע פון ערציהונג, איבערהויפט פונ'ם חנוך הבנות, ס'איז אַזאַ אויפגאַבע וואָס פאַרטראָגט נישט דעם מינדעסטען היסח-הדעת, און קיינער קען אונז אין דער הינזיכט נישט מוצא זיין, אַפילו די שול און דער לעהרער אויך נישט, די וועלכע ווילען זיך פטר'ן מיט דעם וואָס זיי האָבען זייערע קינדער אָפגעגעבען אין אַ שול. און מיינען מיט אַן אמת, אַז מיט דעם זענען זיי שוין יוצא — די לעצטע גייען אויף אַ פאַלשען וועג.

די שול איז פאַר די יוגענד נאָר אַ מעכאַנישע פאַרבערייטונג צו די פראָבלעמען וואָס דאַרפען אין לעבען פארקערפערט ווערען, דער „גאָלדענער מיטען", פון די פערשידענע וועגען וואָס פיהרען צו גוטס און שלעכטס — בלייבט נאָך אַלץ אין די הענד פון דער יוגענד אַליין, דער לעצטער איז מעהר נישט ווי דער וועג-ווייזער און אַנלייטער פון די גרויסע וועלט-אַנשוירונגען. די אָרגאַנישע ערציהונג און זיין פאַרקערפערונג אין לעבען בילדען זיך אָבער אויס מבחוץ די וועלט פון שול. און אָהן דעם איינפלוס פון לעהרער, דאָ זענען שוין די הויפט פאַקטאָרען; דער בוך, די הויז-סביבה און די חברים. אָט די דריי פאַקטאָרען ענטשיידען דעם גורל פון דער יוגענד, און אויף דעם דאַרפען זיין אויפמערקזאַם אונזערע עלטערען!

דאָס בוך וואָס אייער זוהן אָדער טאָכטער לעזט, דאַרף פון אייך נישט בעטראַכט ווערען אלס אַ מעכאַנישער שטודיום, אַזוי ווי איהר בעטראַכט די לערן-ביכער פון שול, לויט דער פעדאַגאָגישער אויפפאַסונג פון שול-שטודיום אין וועלכער איהר ווילט נישט זאָגען קיין דעה, דער לעזע-בוך וואָס אייער זוהן אָדער טאָכטער לעזט אין שטוב איז דער מאָטאָ פון אייער קינד'ס אינערליכע אויפפאַסינג; פון דעם בוך הענגט אָפּ זיינע אַנשויאונגען אויפ'ן לעבען, אין דער ווירקליכקייט און זיין מאָראַלישער ערציהונג אַלס מענש.

גרויסע קאָנען ענטציקט ווערען פון דעם אָדער יענעם-בוך אַלס ליטעראַרישע קונסט-ווערק, פאַר די יוגענד איז דאָס אָבער אַ צו=שאַרפע קונסט-אויסשלייפונג וועלכע קען צוררייצען זייערע יונגע נשמות, ס'קען דערפון ליידען זייער תמימות זייער גלייבען אין גוטס און גערעכטיגקייט, זייערע מאָראַלישע נטיות, דאָס וואָס ביי אונז גרויסע ווערט בעטראַכט אַלס טיף=פסיכאָלאָגיש, קען ביי די יוגענד אַרויסרופען אַ רעוואָלוציע און זייער געדאַנקען-ענטוויקלונג, און אַלס פועל-יוצא, קען אַ זעלכע פריצייטיגע פסיכאָלאָגישע איבערגאַנגען ברענגען זיי צו שעדליכע ענטוישונגען, די דיפערענצירונגען פון אונזערע בעגריפען וועגען דעם אָדער יענעם בוך, מיט די בעגריפען פון דער אויפוואַקסענדער יוגענד, זענען ז'זהר גרויס, אַז דאָס וואָס פאַר אונז איז קונסט איז פאַר זיי פאָרנאָגראַפיע, די טערמינען וואָס ווערען בענוצט אין אַ שילדערונג טון אַ געוויסע זאַך איז פאַר אונז פסיכאָלאָגישע שטריכען. פאַר זיי איז דאָס אָבער ציניזם, און די ווירקונג פון אַזעלכע שריפטען אויף דער יוגענד איז אַזוי גרויס, אַז זי איז בכח אויסצוררייסען מיט'ן וואָרצעל פון זייערע יונגע הערצער, די ריינע תמימות'דיגע האַרמאָניע וואָס די שול און סביבה גיבען זיי.

דער לעהרער אָדער די לעהרערין, קען נישט קאָנטראָלירען די ביכער וואָס די שול-יוגענד לעזט אין שטוב, דאָס איז שוין די פליכט פון פאָטער און מוטער, און נישט נאָר אַ פליכט איז עס פאַר זיי, ס'איז מעהר ווי אַ לעבענס-פראַגע, ווייל דער לעזע-בוך איז די סיבה פון כל הסבות, פון איהם הענגט אָפּ צו אייער זוהן אָדער טאָכטער זאָלען אויסוואַקסען נוצליכע מענשען פאַר דער געזעלשאַפט, און טרייע קינדער צו זייער פאָלק און קולטור, אָדער פאַרקערט, דער שליסעל פון דעם איז איינגאַנצען אין די הענד פון פאָטער און מוטער, מיט איין היסח-הדעת, מיט דער קלענסטער פאַרנאַכלעסיגונג, פערשפּילען זיי דאָס, צו וועלכעס זיי שטרעבען און מאַטערען זיך אין זייער שווערען לעבענס-קאַמף.

דער פאָטער קוקט זיך אַרום שפעטער, אַז זיין זוהן אָדער טאָכטער זענען עפּעס נישט ווי געווען, זיי ווערען איינגעשלאָסען אין זיך, קוקען מיט אַ ברוגז'ן בטול אויף דער הויז-סביבה, און אויף די עלטערען זעלבסט, ווערען נערוועז, שטענדיג אויפגערעגט, און עס מערקט זיך ווי זיי שיילען זיך אויס פון דער גאַנצער פאַמיליע-האַרמאָניע, די עלטערען קרענקט דאָס, זיי זענען שטאַרק בעזאָרגט פון דעם, און בעקלאָגען זיך פאַר זייערע נאָהענטע בעקאַנטע אויף „היינטיגע קינדער" און פאַרגעסען בשעת מעשה, אַז דאָס איז זייער שולד אַליין, זייער נאַכלעסיגקייט, זייער וועלען יוצא זיין, נישט אַכטונג געבען אויפ'ן בוך וואָס זייערע קינדער האָבען געלעזען, זייער נישט אַנערקענען, אַז דער לעזע-בוך איז נישט קיין פערוויילונג פאַר זייערע קינדער, נאָר זייער אָרגאַנישער ערציהער, און פון איהם הענגט אָפּ זייער גורל...

ב. דוואָרישצין.

פון חודש צו חודש.

— אָנפאַנג חודש תמוז ה. י. זענען אָפּגעפאָהרען קיין ראַבקאַ די תלמידות פון קראָקאָווער סעמינאַר. ס'זענען אויך מיטגעפאָהרען די דאָצענטינס פרוי שענירער און פרל. לאַנדסבערג. די לעצטע וועלען דאָרט וואוינען אַ גאַנצען זומער, וואו די שעורים וועלען רעגעלמעסיג פאָרקומען. חמשה-עשר-באב וועט זיך אויך עפענען דער פאָרטבילדונגס קורס פאַר די לעהרערינס, וואָס האָבען פאַר אַ יאָהרען געענדיגט דעם סעמינאַר. צו די פאָרטבילדונגס-קורסען קומט אויך דער דירעקטאָר פון דער אַלוועלטליכער „קרן-התורה" צענטראַלע דר. ש. דייטשלענדער און פרל. ראָזענבוים פון פראַנקפורט. אין שליחות פון בית-יעקב-זשורנאַל, וועט די ב"י קאָלאָניע אין ראַבקע בעזוכען אונזער רעדאַקטאָר ה' א. ג. פרידענזאָן. דער לעצטער וועט אין קינפטיגען נומער געבן בעשרייבען דאָס לעבען און ווירקען פון ב"י דאָרט אין דעם שענעם קור-אָרט. אין ראַבקע איז אויך אויף אַ חודש צייט אַרויסגעפאָהרען אַ גרופע פון 50 בנות-חברות אונטער דער לייטונג פון פרל. שטשערייניסקאַ. די לעצטע וועלען דאָרט אָפּהאַלטען שעורים און פיהרער-אויסשולונג.

— דר. דייטשלענדער האָט דעם פערגאַנגענעם חודש בעזוכט פּאַריז און דאָרט צווישען דער יודישער געזעלשאַפט אָנגעפיהרט מיט אַן'אַקציע לטובת דעם 'בוי פון סעמינאַר. דר. דייטשלענדער איז מצד אָנגעזעהענע, יודישע פערזענליכקייטען אין דער אַקציע וואַרים אונטערשטיצט געוואָרען.

— הרב טובי' האָראָוויץ דער וו. פרעזעס פון דער אגודה אין פוילען איז צוריקגעקומען פון זיין פּראָפּאַגאַנדע רייזע אין אַמעריקא, וואו ער האָט אָנגעפיהרט מיט אַ געלט-זאַמלונג לטובת דעם בנין פון ב"י סעמינאַר. די מיסיע פון חשוב'ן הרב האָראָוויץ האָט זיך זעהר גוט איינגעגעבען.

— די אַרבייט ביים אויפבויען דאָס בנין פאַר'ן סעמינאַר אין קראָקאָ געהט מיט אַ שנעלען טעמפּאָ פאָראויס. ווי מיר דערוויסען זיך וועט צום יאָהר-טאָג פון דער גרונדשטיין-פייערונג (י"ט אלול) דאָס הויז שוין זיין ביז אינטערן דאַך. לע"ע זענען דאָס רוב געלט-מיטלען פאַר'ן צוועק פונ'ם דערמאָנטען בנין געשאַפען געוואָרען אין אויסלאַנד.

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

יודישער נדבן אין פוילען —

האָסטו שוין געגעבען דיין חלק צום בנין פאר דעם בית-יעקב-סעמינאַר?

— אם לא עכשיו אימתי?

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

— אין מלאווא בויט די יודישע קהלה אַ אייגען הויז פאַר דער דאָרטיגער בית-יעקב-שולע. ביי דעם דורכפיהרען די דאָזיגע גראַנדיעזע אונטערנעמונג איז בעזונדער פערדינסטפול דער פרעזעס פון קהלה און בעקאַנטער אגודה-עסקן ה' פנחס מאָנדרא. זונטאָג, י"א תמוז איז פאָרגעקומען אַ גרויסער פייערליכער פאַראַד ביים לעגען דעם גרונדשטיין פון דערמאָנטען הויז — אונזער רעדאַקציע האָט אויף דער איינלאַדונג פון דער מלאַווער יודישער קהלה אַרויסגעשיקט אַ לענגערע בעגריסונג און וואַרימע ווינשען.

— די פערוואַלטונג פון דער לאָדזער יודישער קהלה אונטער'ן פאָרזיץ פון פרעזעס ר' לייבל מינצבערג האָט אויף איהר לעצטער בורזשעט-סעסיע, בעשלאָסען צו סובסידירען די לאָדזשער בית-יעקב-שולען מיט אַכט-טויזענט זל. אויפ'ן יאָהר 28—29 (דאָס פריהערדיגע יאָהר נאָר 15 הונדערט זל.)

— די דריטע לאַנדעס-קאָנפערענץ פון דער אגודה אין פוילען קומט פאַר איי"ה אין חודש חשון פ"ט עס איז פאָראויסצוזעהן, אַז גלייכצייטיג מיט דער אַלגעמיינער קאָנפערענץ זאָל אויך אָפּגעהאַלטען ווערען די חנוך-קאָנפערענץ, וועלכע ווערט שוין לאַנג געפּלאַנט און ערוואַרטערט מצד אַלע אָרט. עסקנים, וואָס זענען טעטיג אויפ'ן געביט פון חנוך הבנים והבנות.

— צום נייעם שול-יאָהר ערשיינט דורכ'ן פערלאַג „מסורה" אין לאָדז, דער צווייטער טייל פונ'ם לערן-בוך „יודישע שפּראַכצונג" פאַר די בית-יעקב-שולען. דער ערפאָלג פונ'ם ערשטען טייל „יודישע שפּראַצונג" גיט די האָפנונג אַז דער צווייטער טייל, וואָס איז נאָך אין פיעל הינזיכטען פערבעסערט און פערשענערט, וועט דורך אַלע שולען געקויפט ווערען.

— צום נייעם שול-יאָהר עפענט זיך אין וואַרשא די צווייטע בית-יעקב-שולע אויף טוואַרדא 35. די שולע געפינט זיך אין אַ הערליך פרעכטיגען לאָקאַל און ס'זענען אַנגאַזשירט געוואָרען אויף למודי קודש ווי אויף למודי חול ערשט-קלאַסיגע לעהרקרעפטען אינטער דער לייטונג פונ'ם בעקאַנטען אָרטאָדאָקסישען פעדאַגאָג און שריפטשטעלער לייב אָרלעאַן.

— אויף דער איניציאַטיווע פונ'ם ועד החנוך ביי דער לאָדזער אגודה און איהר פאָרזיצענדען הרב אברהם סילמאַן (ראַדאָגאָשטשער רב), איז פאָריגען חודש צונויפגערופען געוואָרען אַ גרויסע פערזאַמלונג אין לאָקאַל פון דער לאָדזער אגודה. אין דער פערזאַמלונג האָבען זיך בעטייליגט אַ רייה חשוב'ע אָרטאָדאָקסישע עסקנים. רעד. א. ג. פרידענזאָן האָט פאַר די פערזאַמעלטע רעפערירט פערשידענע פּלענער בנוגע דאָס שאַפען אַ בית-יעקב-שולע אין אַלטשטעטישען ראַיאָן; דערויף האָט זיך ענטוויקעלט אַ לענגערער וכוח און אין רעזולטאַט איז געשאַפען אַ ספּעציעלע געזעלשאַפט צו גרינדען בית-יעקב-שולען אין דער געגענד פון אַלטשטאָט-באַלוט. אַלס צייטווייליגע פערוואַלטונג איז געוועהלט געוואָרען: ראַטמאַן ר' יעקב בילויער פאָרזיצער, — וויצע-פרעזעס פון דער לאָדזער קהלה ר' העניך בערגער, ר' יודא לייב ווערדיגער, ר' כתריאל מילגרוים, פרנס ר' יוסף מענדיל גוטמאַן, ר' דוד מאיר גיסקע, ר' יוסף אלוש, ר' הערשל ווייכסעלפיש און ר' א. ג. פרידענזאָן. די פערוואַלטונג האָט שוין אָפּגעהאַלטען איינציגע זיצונגען און גאַנץ בקרוב ווערט געדינגען אַ גרויסער לאָקאַל פאַר דער ב"י שולע אין אַלטשטעטישען ראַיאָן. אין צוזאַמענהאַנג מיט דער דערמאָנטער אַקציע איז אויך פאָרגעקומען אַ גרויסע מאַסען-פערזאַמלונג אין זאַל „איראָפּעסקי" וואו מיט אויספיהרליכע רעדעס וועגען דער בעדייטונג פון אַ שולע אין דער אַלטשטאָט זענען אַרויסגעטרעטען די ה"ה זיל. בערשטיין און פרידענזאָן.

די נעמען פון די איניציאַטאָרען, וואָס זענען געוועהלט געוואָרען אין דער צייטווייליגער פערוואַלטונג גיבען אַ גאַראַנטיע דאָס די ערציהונגס-אַנשטאַלט פאַר אונזערע טעכטער אין לאָדז, אין אַלטשטעטישען קאַנט, וואו ס'וואוינען צעהנדליג-טויזענדער רעליגיעזע יודען וועט וואָס גיכער געשאַפען ווערען.

— די לייטערין פון קראָקאָווער ב"י סעמינאַר פרוי שענירער האָט בעזוכט לעצטענס די שטעדט: בריסק, קאָברין, לוקאָוו, וועגראָוו א. א. אין זשיראַרדאָוו האָט זיך געעפענט אַ נייע שולע אונטער דער לייטונג פון דער לעהרערין פרל. חנה האָפמאַן.

שבת / פון דר. נתן בירנבוים בערלין.

ויאמר אלקים, און ג—ט האָט געגעבען אַ זאָג, האָט זיך געפאָרמט די וועלט און דאָס אייביגקייט איז אַראָפּגערונען פון איהר אינ'ם געשטאַלט פון צייט. ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, און ס'איז געוואָרען אָוונד און ס'איז געוואָרען מאָרגען: איין טאָג, און ווידער איז געוואָרען מאָרגען: אַ צווייטער טאָג און אַ דריטער, אַ פערטער, אַ פינפטער און אַ זעקסטער, און אין זעקסטען טאָג האָט ג—ט בעשאַפען דעם מענש פון שטויב פון דער ערד און פון זיין סאַמע אייגענסטען אייביגקייט האָט ער גענומען אַ נשמה פאַר איהם און אַזוי איהם אַריינגעשטעלט אין דער וועלט און אין דער צייט אַריין. וכדי דער מענש זאָל אין אָט דער וועלט און אין אָט דער צייט נישט פערגעסען אין זיין אייביגער נשמה און איהר ג—טליכען מקור און טאַקע אויך נישט אין דעם אייביגען בורא עולמים, האָט ג—ט איהם מיטגעגעבען אַ מתנה אויפ'ן וועג, אַ שטיק צייט פאַר אַ משל פון דעם אייביגקייט, האָט ער געבענשט און געהייליגט דעם זיבעטען טאָג, אין וועלכען ער אַליין האָט געהאַט שבת געמאַכט נאָך זיין וועלט-אַרבייט.

נאָר ווי די בעשאַפענע וועלט האָט געוואָרט אויף דעם מענש, ער זאָל זי בעקרוינען און ווי די ערשטע וועלט-וואָך האָט געוואָרט אויפ'ן שבת, ער זאָל זי פערענדיגען, פונקט אַזוי האָט דער שבת געוואַרט אויף יודען, זיי זאָלען איהם אָפּהיטען און זיין אַנ-עדות אויף איהם פאַר די אומות העולם. און ווי באַלד ס'איז געקומען די צייט און ישראל איז געוואָרען אַנ'אויסגעקליבען פאָלק, אַרויסגעגאַנגען פון מצרים אַנטקעגען זיין גורל, דעם הר סיני — האָט ג—ט איהם געגעבען דעם שבת, געגעבען איהם, דעם שטרייטער פאַר זייער נשמה'דיגקייט, פאַר דעם צלם-אלקים'דיגקייט, פונ'ם מענש מיט'ן אין דער וועלט און אין דער צייט, געגעבען איהם פאַר אַ דערמאָנונג אין יציאת מצרים.

און צייט דעמאָלט האָט ישראל ליב דעם שבת, געהט איהם אַנטקעגען מיט גרויס שמחה ווי אַ חתן געהט אַנטקעגען זיין כלה, האָט איהם ליב מיט אַנ'אייביג-יונגען ליבשאַפט מיט אַ בעגקשאַפט, וואָס האַלט אין איין בעגייען זיך, מיט אַ בענקשאַפט נאָך דעם גרויסען גליק, מיט וועלכען ער איז מזכה דעם מענש.

דאָס גליק פון שבת! ווער ס'וויל עס פערשטעהן לויט זיין אמת'ן מהות, טאָר זיך נישט אָפּשטעלען אויפ'ן האַלבען וועג, אַוודאי קען נישט זיין קיין שום ספק דעריבער, וואָס ס'מיינען די ווערטער בכדי „ס'זאָל רוהען זיין קנעכט און זיין דינסט אַזוי ווי דו, און דו זאָלסט געדענקען, אַז אַ קנעכט ביסטו געווען אינ'ם לאַנד מצרים און אַז השם דיין ג—ט האָט דיך אַרויסגעפיהרט פון דאָרטען טיט אַ שטאַרקער האַנד און מיט אַנ'אויסגעשטרעקטען אָרעם". ס'קען נישט זיין קיין שום ספק, אַז דאָ זאָגט זיך אַרויס אַ סאָציאַלע עיקר-תביעה און אַז דאָס קנעכטשאַפט אין מצרים ווערט דאָ דערמאָנט, כדי צו שטיצען די דאָזיגע תביעה; אַז די דאָזיגע ווערטער פונ'ם הר סיני ברענגען אַ בשורה די מענשען: דריקט נישט איינער דעם אַנדערען! אָבער דאָס איז דאָך נאָר אַ קאָנסעקווענץ פון דער תוך-אידעע פון שבת, אַ פשוט'ער קל וחומר, אַ דרינגונג פינ'ם לעבען, פון די נשמות אויפ'ן לעבען פון די גופות. דאָס תוך-מהות פון שבת איז מנוחה, מנוחה פאַר יעדען, אי פאַר דעם האַר, אי פאַר דעם קנעכט („אַזוי ווי דו"), די מנוחה פון דעם געבענשטען און געהייליגטען טאָג, מנוחה טאַקע און נישט נאָר אָפּטעטמען, מנוחה, ד"ה אַנ'אויפשיינען פונם צלם אלקים, אַ יום-טוב פון דער נשמה, פון דער אויסגעשפרייטער נשמה, פון דער נשמה יתרה, וועלכע קומט מכלומרשט צו אַ פרישע אַ גרייטע צו דער ערשטער נשמה, דער אויסגעמאַטערטער פון דער וואָך.

אמת, אויך דער שבת שטילט נישט איין דאָס בענקשאַפט פון יענעם גרויסען צדיק און פאָעט, וואָס האָט זיך געווינשט, אַז די וועלט זאָל אַוועקגענומען ווערען, כדי ס'זאָל נישט זיין קיין מחיצה צווישען ג—ט און דעם מענש. דער מענש איז צוגעבונדען צו דער ערד און, אמת, דער שבת קען איהם נישט אָפּבינדען פון איהר; דאָס דאַרף ער דאָך גאָר נישט; אָבער בעשיינען בעשיינט ער זי פאַר איהם, פועל'ן פועלט ער, אַז דער מענש זעהט אַ דורך דורך איהר, אַ דורך און אַ דורך, ביז דאָרטען, וואו ס'ווייזט זיך אַ גרויס ליכט, וואו עס וואוינט די שכינה. דער שבת נעמט נישט גאָר נישט צו ביי דער וועלט אָבער ער טונקט זי איין אין די קאָלירען פון יענער וועלט, אַזוי אַז זי עטעמט נישט דעם יום טוב פון דער נשמה; ער שפרייט אויס איבער איהר אַ גלאַנץ פון אייביגקייט, אַזוי אַז זי זעהט אויס, גלייך זי וואָלט נאָר אַ משל געווען פון דעם עולם הבא (און זי איז עס דען נישט באמת?!). דער שבת נעמט אַראָפּ דעם עול פון גאָלד און זילבער פון די פלייצעס פונ'ם עושר און די משא פון צרות, וועלכע דריקט-צו דאָס האַרץ פון דעם אָרעמאַן. ער שטילט איין דעם פרומענס דורשט נאָך ג—ט אין דעם זינדיגערס ווייטאָג. ער לאָזט דערגיין, צו דעם הכם צו דעם תם, צו דער טיפסטער חכמה, יעדען אויף זיין שטייגער.

יאָ, גרויס און וואונדערליך איז דאָס גליק פון שבת. אָבער נאָר פונ'ם אמת'ן און לעבעדיגען שבת. דאָרטען, וואו מען מאַכט פונ'ם שבת אַ פריוואַטען ענין; וואו יחידים מיינען, אַז זיי מעגען אַליין זיך אַוועקשטעלען די גרעניצען פון זייער אָפּרוהע — וועגען מנוחה איז דאָך כמעט נישט וואָס צו רעדען; — וואו דער ווילען צום גייסט איז אַ שוואַכער און ווערט צובראָכען און מוז צובראָכען ווערען, ווען ער שטעלט זיך אַנטקעגען דער שטאַרקער וועלט; וואו ס'איז נישטאָ קיין לופט, אין וועלכער ס'זאָל זיך נישט געפינען קיין וואָכענדיגער שטויב — דאָרטען איז דאָס גליק פון שבת נישט בנמצא. נאָר דאָרטען וואו דער שבת איז אַנ'ענין פונ'ם כלל, פונ'ם פאָלק, פון ג—ט'ס פאָלק; וואו ער איז נישט בלויז אַ וואָרט, וואָס ווערט פערלעשט אין דער וועלט-מדבר, נאָר אַ בעשעפערישער אויפטו; וואו די עשה'ס פין שבת מאַכען פון דער מדבר אַ גרויסען, אָנגעסודות'טען וואַלד, אַנ'אָנגעפולטען מיט אַ זיסער הייליגער שטילקייט און מיט אַ ריינעם ריח, און ווי די לאָוו'ס פון שבת בעשיצען דעם דאָזיגען וואַלד און זיינע פרומע דורכגייער אַ קייגען די העזות פון דער וועלט — נאָר דאָרטען, געפונט זיך, דאָס גליק פון שבת.

נאָר, דאָרטען, וואו מען איז מקבל דעם שבת מיט אַ פערחלום'טען ליכט-בענשען און מיט אַ קול שמחה, וואו ס'קלינגען דעם קידוש'ס הייליגע, וואַרימע טענער; וואו ס'רירט זיך נישט קיין האַנד אויף אָנצוריהרען אין די זאַכען אין וואַלד (ס'איז פערווערט דעם אום-שלום פון דער וועלט מכל-שכן צו בענוצען זיך

מיט זיי); וואו מען טראָגט קיין זאַך נישט — לויט'ן וואָכענדיגען שטייגער — פון דעם שלום'דיגען רשות היחיד אינ'ם רשות הרבים; וואו דאָס פאָלק פון שבת היט אָפּ דעם שבת פון נאַכט ביז נאַכט און עפענט זיך אַליין די אוצרות פון שבת — נאָר דאָרטען איז דער מענש נהנה פון ג—טס אייביגקייט מיט'ן אין דער צייט, נאָר דאָרטען דערלעבט ער זיך אַ תיקון, אַ גליק, וואָס האָט נישט זיינסגלייכען, נאָר דאָרטען איז שבת.

און דאָס איז דער שבת, וואָס דאָס פאָלק ישראל האָט איהם ליב זינט ער האָט איהם בעקומען און וואָס ס'וועט איהם תמיד ליב האָבען מיט אַ טיפע, פערבענקטע, אייביגע ליבשאפט. וואָרים וויפיל נסיונות און חטאים ס'זאָלען נישט אויסוואַקסען אויפ'ן אויבענאויף פון זיין לעבען, צו דעם שורש פון זיין לעבען קומען זיי קיינמאָל נישט צו. נישט קיין איינע פון די „כחות אָהן כח" און פון די וואָלוועלע חכמות פון דער וועלט קען אַרויסרייסען דאָס דאָזיגע ליבשאַפט פון זיין האַרצען, אַלץ אויפסניי וועט עס מיט שמחה און מיט געטריישאַפט זיך אומקערען צו דער כלה, וואָס ג—ט אַליין האָט זי איהם צוגעפיהרט. אַלץ אויפסניי וועט עס זיך פערבענקען צו דערלעבען אייביגקייט אין דעם גרויסען משל פון אייביגקייט, אַלץ אויפסניי וועט עס, דורכקוקענדיג דורך דער וועלט, וועלכע דער שבת האָט געמאַכט דורכזיכטיג, זיך רייסען צו כאַפּען אַ שיין פון דער שכינה. נישטאָ קיין שבת אָהן דעם פאָלק ישראל און נישטאָ קיין פאָלק ישראל אָהן דעם שבת!

חמשה-עשר-באב

(בעטראַכטונגען) פון — שרה שענירער.

די ערשטע העלפט פון חודש אָב האָט זיך געענדיגט, טעג פון טרויער און פאָלקס-צער זענען עס געווען. אבלים זענען די קינדער פון יודישען פאָלק אויף דער ערד געזעסען און געזאָגט קינות אויף דעם גרויסען חורבן, וואָס טראָץ דעם וואָס ער איז געשעהן שוין מיט קרוב צוויי טויזענד יאָהר צוריק, איז זיין געדעכעניש פאָרט נאָך טיף איינגעבאַקען אין זייערע הערצער. צער-געפיהלען און טיפער טרויער זענען די הויפּט סמנים פון ערשטען האַלבען חודש אָב, קומען מיר אָבער צו צו דער צווייטער העלפט דאַן ענדערט זיך אַלעס, שבת-נחמו איז דער ערשטער שטראַהל פון טרייסט און בערוהיגונג און חמשה עשר באָב איז שוין דער יום-טוב פון אמת'ער שמחה. און אין דעם ליגט טאַקי דער גרויסער כח פון אייביגען יוד, וואָס ער איז אַזוי צוזאַמענגעגאָסען מיט די געשעהעניש פון זיין פערגאַנגענהייט, אַזוי איינגעליבט אין די לייִדען און פריידען פון זיין העלדישער געשיכטע, אַז זיי האָבען אויף איהם אַזאַ גרויסע השפעה, קענענדיג איהם אַרויספיהרען פון דער גרעסטער אבלות אין אמת'ער שמחה.

וואָס איז דאָס אַזוינס געשעהן אין דעם פינפצעהנטען טאָג אין אָב?

פינף זאַכען זענען מיט דעמדאָזיגען טאָג פערבונדען: 1) די מגפה וואָס האָט געהאַט אַרומגענומען דעם גרעסטען טייל פונ'ם דור-המדבר צוליב'ן חטא חמרגלים, האָט אין פינפצעהנטען טאָג זיך איינגעשטילט.

2) אין דעם טאָג איז פערענדיגט געוואָרען דאָס צוגרייטען ס'האָלץ וואָס ווערט געברענט אויפ'ן מזבח אַ גאַנץ יאָהר.

3) עס איז אַראָפּגענומען געוואָרען דער איסור-חתון מיט'ן שבט בנימין.

4) די יודען האָבען נאָך אַכצעהן חדשים, בעקומען די רעכט די מתים פון דער שטאָט ביתר צו קבורה צו ברענגען.

5) אין חמשה-עשר-באב האָבען זיך די יודישע טעכטער אין די גערטנער פערזאַמעלט צום טאַנץ.

בעטראַכטען מיר דעם לעצטען פאַקט, וואָס ס'איז ספעציעל נוגע דער יודישער טאָכטער, אין דאַן בעמערקען מיר די בעלערענדע שטריכען פאַר אונזער היינטיגען ווייבליכען דור. ווייסע געבאָרגטע קליידער פאַר אַלע יודישע טעכטער — אָהן אונטערשיד פון אָרים און רייך — ווי שעהן קלינגט דאָס!

היינט ווען די יודישע טאָכטער איז פערזונקען אין מבול פון כל-ערליי מאָדעס, גענומען פון אויסגעלאַסענעם און פוסטען לעבען פון דער מאָדערנער אייראָפּא, ווען די יודישע טאָכטער קניט פאַר אָט דעם אָפּגאָט, פערלעצענדיג אַזוי נאָך די שענסטע יודישע מידה פון צניעות — היינט דאַרף אָט דער פאַקטאָר אונז, פיל לערנען. יודישע טעכטער פערזאַמלען זיך אין זייער ספעציעלען יום טוב אין איינפאַכע ווייסע און דערצו נאָך געבאָרגטע קליידער. קיין שפור פון לוקסוס און קליידער-קולט. נישטאָ דער נאַרישער 'שטאָלץ פון רייכען געגענאיבע דעם אַרימען, וואָס ברענגט דעם אָרימאַן איהם שטענדיג נאָכצומאַכען אין זיינע ווילקירליכסטע תאוות אין הנאות. אַלע מוזען געהן אין געבאָרגטע קליידער, וואָס עס ווייזט בולט. אַז אַלעס וואָס דער מענש בעזיצט איז נישט זיין אייגענטום נאָר פון ג—ט איז עס איהם געשאָנקען און ער דאַרף נאָך וויסען ווי צו פערוואַלטען מיט אָט דער מתנה. אַזעלכע ימים-טובים זענען געווען דער בולט'ער אויסדרוק פון דעם גייסטיגען און מאָראַלישען מצב פון דער יודישער טאָכטער אַמאָל.

און היינט?

ס'איז איבריג אָנצוווייזען ווי געפאַלען מיר זענען היינט אין שפיגעל פון אָט דעם געזאָגטען. די איינציגע האָפנונג און גאַראַנטיע אַז מיר וועלען צוריק דערגרייכען אָט דעם ניוואָ פון דער אַמאָליגער יודישער טאָכטער איז און מוז זיין — בנות אגודת ישראל — אָט די יונגע אָרגאַניזאַציע פון די טריי געבליבענע יודישע טעכטער. בנות אגודת ישראל טראָגט דעריבער אוף זיך אַ היסטאָרישע ראָל און דאַרף איהר דאָזיגע ראָל געוויסענהאַפט אויספיהרען. ווען דאָס געשעהן וועלען מיר נאָך זוכה זיין צו פייערען די אַמאָליגע חמשה עשר באב'ס...

(פונ'ם ציקל: אַרום ג—ט)

* *
*

ווי קען איך דען פריילוך זיין, ג—ט,
אַז תמיד ביזטו פאַר מיר דאָ
און אויף יעטוועדער פרייד פון שעה
טריפט הייליגער ערנסט פון דיר...

און ווי קען איך דען טרויריג זיין, ג—ט,
אַז תמיד ביזטו ביי מיר דאָ
און אויך איז אַ שווערער שעה
גלעט מיך דיין צאַרטער באַריר...

תמוז תרפ"ח. דר. בן-ציון פעסלער.

רבי יוחנן בן זכאי און זיין צייט

פון **שמואל אָסטראָווצער** דיסבורג.

ר׳ יוחנן האָט דאַס מיט זיין עניוות און אין פערהעלטעניש צו ירושלים און דעם ביהמ״ק געשאַפען אַ „הצלה פורתא”, אָבער אין פערהעלטניש צו דעם דענסטמאָלדיגען טרויריגען מצב, איז דאָס געוועזן די רעטונג פון ישראל פאַר דער אייביגקייט. און וואָלטען די מלשינים שפּעטער נישט רוים אויף די אָנגעהוירע השפּעה פון יבנה אויפמערקזאַם געמאַכט, — וואָס ס׳האָט דאַצו געפירט, אַז רוים האָט אָנגעהויבען די אַרבייט אין יבנה צו־ביסלעך צו שטערען, וואָלט מען דורך יבנה געוועזן גאַנץ גרויסע זאַכען דערגרייכט. די יודען וואָלטען נישט נאָר זייער זעלבסט־שטענדיגקייט צוריקבעקומען, נאָר זיי וואָלטען אַפילו שפּעטער געקענט ירושלים און דאָס בית המקדש ווידער אויפבויען. איז אָבער ליידער שוין אַזוי דער גורל פון יודישען פאָלק, פון אייגענע שונאים מעהר געשעדיגט צו ווערען אַלס פון פרעמדע.

וויפיל זיי האָבען דעמאָלט פון די מלשינים געליטען און ווי מסוכן ס׳איז דער מצב דורך זיי געוואָרען קענען מיר זעהן דערפון, אַז דער נשיא ר׳ גמליאל האָט געלאָזט פון שמואל הקטן אַ עקסטערע ברכה פאַר דער שמונה עשרה, די ברכה „ולמלשינים אַל תהי תקוה”.

יבנה איז מיט דער צייט געוואָרען אַ אמת מקדש־מעט. ביי יעדער געלעגענהייט זענען די יודען, ווי אַמאָל קיין ירושלים, איצט קיין יבנה זיך צוזאַמענגעקומען. אַ ברייתא (ר״ה כ״ט) דערציילט: אַמאָל איז ראש השנה געפאַלען אום שבת זענען זיך די יודען פון אַלע שטעט צוזאַמענגעקומען קיין יבנה. בעמערקט דערויף רש״י: זיי האָבען זיך פערזאַמעלט קיין יבנה, כדי צו הערען די תקיעות פונ׳ם סנהדרין, ווייל זיי זענען אַזוי געוואוינט געוועזן אין ירושלים.

אין די ערשטע יאָהרען פון ר׳ יוחננ׳ס אַרבייט אין יבנה, בשעת די בלוטיגע קאַמפען האָבען זיך נאָך אָפּגעשפּילט פאַר די טוירען פון ירושלים, איז ר׳ יוחנן געזעסען ווי אַמאָל דער אַלטער כהן־גדול עלי, און מיט אַ קלאַפּעדיג האַרץ האָט ער טאָג טעגליך אַרויסגעקוקט אויף די ידיעות איבער׳ן מצב פון זיינע ברידער און פון דער בעלאַגערטער שטאָט. און ווען ס׳איז אָנגעקומען די טרויריגע בשורה, אַז ירושלים און דאָס בית־המקדש איז געפאַלען, האָט ר׳ יוחנן מיט זיינע תלמידים צוריסען די קליידער און האָבען ביטערלעך געוויינט, זיי האָבען אָבער נישט פערלוירען דעם מוט, נאָר מיט טאָפּעלטע כחות האָבען זיי אָנגעפאַנגען אַרבייטען ביי זייער ווערק, וועלכעס איז אינצווישען טאָפּעלט נויטיג געוואָרען.

ר׳ יוחנן האָט אין יבנה אויפסניי דאָס סנהדרין מיסד געווען און ר׳ גמליאל׳ן פאַר אַ נשיא געזעצט, ער האָט זיינע גאַנצע כחות קאָנצענטרירט אויף דער יודישער תורה און אויף דעם יודישען גייסט, זיי ביים יודישען פאָלק צו פעסטיגען און פערשפּרייטען. ער האָט געוואוסט, אַז דער חורבן דורך רוים איז נישט קיין צופאַל אין דער יודישער געשיכטע, נאָר אַ גערעכטע שטראָף פון ג-ט פאַר די פערנאַכלעסיגונג פון תורה און מצוות. און ער האָט דער עיקר איצט געזוכט אָט די פעהלער אויסצובעסערען, וואָס ס׳איז איהם אויך געלונגען. אויסער די מצוות, וועלכע זענען מיט׳ן ביהמ״ק דירעקט פערבינדען געוועזן און מ׳האָט זיי איצט נישט געקענט מקיים זיין, האָבען די יודען פון יענער צייט געהאַלטען אַלע מצוות פון תרומה און מעשר זעהר שטרענג. די כהנים פון יענער צייט, צווישען וועלכע ס׳זענען נאָך געוועזן צוויי כהנים־גדולים פון ביהמ״ק, האָבען זיך געהייליגט און גערייניגט צום עסען פון תרומה, מ׳האָט בעשלאָסען, נאָר אַזעלכע כהנים תרומה און מעשר צו געבען, פון וועלכע מ׳ווייסט אַז זיי זענען נזהר אין טהרה; די טהרה צו האַלטען איז דעמאָלט נאָך מעגלעך געווען, ווייל זיי האָבען נאָך אַש פון דער פרה־אדומה געהאַט. אויך די דינים פון שמיטה האָט מען זעהר שטרענג געהאַלטען מאַנכע האָבען אַפילו זייער מעשר שני קיין ירושלים געפיהרט און האָבען עס דאָרט אין דער חרוב־געוואָרענער שטאָט געגעסען.

דאָס גאַנצע פאָלק האָט איצט דערקענט די וויכטיגקייט פון יבנה אַלס מרכז פונ׳ם יודישען גייסט און פון דער תורה. און גראָד ווי פריהער קיין ירושלים, אַזוי האָבען זיי איצט עולה רגל געוועזן קיין יבנה. ביי שווערע זאַכען האָבען זיי זיך געווענדעט צום סנה־רין קיין יבנה און דער פסק פון דעם סנהדרין איז ביי יעדען אָנגענומען געוואָרען. פון בעזונדערער וויכטיגקייט זענען געוועזן די תקנות פון ר׳ יוחנן בן זכאי.

אויב מ׳וויל זיך מאַכען אַ בילד פון דעם גרויסען מענש איז גענוג צו הערען עטליכע ווערטער וואָס די גמרא זאָגט איבער איהם (סוכה כ״ח): מ׳האָט געזאָגט אויף ר׳ יוחנן בן זכאי אַז ער האָט קיינמאָל נישט גערעדט קיין שיחת חולין, ער איז נישט געגאַנגען פיר איילען אָהן תורה און אָהן תפילין, ס׳איז קיינער נישט געקומען פריהער פון איהם אין בית המדרש אַריין און ס׳איז קיינער נישט שפּעטער פון איהם פונ׳ם בית המדרש אַוועקגעגאַנגען. מ׳האָט איהם קיינמאָל נישט געטראָפען זיצענדיג און שווייגען. נאָר תמיד לערנען.

צו זיינע דרשות אין ירושלים זענען געקומען טויזענדער מענשען, איז אין ירושלים נישט געוועזן קיין אָרט פאַר דעם עולם, אַזוי האָט ער זיינע דרשות געהאַלטען אין דעם שאָטען פון דער מויער פון ביהמ״ק, אויפ׳ן פרייען פלאַץ.

אין זיינע מדות דערקענט מען תיכף דעם תלמיד פון הלל. ער ווייזט זיך גאָר בעזונדער אַלס תלמיד פון הלל׳ן מיט זיין עניוות, ער האָט געבעטען אספּסייינוס׳ן צו מאַכען ר׳ גמליאל׳ן פאַר נשיא און ער אַליין האָט זיך אַוועקגעצויגען קיין „ברור חיל”, אַ קליין שטעטל, כדי ער זאָל דעם נשיא אין זיין אַרבייט נישט שטערען.

ווי ער איז קראַנק געוואָרען און זיינע תלמידים זענען צו איהם אַריינגעקומען האָבען זיי איהם געטראָפען וויינען. די תלמידים האָבען איהם געפרעגט פאר וואָס ער וויינט, האָט ער זיי געענטפערט: ווען מ׳זאָל מיך פיהרען פאַר אַ געריכט פון אַ מלך בשר ודם, וואָס זיין כעס, זיין שטראָף און אַפילו זיין טויט איז נישט אויף אייביג, וואָלט איך געוויינט. מיך פיהרט מען איצט פאַרן געריכט פון דעם מלך־מלכי־המלכים, וואָס זיין צאָרן און זיין שטראָף קאָן זיין אייביג, זאָל איך נישט וויינען? פאַר מיר זענען דאָ צוויי דרכים, איינער צום גן עדן און איינער צום גיהנום און איך ווייס נישט וועלכען וועג מ׳וועט מיך פיהרען, זאָל איך נישט וויינען?

די תלמידים האָבען איהם געבעטען ער זאָל זיי בענשען און ער האָט זיי געבענשט מיט די ווערטער: הלואי זאָלט איהר אַזוי מורא האָבען פאַר ג-ט ווי איהר האָט מורא פאַר מענשען. און אַז זיי האָבען זיך איבער דער ברכה געוווּנדערט, האָט ער זיי געזאָגט דאָס ווען אַ מענש זינדיגט האָט ער אויך נאָר מורא, אַז אַ מענש זאָל איהם נישט זעהן.

נישט אומזיסט קלאָגט די משנה: „זייט ר׳ יוחנן בן זכאי איז געשטאָרבען איז דער גלאַנץ פון דער חכמה בטל געוואָרען”.

(ענדע).

איינע פון א סאך...

פון — אלימלך שטייער.

I

ס׳איז געווען אַ זומערדיגע נאַכט, אַ רעגענדיגע און פערכמאַרעטע.

זי איז געגאַנגען איינע אַליין, אין אַ שפּעטער שעה און פאַר איהר אין דער טיפער פינסטערניש האָבען זיך געשאַרט צוגרינטע פעלדער מיט דערוואַקסענע פול רעגען נאָך פייכטע זאַנגען, וואָס זענען געשטאַנען אַזוי אומבאַוועגליך - רוהיג און טונקעלקייט, ווי אַ מחנה זעלנער פערגליווערטע פון פחד, פאַר דער לעצטער דעצידירענדער שלאַכט.. טיילמאָל, האָבען זיך די זאַנגען צושאַקעלט, אַוויג געטון פון אַ לייכט, אַ דורכלויפענדיג ווינטעל, אָבער באַלד געבליבען שטיין, גלייכע אויסגעצויגענע און פון זיי האָבען זיך געטראָגען פרישע, פייכטע ריחות, אויפ׳ן הימעל האָבען נאָך געהאָנגען כמאַרען שוואַרצע וואָלקענס, פון צווישען וועלכע ס׳האָבען אַפּויערגעלאַנצט פינקלענדיגע פינטעלעך, ווי דורכגעברענטע פייערדיגע לעכלעך, אין דעם שוואַרצען הימעל־דעק... פון די זומפען האָבען זיך מיטאַמאָל אין שטילקייט אַריין זשאַבעס צושריגען, אין פּלוצים געבליבען פערשטומט. אַרום האָט די נאַכט געאָטעמט מיט אַ טיפע פייכטע שטילקייט, ווי אין אַ חתים־הייל —

האָט זיך געשלייכט אַ יונג מיידעל פון אַ יאָהר צוואַנציג אַרומגעהילט אין אַ ברייטען מאַנטעל, זיך אַלע ווייל צושראָקען אומגעקוקט און גענומען מאַכען שנעלערע טריט, געוואוסט וואָס שנעלער אַרויס פון שטעטעל, פערהאַסטען שטעטעל, און צוקומען צו דער נאָהנטע באַהן־סטאַציע.

די טריט איהרע, שנעל־ראַשיגע, צושראָקענע האָבען אָבגעקלינגען אין פערגליווערטען שטילקייט אַרום. ווי אַ פּלוצלונג קלאַפּען אין טיר, אין אַ מיטען שלאָף — און ווי דערשראָקען פאַרן ווידער־קול פון איהרע אייגענע טריט האָט זי גענומען גיין, וואָס אַמאָל שנעלער, כמעט געלאָפען, שווער אָטעמדיג געוואָלט פאַרטרייבען פון זיך די צודרינגליכע רעיונות, וואָס האָבען זי אומאויפהערליך בעפאַלען, געזשומעט אַרום איהר ווי די ביהנען, נישט אָבצוזאָגען. — אָט האָט זי זיך ווי אַ פערברעכערין, אין אַ מיטען נאַכט, אַרויסגעגנב׳עט פון עלטערען־הויז... דאָס איז געווען די ערשטע מחשבה, אַ קלעגיגע און דריקענדיגע, וואָס האָט זיך צולייגט ווי אַ שווערע משא אויף איהר גוף. דערנאָך זענען געקומען אַנדערע, אַזאָלכע אימרוהיגע, נאָגענדע — וואָס וועלען טראַכטען טאַטע־מאַמע, דערוויסענדיג זיך. אַז זי — חנה - זייער איינציגע טאָכטער, זייער אויג אין קאָפּ - האָט זיי אַזוי שענדליך פערלאָזט...

זענען געקומען אַנדערע מחשבות׳ן, רוהיגע שטילע ווי די גלעטענדע פאַרטאָגס ווינדטלעך .. -האַ, וואָס געהט עס איהר אָהן? ס׳הייסט איהר, חנה׳ן גופא, די ליידען פון די עלטערען דאָרט: אַז זי פיהלט זיך אַזוי אומגליקליך אינם דאָזיגען שטעטעלזומף, ווי דאָס פּוסטע פאַסטקייט האָט זיך אַזוי ברייט צעוויגט, און די רויהע וואַכעדיגקייט, קוקט אַרויס פון אַ יעדען ווינקעל... און זי חנה, שטרעבט צו די הימעלדיגע ווייטקייטען, וואָס ווינקען פון דערווייטענס... און זי דערפיהלט פלוצלינג עפּעס אַזאַ ברענענדיגע ווילדע הנאה

אָט וועט ער זיך אויפכאַפּען פון שלאָף, איהר פאָטער, יהוקאל־יוסל דער מעהל־קרעמער, וועט געבען אַ שפּרינג אַראָפּ פון געלעגער, אָפּגיסען די נעגעל, שווער אָפּהיסען און דערנאָך געבען אַ פּראַל אויף די לאָדענס - אַ בינטעל פריהמאָרגען־זון וועט זיך געבען אַרייס אַריין און פּלוצים .. - נישטאָ חנה!.. אָ, אָ, ס׳ארא גרויסע אויגען, אויפגעריסענע, זיי וועלען עס מאַכען... דער טאַטע מיט׳ן פּערפּעדערטען קאַפּעל, וואָס רעדט נישט אויס פאַר׳ן דאַווענען, וועט פינטלען מיט די אויגען, גריזשען די שפּיצען באָרד... און די מאַמע מיט די אַלטמאַדישע קופקע אויפ׳ן קאָפּ, וועט פּלוצים דערזעהן דאָס קליינע בריוועלע אויפ׳ן טיש... „ס׳איז מיר ענג,.. כ׳גיי אַוועק אין דער גרויסער וועלט — חנה”... פערצוויפּעלטע געשרייען, ספּאַזמעס. . אָה וועט זיך עס שוין טון אין שטעטעל..

און חנה דערפיהלט פלוצים, אַז ס׳פאַרפּעהלט איהר אָטעם ס׳נעמט זי עפּעס שטיקען אין האַלז, עפּעס אַזאַ פערשטיקטעס שלוכצען, רייסט זיך אינעווייניג און בלייבט שטעקען אין קעהל, זי שטעלט זיך, מיטאַמאָל אָב, פּערסאָפּעט שווער־אָטעמדיג, פאַרביי זענען דורכגעלאָפען ביימער, פעראיינצעלטע, פער׳יתומ׳טע אויסגעקוקט אין דער נאַכט פינסטערניש, די גזלנים אויף די שיידוועגען האָט זיך, אַמאָל פון זיי אַראָפּ אַ פויגעל, שטיל, שלעפערדיג צוטרעלערט. .

חנה איז געשטאַנען אַ מידע, דערשעפּטע - אָפּגעמאָסטען מיט׳ן בליק דעם אָפּגעגאַנגענעם שטח, אָפּגעזיפצט און אַריינגעזאַפּט אין זיך די פרישע פעלד־לופט, צוזאַמען מיט דער שטילקייט, וואָס האָט זיך צולייגט אויף דער נשמה. גענומען גיין פאַמעליך, טריט ביי טריט. און פּלוצים האָט זי דערפיהלט, אַז זי איז בעגאַנגען, אַ גרויסען, גרויסען חטא מיט איהרע מחשבות — וואָס שטאַמען נישט פון אַריינעם מקור. ס׳ארא אייגענוציגע, עגאַאיסטיש־געשטימטע זי איז עס, און ווי זי טראַכט עס מיט אַזאַ רוהיגען שפּאָט פון צו לאַכען פון מענשען, וואָס ליבען זי מיט׳ן גאַנצען האַרץ, וואָס האָבען פאַר איהר ס׳לעבען געשטרעקט - און זי, די אָרימע, אומגליקליכע ליבט מעהר פון אַלץ איהרע אייגענע חלומות, אויסגעהאָדעוועט אין די שוואַרצע, שלאָפלאָזע נעכט, זי פיהלט דעם גאַנצען עקעל פון אַזאַ האַרצלאָזיגקייט, ס׳טוט איהר וויי, אָבער אַנדערש קען זי נישט טראַכטען. מ׳האָט זי אין איהר סביבה, נישט געלערנט אַנדערש טראַכטען, און זי איז נישט פעהיג מקריב צו זיין איהרע טרוימען און האָפנונגען... און זי פיהלט אַ שנאה, צו די סביבה, וואָס האָט אַזוי צובראָכען איהר גייסט. אַוודאי — טראַכט זי — איז נישט שולדיג דערין איהר פאָטער יחזקאל־יוסל דער מעהל־קרעמער, וואָס איז פערהאָרעוועט גאַנצע טעג אין זיינע חשבונות און עסקים, אָדער איהר מאַמע יוכבד־לאה - נאָר טאַקע די גאַנצע כאָפּטע יחזקאל־יוסעל׳ס און יוכבד־לאה׳ס (די געזעלשאַפט), די געזעלשאַפט, וואָס פערשטייט נישט צו זאָרגען פאַר די נשמה פון זייערע טעכטער, נאָר פאַר׳ן גוף, פאַר׳ן אויסערליכקייט, און מיט דעם ווייזען זיי אַרויס זייער גאַנצע ליבשאַפט — וואָס פערוואַנדעלט זיך דערנאָך אין אַ שנאה פון זייערע קינדער צו זיי — די עלטערען...

און חנה דערפיהלט ביים האַרץ, עפּעס אַזאַ ברענענדיגע ווייטאָג, אָט איז זי — אַ צעפּיעשטשעטע בת־יחידה פון פאַרמעג־

ליכע עלטערן, זיך אַרומגעדרייט אָהן אַ ציל אין שטעטל צוואַמען מיט איהרע רייכע חבר'טעס, בנות-גיל, געשפּילט זיך מיט נעפּאַרבטע קליידלעך, געפּוסטעפּאַסטעוועט, פאַר די שפּיגלען זיך נעלאַנגווייליגט... אַך ווי האָט זי דאָס פיינד געהאַט. זי מיט אַ פיהלענדע נשמה זיין פייער אין די אויגען האָט געפיהלט דאָס ליידיגקייט ארום, און געבענקט נאָך נשמה-דיגקייט...

אין געזעהן האָט זי פון דרויסען – טיפער האָט מען זי נישט געלערנט קוקען – יודען זיצען אין די קראָמען, האַנדלען-וואַנדלען, רייסען זיך אַרום – וואָכעדיגקייט, וואָכעדיגקייט... און דאָ, אינדערמיט – שבת. שטייט די מאַמע פאַר די ברענענדיגע ליכט, און פייערלעך צינדען זיך אָן אין די אויגען – עפּעס גאַנץ אַנדערע מענשען, און זי וואָלט געוואָלט, ס'זאָל אייביג זיין שבת. נשמה-יתרה'דיג... און פון אַרום הויבען זיך אָן אויסשיילען זכרונות, פאַרנעבעלטע, פאַרדונקעלטע – וואָס זענען איהר ביז איצט קיינמאָל נישט געקומען אויפ'ן זין... – ס'איז געווען, ביינאַכט, שמחת תורה ביינאַכט, און זי איז נאָך דעמאָלט געווען אַזאַ קליין מיידעלע... דער פאָטער האָט זי מיטגענומען אין שוהל צו הקפות, איז זי געשטאַנען אויף א באַנק, אַ הויכער באַנק, און אין דער האַנד האָט זי געהאַלטען אַ פאָהן, אַזאַ לאַנגען פאָהן, וואָס חאָט זי אַריבער געוואַקסען, אַריבער געשטאַרצט איבער אַלעמענס קעפּ... אין אַרום האָבען יודען געטאַנצט – ג-ט אין הימעל. אַזוי געטאַנצט, מיט די ספרי-תורה צוגעדריקט צום האַרצען – ביז זעלבסט פערגעסינג, כלות-הנפש... און ווי האָט זי עס דעמאָלט געפיהלט די יודישע נשמה.. אָבער דערנאַך זענען געקומען אַזעלכע, לאַנגע, גראָהע וואָכענדיגע טעג און אַלץ איז צורינען. זי איז געוואָרען עלטער, און די דערהויבענע מאַמענטען האָבען זיך אויסגעווישט, געוואָרען מטושטש און עפּעס חויכע ריטערס מיט קלינגענדיגע שפּורען פון פוילישע ראָמאַנען וועלכע זי האָט חמרים, גודנעקייט געשלינגען, ליגענדיג לאַנגע זומערדיגע טעג אויף דער אָטאָמאַנע. און די דאָזיגע פרעמדע וועלט האָט זי איינגאַנצען פערשלינגען פערפּולט מיט פרעמדע חלומות און האָפנונגען – און צי האָט איהר עמיץ אָנגעוויזען דעם וועג פון דער יודישער נשמה?..

און נאָך אַ טאָג געדענקט זי, האָט זיך איינגעקריצט אין זכרון, זי איז שוין דעמאָלט געווען אַ דערוואַקסענע, דער טאָג איז געווען, אַ הייסער זוניגער תשעה-באב. די מוטער איז געזעסען אויף אַזאַ נידריג פיסען-בענקעלע, מיט אַ פערטרויערט פּנים געשלינגען די טרערען, ווי נאָך אַ פּריש, ערשט-פאָרגעקומענעם אומגליק, און פאָרגעליינט פון עפּעס אַן'אַלט ספר מיט פאַרגעלבטע בלעטער, וועגען חורבנות פון אַלטע יודישע הייליגקייטען אין אַלטע צייטען. זי האָט געהערט די האַרצרייסענדיגע קלאַנגען, און דאָך האָט איהר האַרץ, נישט געגעבען קיין ציטער, קיין איין פונק פון צער האָט נישט אַ פלאַטער געטהון אין איהר נשמה, וואָס איז שוין געווען פערטעמפּט מיט פרעמדע קלאַנגען פון פרעמדע וועלטען, וואָס האָבען אַלץ פערטונקעלט, אַוועקגערויבט... און צו איז עס איהר שולד, אַז ווען זי האָט געחלומ'ט פון אויפבוי, פון גאַנצקייט, איז עס געווען דאָס פון די ביכלעך ארויס, און נישט פון די מאַמעס פאַרנעלבטען, צובלעטערטען ספר.. אַז אַרום האָט זי געזעהן בלויז גראָקייט, און טריקענקייט, אַזוי ווי די רוקענס פון די אַלטע ספרים אין זייער פּאָליצע, פון וועלכע זי האָט גאָרנישט משיג געווען... און זיי האָבען געצויגען די ברייטע הייליגן וואָס שפּרייטען זיך אויס, נאָך זייער שטעטל. אינ'ם שטורם וואָס איז פאַרגעקומען אין איהר האַרץ, האָט דאָס ווייטער מנצח געווען. אָבער איצט ווען זי איז געווען אויפ'ן וועג פון איהר האָפנונג, האָט זי געפיהלט עפּעס אַ דריקענדען פּחד, פאַר דעם וואָס דאַרף ערשט קימען, וואָס איז פערהוילען, און אין דער זעלבער צייט, האָט זיך עפּעס אַ געפיהל פון צופרידענהייט, צולייגט אין אַלע אברים, אַ געפיהל פון פלוצימדיגער פרייהייט און אויפשטראַלענדע האָפנונגען.. – פערזינקען אין מחשבות'ן איז חנה דערווייל אָבגעגאַנגען אַ שטיק וועגס, און ווען זי האָט זיך אומגעקוקט, האָט זיך שוין בעוויזען, אַריינגעשניטען אין שוואַרצקייט – די נאָהנטע באַהן-סטאַציע, און זי איז מיטאַמאָל געבליבען שטיין דער פאַדעם פון רעיונות, איז געוואָרען איבערגעריסען. אַ פאַרטאָגס האָט אָנגעהויבען בלייכען, האָבען פאַרבען אַדורכגעשפּאַרט די כמאַרעס, אָנגעצינדען און פערוויטעלט, און פלוציםהאָט אַ שווערער, הייזעריגער פייף פון אַ לאָקאָמאָטיוו, אייפגעציטערט די שטילקייט אַרום, און קנוילען רויך האָבען זיך געווירבעלט, און אומבאַוועגליך געבליבען הענגען, ווי האַלבע רייפען אין די פערגליווערטע לופט איבער'ן הימעל.

אַרום איז געווען אַזוי שטיל. טויט-שטיל.

חנה, האָט זיך נאָכאַמאָל אומגעקוקט, אין דער זייט פון'ם שטעטעל, און אַ טרעהר אַ פערבאָרגענע, האָט אַ בלישק געטהון אין אויג. – – – – – – – – – – – – –

חמשה עשר באב

(אַ בילד פון די צייטען ביים בית שני)

– גוט-מאָרגען! – האָט אויסגערופען חולדה, די טאָכטער פון רייכען לאַנדווירט יהושע פון גליל, וואָס האָט זיך אויף דער עלטער אריבערגעצויגען קיין ירושלים, איבצרטרעטענדיג די שוועל פון זייער שכן יוחנן דער סטאָליאַר – גוט מאָרגען, מיין ליבע שרה

– גוט-יאָהר – האָט איהר אָפּגעענטפערט דעם סטאָליאַרס טאָכטער, דערזעהענדיג איהר בעסטע חבר'טע אַריינקומען צו איהר אַזוי פריה -- זאָג מיר וואָס חאָסטו דיך היינט אַזוי צוגעאיילט? ס'מוז אַוודאי עפּיס זיין דערביי!

– צו פריה? האָט חולדה געפרענט פערווינדערט – ווי מיינסטו, כ'מוז זיך דאָך צוגרייטען צום הייגטיגען יום-טוב. און צו מיין טייערע, וועסט דען נישט מיט אַרויסגעהן חמשה עשר באב אין גאָרטען, זיך פרעהען און טאַנצען מיט אַלע יודישע מיידלעך גלייך?

– איך? – האָט אַרויסגעשטאַמעלט שרה איך... וועל נישט קענען זיך בעטייליגען אין דער שמחה, מיין ווייס קלייד איז שוין זעהר אָפּגעטראָגען. און היינט טראָגט מען דאָך נאָר ווייסע קליידער.

– דאָס שאַדט נישט, – האָט חולדה געזאָגט – איך וועל דיר באָרגען מיין ניי ווייס קלייד. נעכטען בין איך געווען ביים כהן גדול אין שטוב, האָב איך געזעהען ווי דעם קעניגס טאָכטער איז אריינגעקומען און געבאָרגט זיך אַ ווייס קלייד פון כהן גדול'ס טאָכטער. מיך האָט די זאַך זעהר גע'חידושט. היתכן! דעם קעניגס טאָכטער וואָס איז געקליידעט אין גאָלד און בריליאַנטען

הבדלה

ס'גייט אויס אין שקיעה, ס'שטאַרבט אין שקיעה,
אונטער אַ פאַרביגע פאָרהאַנג —
דער שבת-טאָג, דער הייליגער טאָג,
בעגלייט פון טאַטעשי'ס געזאַנג.

ס'גייט די נאכט; עס פאַלט צו די נאַכט,
דער ליבער שבת לאָזט זיך אויס —
ס'מאכט דער טאַטעשי באַנג הבדלה
און ס'ציטערט אין זיין האַנד דאָס כוס...

רחל האַלטער

הלל הנשיא

40 יאָהר איז הלל אַלט געווען, ווען ער איז געקומען פון בבל קיין ירושלים. 40 יאָהר האָט ער געלערנט אין דער ישיבה פון שמעיה און אַבטליון. און 40 יאָהר איז ער געווען אַ נשיא איבער די יודען און אַליין געפיהרט א גרויסע ישיבה מיט אַ סאך תלמיד'ם.

הלל הנשיא האָט זעהר ליב געהאַט זיינע תלמידים, אַזוי ווי אַ געטרייע מוטער ליבט איהרע אייגענע קינדער, און ער האָט זיי ערקלערט יעדע שווערע זאַך מיט גרויס חכמה.

„אַ שעמעוודיגער קאָן נישט לערנען" — פלעגט ער אַלעמאָל זאָגען, און ער פלעגט אָנזאָגען זיינע תלמידים, אַז זיי זאָלען זיך נישט שעמען איבערצופרעגען דאָס, וואָס זיי פערשטעהען נישט.

אין זיין ישיבה פלעגען אָנקומען צו לערנען אויך עלטערע מענשען און זיי האָבען זיך נישט געשעמט צו זיצען אינאיינעם מיט יונגע לייט, ווייל הלל האָט זיי געלערנט, אז דאָס וויסען פון דער תורה קען מען נישט דערגרייכען סיידען מ'האַלט זיך קליין און נידריג, אַזוי ווי מיר געפונען ביים באַרג סיני, וואָס די תורה איז אויף איהם געגעבען געוואָרען צו די יודען, דערפאַר ווייל ער איז געווען דער נידריגסטער פון אַלע בערג.

הלל פלעגט אויך וואָרנען זיינע תלמידים, אַז זיי זאָלען לעבען בשלום מיט איינאַנדער און זיך קיינמאָל נישט אויפרעגען,

איז יוסף בערמאן שוין געווען ביי זיינע עלטערן אין דער היים און זיך אויף אַנ'אמת געפרייט נאָכ'ן טרויעריגען תשעה באָב, וואָס ער האָט געהאט.

שרה שנירער

אויף די פליגלען פון געזאנג

רויזעלע, א מיידעלע פון אכט יאָהר, האָט פרעכטיגע זילבערנע לאָקען, און טיף בלויע קלוגע אויגען. א גוט קינד איז זי, זי פאָלגט וואָס טאטע מאמע און גוטע פרומע מענשען, הייסען איהר טהון.

האָט זי זעהר ליב הערען זינגען, נאָך מעהר פון אַלע־מען האָט זי ליב צו הערען לערנען איהר ברודער ראובן.

זוכט זי די מאמע פאַרנאַכט, און טרעפט זי איינגעשלאָפען ביים ברודער אין צימער בשעת ער לערנט. זיצט רויזעלע אין איהר קינדער־בעטעל און הערט זיך איין.

זאָגט איהר די מוטער, זי זאָל נאָך שלאָפען, ענטפערט זי גאָרנישט נאָר הערט זיך מעהר צו.

איז אָבער געשעהן א אומגליק: רויזעלע האָט זיך פער־קיהלט און איז קראַנק געוואָרען. ליגט זי שוין עטליכע טאָג אין בעט, און טאטע מאמע רייסען איין וועלטען, נאָר ס'העלפט נישט, די קרענק שטאַרקט זיך אַלע מאָל.

די לעצטע נאַכט האָט זיך די קרענק געשטאַרקט ביז גאָר. די עלטערן וויינען, נאָר רויזעלע פיהלט גאָרנישט, ווייל זי זעהט זיך אַ אויסגעפוצטע, אין אַ גאָלדענעם בעפלאַנצטען גאָר־טען, און אַרום שיינען אָהן א שיעור זונען, איהר איז אזוי

הלל ענטפערט: זעהר אַ קלוגע און אַ וויכטיגע פראַגע האָסטו מיר געשטעלט, מיין זוהן. דאָס איז דערפאַר, ווייל יענע מענשען וואוינען אין א זאמדיגער געגענד, ווערען זייערע אויגען אַלעמאָל פערשיט מיט שטויב.

הערענדיג דידאָזיגע תשובה איז דער מענש אַוועקגעגאַנגען און איז אין אַ קורצע ווייַלע אַרום צוריקגעקומען און אויס־געריפען:

— וואו איז דאָ הלל? וואו איז דאָ הלל?

האָט זיך הלל איינגעהילט און איז ווידער אַרויסגעגאַנגען צו איהם, זאָגענדיג:

— וואָס פערלאַנגסטו, מיין זוהן?

— איך האָב ווידער עפּעס צו פרעגען.

— פרעג, מיין זוהן, פרעג.

— פאַרוואָס זענען די פיס ביי די אַפריקאַנער מענשען ברייטער אלס ביי אַנדערע מענשען?

— האָסט ווידער געפרעגט זעהר אַ וויכטיגע פראַגע, קלוגער זוהן. דאָס איז דערפאַר, ווייל זיי וואוינען צווישען זומפּען — ענטפערט הלל. אַזוי ווי דער מענש האָט געזעהן, אַז הלל ענטפערט אַזוי רוהיג און געלאַסען מיט א זיסען שמייכעל האָט ער זיך אָנגערופען:

— איך האָב צו פרעגען זעהר פיל זאַכען, כ'האָב אָבער מורא, אַז דו וועסט באַלד בייז ווערען און מיר נישט וועלען ענטפערן.

— מעגסט פרעגען וואָס דו ווילסט, און איך וועל דיר ענטפערן אויף אַלע דיינע שאלות — זאָגט הלל.

— דו ביסט דאָס „הלל הנשיא"? — פרעגט יענער.

— יאָ, דאָס בין איך — ענטפערט הלל.

חורבן ירושלים

א שטאָק-פינסטערע נאַכט איז דעמאָלט געווען. לאַנג, האָט זי זיך געצויגען און אָנגעוואָרפען אַ אימה'דיגע שרעק אויף דער גאַנצער וועלט. איבער ירושלים די הייליגע שטאָדט, האָבען שוואַרצע שאָטענס זיך פערשפרייט, די לבנה און די שטערן האָבען זיך אין לעכער בעהאַלטען, נישט געוואָלט האָבען זיי שיינען...

צו-וואָס בעלייכטען די ערד און מאַכען פינקלען דעם ים, ווען ג—ט האָט אַזאַ ביטער'ן צאָרן אויסגעגאָסען אויף זיין אויסדערוועהלט פאָלק ישראל.

די שונאים פון יהודה, האָבען פאַקעלן ביי די ווינקלען פון בית-המקדש אַנידערגעלעגט און אונטערגעצונדען ג—ט'ס הויז. אין פלאַמען זענען אויפגעגאַנגען די כהנים ביי זייער עבודה און די לויים ביים שאַלען זייערע הערליכע לידער-געזאַנגען אויף די האַרפעס. דאָס פייער האָט דער בייזער ווינד צושפרייט אויף דער גאנצער געגענד ארום און באַלד, איז גאַנץ ירושלים אין רויך פערשווינדען, חורבות זענען די הייזער געוואָרען, ישראל'ס זיהן און טעכטער האָבען קראנקע, פערשמאַכטע אין די פוסטע גאסען זיך געוואַלגערט; פון אונטער די בערגער אַש האָט מען שטיקער גלידער פון זקנים און קינדער, בחורים און מיידלעך אויפגעקליבען און קברים פאַר זיי געגראָבען.

— 27 —

נען מיט דעם, וואָס איהרע קינדער זענען יודיש און טריי דער תורה. אַדרַבא, דאָס פערשאַפט איהר נאָך מעהר צער און חרפה, זעהענדיג ווי זיי ווערען געפייניגט און געפלאָגט דורך זייערע שונאים און זי פרעגט: פאַרוואָס איז דאָס יודישע פאָלק אנדערש ווי אַלע פעלקער, פאַרוואָס מוזען איהרע קינדער ליידען פאַר דער גאנצער וועלט און נאָך ווערען דורך אַנדערע פערשעהמט און געטרעטען?!

יאָ. לֵאָה'ס טרעהרען זענען נישט גלייך צו די טרעהרען פון רחל'ן. לאָה וויינט און בעט ג—ט, זוכה צו זיין האָבען יודישע קינדער פון יעקב'ן און רחל קען נאָך טויזענדער יאָהרען זיך נישט טרייסטען און אויפהערען וויינען אויף דעם ביטערען גורל פון איהרע ליבע קינדער.

און היינט ווען אַזוי פיל יודישע קינדער ווערען ערצויגען ווי די קינדער פון עשו'ן, וויינען שוין ביידע, רחל און לאה. און ווען איהר, ליבע קינדער ווערט זיין שטאָלץ מיט אייער יודישקייט און איהר וועט מיט אייערע יונגע הערצער און ריינע נשמות זיך איבערגעבען דאָס היטען די תורה, דאַן וועט איהר דערהערען דאָס געוויין פון די מוטער'ס פון אונזער פאָלק און איהר וועט אויך מיטוויינען... וועט דאָס פערשטימען אַלע בייזע מלאכים, וואָס זענען מְקַטְרֵג אויף יודען: ס'וועט מקוים ווערען דער צוזאָג, וואָס ג—ט האָט צוגעזאָגט רחל'ן:

און דיינע קינדער וועלען צוריקקעהרען אין זייער היים.

— די היים, וואָס מיר האָבען אַמאָל געהאַט און דאמאָלט וועלען שוין אַלע יודישע קינדער טריי זיין דער תורה, וואָס ג—ט האָט אונז געגעבען!

בעאַרבייט פון העבּרעאישען, דורך י. ארי'

ליכע עלטערן, זיך אַרומגעדרייט אָהן אַ ציל אין שטעטעל צוואַ-
מען מיט איהרע רייכע חבר'טעס, בנות-גיל, געשפּילט זיך מיט
נעפּאַרבטע קליידלעך, געפּוסטעפּאַסטעוועט, פאַר די שפּיגלען זיך
נעלאַנגווייליגט... אָך ווי

פיהלענדע נשמה זיין
ליידיגקייט ארום, און

און געזעהן האַ
נישט געלערנט קיקען
וואַנדלען, רייסען זיך
דאָ, אינדערמיט – ש
ליכט, און פייערלעך
אַנדערע מענשען, און
נשמה-יתרה'דיג... און
פאַרנעבעלטע, פאַרדונ
מאָל נישט געקומען
שמחת תורה ביינאַכט,
מיידעלע... דער פאָטע
איז זי געשטאַנען או
האַנד האָט זי געהאַלט
זי אַריבער געוואַקסען,
און אַרום האָבען יודע
טאַנצט, מיט די ספרי-
פערגעסונג, כלות-הנפ
די יודישע נשמה.. אָ
גע, גראָהע וואָכענדיג
וואָרען עלטער, און ד
געוועפּט, געוואָרען מ
גענדיגע שפּורען פון
נודנעקייט געשלינגען,
אָטזמאַנע. און די ד
פערשלינגען פערפול
און צי האָט איהר עמ
נשמה?..

און נאָך אַ טאָג
זכרון, זי איז שוין ד
איז געווען, אַ הייסער
סען אויף אַזאַ נידריג
געשלינגען די טרערע
אומגליק, און פאָרגעל
טע בלעטער, ווענן ח
אַלטע צייטען. זי האָ
און דאָך האָט איהר ד
פונק פון צער האָט נישו
שוין געווען פערטע
וועלטען, וואָס האָבען
איז עס איהר שולד,
גאַנצקייט, איז עס געו
פון די מאַמעס פאַרנע
זי געזעהן בלויז גראָ
פון די אַלטע ספרים:
נישט משיג געווען...
וואָס שפּרייטען זיך א

איז פאַרגעקומען אין איהר האַרץ, האָט דאָס ווייטער מנצח גע-
ווען. אָבער איצט ווען זי איז געווען אויפ'ן וועג פון איהר האָפ-
נונג, האָט זי געפיהלט עפּעס אַ דריקענדען פּחד, פאַר דעם וואָס

זאָל נישט קענען זיך מאַכען אַ קלייד פון טייערען ווייסען זיי-
דען-שטאָף. איך האָב אָבער איהר אַליין נישט געוואַגט צו פרע-
גען דערוועגען. נאָך איהר אַרויסגעהן האָט מען מיר ערשט די

תלמוד-תורה, לויט'ן מוסטער פון כהן-גדול יהושע בן גמלא,
וואָס האָט, ווי בעיאוסט געגרינדעט אומעטום שולען פאַר די יו-
דישע קינדער פון 5 יאָהר אָהן. דאָרט ווערט מיט זיי געלערנט
דישע ספּאָרט-שפּילע-
טער, און זיי ווערען
יודישען פאָלק, אַזוי
מע חשמונאים. אַזאַ
ם נישט אָנגערופען
, וואָס האָבען פער-
דעם גוי'אישען לע-
אונזערע חכמים, די
ן און ראַנגלען זיך

ענדליך זיך אָנגערו-
דיין רייך יודיש ווי-
געהאַט פיל מאָל די
מת פון דיינע ווער-
צו דעם לעבענס שטיי-
עלייט און האָב איינ-
האָט אויף זיי משפּיע
גלאַטיגע שענע רייד
ן אַנדערש איז דער
וועג פון די יודישע
ט און עניוות בעזי-
און דערביי צייכנען
ע מדות און פיהרען

יסט געווען אין זיין
ן אין דעם יום-טוב,
, שרה'ס פאָטער און

אַזוי ערנסט פער-
יידלעך און גרייטען
דו, שרה'לע, זאָלסט
, דו ביסט דאָך שוין
און בית-המקדש איז
געהערט צוגרייטען
ביים סיום פון יעדע
גער טאָג איז אָבער
הם האָבען די יודען
וייסט דאָך אַוודאי
שט געוואָלט געהען
משה רבינו וואָס ער
ט געשוואוירען, אַז
זעהען ארץ-ישראל
פערציגסטען יאָהר
אין תשעה-באב אין
אויפ'ן דור המדבר
קיין ארץ-ישראל און
קיינער איז נישט
ורה איז בטל געוואָ-
שר באב, בעשטימט

רָחֵל דערפילט יעקב'ס וואונש, זי וויינט און יאָמערט ביטערליך אויף דעם שלעכטען גורל פון איהרע קינדער. זי דערמאַנט פאַר ג—ט איהרע גוטע מעשים, איהר פרומקייט און גוט-האַרציגקייט.

ווען מיין פאָטער לָבָן — טענה'ט רחל צו ג—ט — האָט אָבגענאַרט יעקב'ן און אָנשטאָט מיך האָט ער איהם געגעבען פאַר אַ ווייב מיין שוועסטער לֵאָה, האָב איך יעקב'ן דעם סוד נישט אויסגעזאָגט. ווי שווער אָבער איז דאָס געווען פאַר מיר!

זי רָחֵל, וואָס האָט יעקב'ן אַזוי הייס געליעבט, דערקע-נענדיג זיין גרויס צדקות און איידעלקייט און נאָר צוליעב איהר, האָט ער דאָך געאַרבייט ביי לָבָנ'ן אַזוי שווער און בי-טער זיבען יאָהר, — זי רָחֵל שווייגט, בשעת זי זעהט אַז איהר בעשערטען גיט מען איהר שוועסטער און העלפט איהר נאָך זאָגאר צו צו דעם כדי זי זאָל חס-ושלום נישט פער-שעהמט ווערען. רחל וואָס איז זעהר נאָכגעביג, ווייכהערציג און איז מוותר אויף איהר אייגענעם צער אין טיפען וועהטאָג. דיזעלבע רחל, צוזעהענדיג דעם גרויסען צער פון איהרע קינ-דער, וואָס געהען אין גלות געשמידט אין קייטען, די הענד געבונדען און די פיס שטרויכלען זיך אין די שאַרפע דערנער און שפּיציגע פעלזען ביז בלוט, — ווען זי זעהט זיי, די הונ-געריגע און דורשטיגע געיאָגט דורך זייערע פיינד, דאַן נעמט זי דורך אַנ'אונבעשרייבליכער וועהטאָג און זי קען די גרויסע חרפּה פון איהרע קינדער נישט פערטראָגען. זי וויינט און קלאָגט, בעט און יאָמערט, און איהר געוויין שפּאַלט הימלען און דערגרייכט אַזש ביז דעם כסא הכבוד...

און לֵאָה! פאַר וואָס וויינט זי נישט?

לֵאָה, וואָס פון איהר זענען אַרויסגעקומען אַ העלפט

— 24 —

דאַרף בעקלאָגען דעם חורבן פון מיין פאָלק? אָ, געה נאָר געשווינד, וועק אויף די הייליגע אבות פון זייערע קברים, רוף מיר אברהם, יצחק, יעקב און משה. זיי וועלען קענען ריכטיג בעוויינען דאָס גרויסע אומגליק!"

דערויף ענטפערט ירמי' מיט אַ ציטערדיגער שטים: "האַר פון דער וועלט, צו ווייס איך דען וואו משה געפינט זיך? דו אַליין גרויסער ג—ט האָסט דאָך פערהוילען פון מענשען דאָס קבר פון משה'ן, קיינער ווייסט דאָך נישט וואו ער רוהט, וואו זאָל איך איהם זוכען גיין?"

— געה-זשע צום ברעג פון ירדן, רוף הויך אין די וועלען אַריין: משה בן עמרם, שטעה אויף דו טרייער פאסטוך פון ישראל, פרעמדע פיינד האָבען דיינע שעפעלעך איינגע-של'ייגען".

איז ירמי' אוועק צוערשט אין דער מערת המכפלה און צו די אָבות גערופען: "שטעהט אויף פון אייערע קברים, ג—ט בעדאַרף אייך צו האָבען".

— וואָס איז אַזוינס געשעהן? אַז דו שטערסט אונזער רוה?

— ירמי' שווייגט, ער האָט מורא צו דערצעהלען די אָבות די צרות פון זייערע קינדער, זיי קענען נאָך די גאַנצע שולד אויף איהם אַרויפוואַרפען, מסתמא האָט ער, ווענ'ניג דאָס פאָלק צו תשובה געוועקט.

באַלד דערנאָך לויפט ירמי' צום ירדן, שטעלט זיך אַוועק ביים ברעג, טונקעל איז די נאַכט געווען, דער טייך האָט געשטורעמט, געקאָכט האט דאָס וואַסער פון די יודישע טרעהרען און אין וואַרפענדען שטראָם אַריין האָט דער נביא אויפ'ן קול געשריגען: "ערוואַך משה, בן עמרם, ג—ט פער-

— 29 —

האַלטען אין אַ גויט, אפשר פערלאַנגט איהר עפּעס פון מיר. איך וויל אייך גערן מיט עפּעס אָפּדינען.״

— „חשובער פירשט״ — ענטפערט דער רב: „בעגעהט זיך גוט מיט די יודען, וואָס געפונען זיך אונטער אייער הערשאַפט! און אויב איהר ווילט מיר נאָכמעהר גוט׳ס טהון, האָב איך אַ זוהן אין דער פוילישער מדינה, אויב ס׳וועט אמאָל נייטיג זיין, נעמט אייך אָן פאַר איהם״.

דער פירשט איז מבטיח דעם רב אַלץ צו טהון, ער פערשרייבט זיך דעם נאָמען פונ׳ם רב׳ס זוהן און באלד נאָך זיין אַ היימקומען, זוכט ער אויס שאול׳ן און דער לעצטער איז ביים פירשט שטארק נושא־חן. נאָכמעהר דער פירשט בעראַט זיך אין אַלע זאכען מיט שאול׳ן און פערטרויט איהם אַלע סודות, ביז שאול ווערט בעקאנט צווישען די העכסטע פוילישע ספערען און דער פירשט ראדזיוויל ליבט איהם תמיד פאַר זיין חכמה און עהרליכקייט.

א צייט שפּעטער איז געשטאָרבען דער פוילישער קעניג. האָבען זיך פערזאמעלט אלע גרויסע פירשטען פון לאַנד אויסצוקלויבען א נייעם קעניג. טעג און וואָכען האָבען זיך פערצויגען די בעראטונגען וועגען דעם וועהלען א נייעם קעניג און די פירשטען האָבען זיך נישט געקענט בשום אופן אייניגען. דערווייל האט אָנגערוקט דער טאָג, ווען לויט׳ן געזעץ, האָט שוין מעהר די וואהל פון א קעניג נישט געטאָרט אויפגעהאַלטען ווערען. די פירשטען זענען אָבער נאָכנישט געהאט דורכגעקומען צווישען זיך.

ווען דער בעשטימטער טאָג איז אָנגעקומען, האָט דער פירשט ראדזיוויל, פאָרגעלעגט צו וועהלען ביז אויפ׳ן אנדערען טאָג, דעם יוד שאול אלס פוילישען קעניג. אלע האָבען מסכים

המקדש, וואו איך האָב מיין איינציגען געליבטען זוהן, יצחק אויף דער עקידה געבּרענגט, חרוב געוואָרען?״

דיינע קינדער האָבען געזינדיגט — זאָגט איהם ג—ט — די הייליגע תורה האָבען זיי פערשוועכט און בעשמוצט, זיי אליין זענען אין זייער אומגליק שולדיג!

הויבּט אָן יצחק: „האַר פון דער וועלט, ווען מיין פאָטער אַברהם האָט צו מיר געזאָגט, ג—ט וועט אַ לעמעלע פאַר אַ קרבן אָנווייזען, האָב איך מיך באַלד ענטשלאָסען אַליין דאָס קרבן צו זיין, איך האָב מיך נישט אַ קעגענשטעלט, רוהיג האָב איך זיך געלאָזט בינדען. געדענק־זשע מיר דאָס און דערבאַרים זיך אויף מיינע קינדער!״

יעקב רופט אויס: „אַלמעכטיגער ג—ט, ווען איך בין נאָך צוואַנציג יאָהר זיין ביי לבנ׳ן צוריקגעקעהרט אין מיין היים, האָט מיין ברודער עשו געוואָלט מיינע קינדער פערניכטען, אָנשטאָט זיי האָב איך מיין אייגען לעבען איינגעשטעלט און איצט, זענען מיינע קינדער געגעבען געוואָרען אין די הענד פון זייערע שונאים, צו דער שחיטה האָט מען זיי געפיהרט. אָך און וועה איז מיר, דערבאַרים זיך בעשעפער אין הימעל!״

און משה רבינו גיסט אויס זיין ביטער האַרץ: „גרויסער ג—ט, פערציג יאָהר האָב איך ווי אַ געטרייער פּאַסטוך דיין סטאַדע געפיהרט, פאַר זיי מיין לעבען געשטרעקט און ווען דו האָסט זיך איבער ישראל׳ן נישט דערבאַרמען, לאָמיר נאָר זעהן, וואָס עס שטעהט אין דיין הייליגע תורה געשריבען „אין איין טאָג טאָר מען נישט שחט׳ן אַ קוה און איהר יונג קאַלב״ און איצט, וויפיל מוטער׳ס האָט מען מיט זייערע אייגענע יונגע קינדער אין איין טאָג אויסגעשאָכטען? אָך, ווי שרעקליך דאָס איז!

דריי מאָל אין יאָהר זענען אַלע יודען געקומען,
קיין ירושלים דאָרט עולה רגל זיין
און די בעסטע בהמות האָט יעדער געבראַכט.
אַ קרבן פון זיך אַליין.

און טויזענדער כהנים האָבען טאָג־טעגליך
בעדינט דעם מזבח, פון פריה ביז נאַכט.
און געברענט האָט דאָרט ג—ט׳ס פייער שטענדיג
און די שכינה האָט אויך דאָרט געוואַכט.

און זאַט איז געווען דער מזבח,
די כהנים און אַלע פיר ווענד.
היינט איז נאָר איינע געבליבען,
די איבריגע זענען געוואָרען פערברענט.

און די וואַנד די כותל מערבי
איז עלענד און הונגערט, פאַסט נאָך היינט.
זי טרינקט זיך נאָר אָן מיט די טרעהרען,
פון מענשען ווען זי ווערט בעוויינט.

א. מ. קמיאָטעק

שאול וואהל
דער איינטאָגיגער קעניג אין פוילען.

אין דער שטאָט פּאַדווע, איטאַליען, האָט אַמאָל געלעבט אין גרויס כבוד, אַ געלערנטער יוד, מיט׳ן נאָמען שמואל יודא. זיין זוהן שאול האָט ליב געהאַט צו רייזען איבער פערשידענע לענדער, גאָר שטאַרק אָבער האָט ער געהאַט חשק צו בעזוכען פוילען, ווייל צו יענער צייט האָט אין פוילישען לאַנד געבליהט דאָס תורה־לעבען. ס׳זענען געווען אַ סך ישיבות און פיעל תלמידי־חכמים.

געקומען איז דער יונגער שאול אין אַ גרויסער שטאָט, און דאָרט זיך באַלד בעזעצט, חתונה געהאַט און זיך געלעבט לויט די געוואוינהייטען פון זיין פאָטער׳ס היים. אויפ׳ן אָרימען שטייגער.

גראָד דעמאָלט האָט פּאַסירט, אַז אַ גרויסער פּוילישער פירשט פון דער אדעל־משפחה, ראַדזיוויל, מאַכט אַ רייזע ארום דער וועלט. די רייזע האָט איהם זעהר פיעל געלט געקאָסט און קומענדיג אין איטאַליען, קיין פּאַדוואַ, בלייבט דער פירשט אָהן אַ פּרוטה, נישט קענענדיג ווייטער פאָהרען.

— יאַק בידא טאָ דאָ זשידא — זוכט דער פירשט אַ יוד וואָס זאָל איהם העלפען אין זיין נויט. ער ווענדעט זיך צום רב פון דער יודישער קהלה און דערצעהלט איהם זיין שווערע לאַגע. שמואל יודא, שוין דעמאָלט זייענדיג דער פּאַדוואַער רב, שאַפט איהם צונויף אַ היבשע סומע געלט. דער פירשט בעדאַנקט זיך און פאַר׳ן געזעגענען זיך זאָגט ער צום רב: „ליבער רבי, איהר האָט מיר אַזאַ גרויסע טובה געטהון, מיר גע-

ווען די הייליגע אָבות און משה רבינו זענען אַנטשוויגען געוואָרען, איז געוואָרען אַ גרויס געוויין. הימעל און ערד האָבען מיטגעוויינט מיט אונזערע פאָטערס. די זון און די לבנה, אַלע שטערן האָבען מיטגעיאָמערט.

פון צווישען די קלאָגעדיגע קולות האָט זיך פּלוצים, דייטליך דערהערט אַ תחנונים׳דיג וויין־געבעט, וואָס האָט אַלע וועלטען צי-טערן געמאַכט, די שטימע פון דער מאמע רחל האָט געריסען:

„גרויסער הערשער איבער דער וועלט, דיר איז דאָך בע-קאַנט וויפיל איך האָב געליטען, בכדי נישט צו פערשעהמען מיין שוועסטער לאה. דאָס רחמנות האָט מיך ארומגענומען אויף מיין טייערע שוועסטער און ווען יעקב האָט געפרעגט ע-פּיס לאה׳ן, האָב איך אין דער שטיל מיין שטימע געלאָזט הערען, ווארציגער בעשעפער, אפשר האָסטו קנאה אויף אָפּגעטער, וואָס פערשיקט זיין און די פיינד זאָלען זיי אויסמאָרדען?״

ערשט דערויף האָט ג—ט׳ס שטימע אָפּגעענטפערט:

זאָלסט דיר, רחל, וועל איך ווידער ישראל מיין פאָלק אין זיין היים צוריקפיהרען. הער־אויף צו וויינען, קלאָג מעהר נישט, ס׳איז פערהאַן אַ לוין פאַר דיינע גוטע מעשים.— די צוקונפט פון ישראל ווערט אַליכטיגע זיין און דיינע קינדער, וועלען צוריק קומען אין די גרעניצען פון זייער הייליג לאַנד...

א. ג. פרידענזאָן

רָחֵל׳ס קֶבֶר

אויף די פעלדער פון בית־לחם,
וואו דער וועג אין אפרת געהט,
שוין פון יאָהרען און פון דורות
אויפגעבויט אַ ק-ר שטעהט.

און ווען אַלץ אַרום איז רוהיג
און עס קומט אָן האַלבע נאַכט,
קומט אַרויס אַ פרויענצימער
פון דעם קבר־גרוב פערטראַכט.

צו דעם טייך פון ירדן געהט זי,
קוקט זיך אויף די וועלען איין;
און פון איהרע שעהנע אויגען
דאָרטען פאַלט אַ טרעהער אַריין.

שטיל פליסט איין טרעהער נאָך דער צווייטער,
אָהן אַ קרעכץ, אָהן אַ יאָמער־שטים,
פאַלט אַריין אין ירדן־וואַסער
און צומישט זיך שטיל מיט איהם.

ליכע עלטערן, זיך אַרומגעדרייט אָהן אַציל אין שטעטעל צוואַ־
מען מיט איהרע רייכע חבר'טעס, בנות־גיל, געשפּילט זיך מיט
נעפּאַרבטע קליידלעך, געפּוסטעפּאַסטעוועט, פאַר די שפּיגלען זיך
נעלאַנגוויילט... אָך ווי

איז פאַרגעקומען אין איהר האַרץ, האָט דאָס ווייטער מנצח גע־
ווען. אָבער איצט ווען זי איז געווען אויפ'ן וועג פון איהר האָפ־
נונג, האָט זי געפּיהלט עפּעס אַ דריקענדען פּחד, פאַר דעם וואָס

ים־לידער

[לויט ר' יהודה הלוי]

אָנגעבּרוגז'ט האָט דער ים זיך
און געקנייטשט זיך און געקרימט—
פלוצלונג האָט ער זיך צובייזערט
און ער וויגט זיך שוין און ברומט.

און אָט לויפען שוין אַנטקעגען
ווילד און בייז מיט ווייסען שוים
כוואַליעס־לייבען, כוואַליעס־שלאַנגען,
אויסגעוואַקסען פון דעם תהום.

אָט האָט זיך אַ טהאָל געעפענט,
אָט שטעהט־אויף אַ הויכער באַרג־
פלאַטער, זעגעל! בויג זיך מאַסטבוים!
דו, מיין האַרץ, בלייבסט פעסט און שטאַרק.

האָסט אַ גרויסען ג—ט אין הימעל,
ימים שפאַלט ער מיט זיין האַנד;
אויף זיין פליגעל מיט זיין שטורם
טראָגט ער דיך צום ליבען לאַנד.

— 34 —

די אייביגע וואַנד

וויסען זאָלט איהר קינדערלעך אַלע,
אַז נישט איהר אַליין פאַסט גאָר,
נאָר אויך די וואַנד, די אַלטע מויער,
זי הונגערט שוין טויזענדער יאָהר.

אַמאָל ווען מיר יודען האָבען אונזער לאַנד געהאַט
אונזער קעניג, מלכות, מיט גלאַנץ און פּראַכט.
געווען זענען מיר אַ פאָלק דאַן אַ שטאַרקעס,
מיט כח, ווילען, מיט קראַפט און מאַכט.

אין אונזערער הייליגער רעזידענץ־שטאָדט ירושלים
איז דאָס בית־המקדש דאָרט געשטאַנען,
וואָס זיין גלייכען אין דער גאַנצער וועלט
איז נישט געווען פאַרהאַנען.

און אין דעם בית המקדש
איז געווען אַ מזבח פון גאָלד און פון ערד.
און טויזענדער קרבנות דאָרט מקריב געווען
פון דעם האָט איהר שוין קינדערלעך, אודאי געהערט

— 19 —

זאָל נישט קענען זיך מאַכען אַ קלייד פון טייערען ווייסען זיי־
דען־שטאָף. איך האָב אָבער איהר אַליין נישט געוואַגט צו פרע־
גען דערוועגען. נאָך איהר אַרויסגעהן האָט מען מיר ערשט די
זאַך ערקלערט. די ווייסע קליידער וואָס יודישע מיידלעך געהען

תלמוד־תורה, לויט'ן מוסטער פון כהן־גדול יהושע בן גמלא,
וואָס האָט, ווי בעיואוסט געגרינדעט אומעטום שולען פאַר די יו־
דישע קינדער פון 5 יאָהר אָהן. דאָרט ווערט מיט זיי געלערנט
די יודישע תורה "אונז מצוות אויששאַז די גאַרישע ספּאָרט־שפּילע־

איהם, אַז די גאַנצע נאַטור טרויערט מיט איהם אויף דעם
חורבן בית המקדש. עס דוכט זיך איהם, אַז ער געפינט זיך אין
דער היים, ביי זיינע עלטערן אין דאָרף, וואו אַלע פאַרזאַמלען
זיך אין דעם דאָרפישען שוהל'כעל צו איכה וועמענס טרויערי־
גע טענער ס'דערטראָגען זיך יעצט צו זיינע אויערן.

זיי געהען פערביי אַ פויעריש דאָרף, פון וואַנען מ'טראָגט
זיי ארויס קאַלט וואַסער צום טרינקען. אַלע זעלנער כאַפּען זיך
צו דעם וואַסער מיט גרויס חשק, נאָר ער יוסף בערמאַן שטעהט
אין דער זייט און וויל נישט טרינקען, כאָטש ס'דורשט איהם
שטאַרק. דער געדאַנק אַז היינט איז תשעה באָב לאָזט איהם
נישט טרינקען. זיי מאַרשירען ווייטער ביז זיי קומען צום צוג,
אויף וועלכען זיי דאַרפען צו וואַרטען אַ פּאָר שעה. די דאָזיגע
צייט נוצען די זעלנער אויס און לאָזען זיך אוועק אין שכנות'־
דיגען וועלדעל זיך אָברוהען.

יוסף בערמאַן, אנ'איסגעמאַטערטער און מידער, לעגט זיך
אויפ'ן גראָז. די קריסטליכע חברים זיינע וואונדערן זיך, וואָס
ער עסט עפּעס נישט היינט. זיי זעגען זיך משער אַז דאָס מוז
זיין פאַר איהם אַ גרויסער טאָג און רעזפּעקטירען איהם פאַר
זיין פעסטקייט.

יוסף בערמאַן איז דערווייל פערזונקען אין אַ טיפען
שלאָף, פון וועלכען ס'האָט איהם אויפגעוועקט דער הילכיגער
פייף פון לאָקאָמאָטיוו. ער קיקט זיך ארום האַלב פערשלאָפען
און בעמערקט ווי די זעלנער איילען זיך צום צוג. ער הויבט
זיך אויף און לויפט נאָך זיינע חברים אָבער ער האָט שוין
פערשפּעטיגט. דער צוג איז גראָד אָבגעפאָהרען אײדער ער
איז אָנגעקומען צום וואָקזאַל.

ער געהט אריין זעהר טרויעריג אין וואַרטע־זאַל אין

פרייד און ער האָט צו איהר אַזוי געזאָגט: — דו האָסט זעהר
גוט געטהון, גוטע טאָכטער, און איך האָב דיך באַלד אויסגע־
רעכענט צום גוטען.

הלל האָט געהאַט אַ גוטען חבר, וועלכער איז געווען זעהר
אַ גרויסער צדיק און אַ חכם, ער האָט געהייסען: שמאי. דער
דאָזיגער חבר איז אָבער געווען זעהר שטרענג און אַ בייזער.
אַמאָל איז צו איהם געקומען אַ גוי און האָט צו איהם געזאָגט:
— איך וויל זיך מגייר זיין און ווערען אַ יוד, נאָר מיט דעם
בעדינג, אַז דו זאָלסט מיך אויסלערנען די גאַנצע תורה אייערע
אָט אַזוי ווי איך שטעה — אויף איין פוס.

הערענדיג דידאָזיגע ווערטער איז שמאי בייז געוואָרען
און האָט דעם גוי אַרויסגעוואָרפען פון זיין שטוב. איז דער
גוי באַלד אוועק צו הלל'ן און האָט איהם אויך דאָס זעלבע
געזאָגט: — לערן מיך אויס אייער תורה אויף איין פוס. האָט
הלל געענטפערט:

— גוט, מיין קינד, איך וועל דיך באַלד אויסלערנען:
"וואָס דיר איז נישט ליב, זאָלסטו נישט טהון צו דיין חבר"—
דאָס איז די גאַנצע תורה אונזערע. דאָס איבריגע איז נאָר אַ
פירוש צו דער תורה. אויב דו ווילסט — לערן.

איינמאָל האָט מען הלל'ן דערציהלט אויף אַ מענש, אַז
ער האָט ביי איינעם גע'גנב'עט ברויט, האָט ער אָנגעזאָגט, אַז
מ'זאָל דעם דאָזיגען מענש נישט פערשעמען, נאָר מ'זאָל זיך
נאָכפרעגען, פון וואַנען ער לעבט. זענען זיינע תלמידים געגאַנ־
גען און זיי האָבען זיך נאָכגעפרעגט, און זיי האָבען זיך דער־
וואוסט, אַז דער מענש האָט שוין דעם צווייטען טאָג נישט גע־
האַט קיין שטיקעל ברויט אין שטוב, און זיין פרוי און קינדער
ליידען כסדר נויט און הינגער. האָט הלל בעפוילען, מ'זאָל דעם

ליכע עלטערען, זיך אַרומגעדרייט אָהן אַ ציל אין שטעטעל צוואַמען מיט איהרע רייכע חבר'טעס, בנות-גיל, געשפּילט זיך מיט נעפּאַרבטע קליידלעך, געפּוסטעפּאַסטעוועט, פאַר די שפּיגלען זיך נעלאַנגווייליגט... אָך ...
פיהלענדע נשמה ...
ליידיגקייט ארום, א...
אין געזעהן ...
נישט געלערנט קיק...
וואַנדלען, רייסען זי...

איז פאַרגעקימען אין איהר הארץ, האָט דאָס ווייטער מנצח געוועזן. אָבער איצט ווען זי איז געווען אויפ'ן וועג פון איהר האָפנונג, האָט זי געפיהלט עפּעס אַ דריקענדען פּחד, פאַר דעם וואָס ...

צדקה ראַטעוועט פון טויט

בנימין, זעהר אַ פרומער מאַן, איז געווען דער פערטיילער פון צדקה, וואָס די קהלה גיט פאַר אָרימע לייט.

איינמאָל, אין אַ הונגער-צייט קומט צו איהם אַ פרוי בעטען אַ נדבה. גראָד דעמאָלט, האָט שוין בנימין געהאַט צוטיילט דאָס גאַנצע געלד, וואָס איז געווען בעשטימט פאַר אָרימע און קיין פריש געלד האָט ער פון דער קהלה נישט בעקומען אַזוי, דאָס ער האָט די פרוי גאָרנישט געקאָנט העלפען.

רופט זיך אָפּ די פרוי: „איך שווער דיר, דאָס אויב דו וועסט מיר נישט העלפען אזן פאַר מיינע זיבען הונגעריגע קינדער נישט געבען אויף ברויט, וועלען מיר אַלע חלילה מוזען אויסשטאַרבען".

הערענדיג די ווערטער פון דער נויטליידענדער פרוי ווערט איהם צובראָכען דאָס האַרץ פאַר צער און כאַפּט גיך ארויס אַ שעהנער מטבע פון זיין אייגען געלד.

אַ קורצע צייט שפּעטער ווערט בנימין שווער קראַנק אַזוי דאָס קיינער גלייבט מעהר נישט. אַז ער וועט פון דער געפעהרליכער קראַנקהייט אַרויסקומען און בלייבען לעבען.

באַלד דערויף שטעלען זיך גוטע מלאכים פאַר ג–ט און זאָגען: „גרויסער בעשעפער, אַלמעכטיגער האר פון דער וועלט! מיר ווייסען דאָך: אויב איינער דערהאַלט דאָס לעבען פון איין יודיש נפש איז עס אַזוי גלייך, ווי ער וואָלט די גאַנצע וועלט דערהאַלטען, טאָ, ווי קומט עס, אַז דער פרומער בנימין, וועלכער האָט אַ פרוי מיט זיבען קליינע קינדער פון א הונגערטויט מציל געווען, זאָל אַזוי יונג אוועקגעהן פון דער וועלט?"

ג–ט גיט די מלאכים גערעכט און שענקט בנימין'ען דאָס געזונד און ער לעבט נאָכדעם אין עשירות און גליק, נאָך צוויי און צוואַנציג יאָהר.

א. זאָנענפריד.

אין דער מלחמה צייט

בשעת דער לעצטער מלחמה האָט זיך אין שטעדטעל נ. ...ויפגעהאַלטען אַ פאָר וואָכען זומער צייט א רעגימענט פוס... ...עהער. די זעלנער האָבען זיך איינקוואַרטירט ביי די בעוואוינער פון שטעדטעל צווישען וועלכע ס'זענען געווען פיל יודען. — ענדליך איז אין אַ הייסען זומער טאָג אָנגעקומען אַ בעפעהל אַז דער רעגומענט זאָל פערלאָזען ס'שטעדטעל.

ווען די זעלנער האָבען זיך שוין געפונען אונטער דער שטאָדט האָט זיי אָנגעיאָגט אַנ'עלטערער יוד, ווען דער יודישער זעלנער יוסף בערמאַן, האָט תיכף דערקענט אַלס דער בעל הבית, ביי וועמען ער האָט געהאַט זיין קוואַרטיר.

— ליבער יוסף, — האָט דער יוד צו איהם געזאָגט — מיר זענען זעהר בעזאָרגט וועגען אייך. היינט איז תשעה באב און איהר פאַסט. אין אַזא היץ ווי היינט צו געהן צו פוס א גאַנצען טאָג איז דאָך שרעקליך שווער. איבערהויפּט, ווען מען איז גאָרנישט טועם. נעמט זשע כאָטש די טראָפּענס צו שמעקען און א וואורשט אויף מאָרגען, ווייל די לעצטע ניין טאָג האָט איהר דאָך קיין פליישיגעס נישט געגעסען.

דער יונגערמאַן האָט זיך געפיהלט גערירט פון דעם אַלטענס גוטסקייט און האָט איהם זעהר געדאַנקט און זיך מיט איהם וואַרעם געזעגענט.

די זעלנער מאַרשירען מיט פעסטע טריט, מונטער און לוסטיג צוזינגענדיג פון צייט צו צייט די סאָלדאַטסקע לידער. איהם אָבער, יוסף בערמאַנ'ען, געהט דאָס אַלעס נישט איין. ער בעמערקט אויך נישט די שעהנע געגענד, דאָס פרעהליכע זינגען פון די פויגעל. היינט איז תשעה באָב און ס'דוכט זיך

זאָל נישט קענען זיך מאַכען אַ קלייד פון טייערען ווייסען זיידען-שטאָף. איך האָב אָבער איהר אַליין נישט געוואָגט צו פרעגען דערוועגען. נאָך איהר אַרויסגעהן האָט מען מיר ערשט די זאַך ערקלערט. די ווייסע קליידער וואָס יודישע מיידלעך געהען

תלמוד-תורה, לויט'ן מוסטער פון כהן-גדול יהושע בן גמלא, וואָס האָט, ווי בעוואוסט געגרינדעט אומעטום שולען פאַר די יודישע קינדער פון 5 יאָהר אָהן. דאָרט ווערט מיט זיי געלערנט די יודישע תורה און מצוות, אנשטאט די נאַרישע ספּאָרט-שפּילמוסטער, און זיי ווערען פון יודישען פאָלק, אַזוי פרומע חשמונאים. אַזאַ ... דעם נישט אָנגערופען ... די, וואָס האָבען פער...

לשון הרע

אמאָל איז געווען אַ פרוי, וואָס האָט געהאַט זעהר אַ שלעכטע מדה; זי פלעגט שטענדיג אָפּטראָגען רכילות פון איינעם אויפ'ן צווייטען. וואָס זי האָט געוואוסט עפּעס שלעכטס אויף איינע פון איהרע חברטעס איז זי תיכף געגאַנגען און עס אַלע אָפּדערצעהלט.

האָט זיך געמאַכט אמאָל אַ מעשה! זי האָט אויסגערעדט לשון הרע אויף איהר'ס אַ שכנ'טע און די שלעכטע רייד האָבען זיך שנעל פערשפּרייט אין דער גאַנצער שטאָדט און געטראָגען געוואָרען פון מויל צו מויל. גראָד דעמאָלט האָט זיך אָבער באַלד אַרויסגעוויזען, אַז די גאַנצע מעשה איז געווען

אין וואַלד...

פון צווישען די געדיכטע, הויכע בוימער
רייסען זיך דורך קולות שעהנע
זיי קאָלערן זיך ווייט אוועק אין וואַלד... —
עס שפּילען זיך קינדער קליינע...

אַקאָרדען פון פרייד פולען דעם רוים,
ס'באָדט זיך דער וואַלד אין אַ מבול קלאַנגען...
די בוימער, שטיל הערען זיך איין
צו די צאַרטע מעלאָדיעס און שעהנע געזאַנגען

עס קלינגען די קולות, אין אַראָד זיי טאַנצען
אויפ'ן גראָז — ס'איז ווייך;
די זון וואַרפט פייער, זי ברענט... ס'איז הייס,
טרינקען, זיי לויפען צום טייך...

— — — — — — — — — — —

געענדיגט איז שוין די קינדער-שפּיל...
עס בלאָזט אַ ווינט פון ווייט:
„שוין צייט צו געהן אַהיים —
אין קורצען די זון פערגעהט"...

ב. שטערן

ליכע עלטערן, זיך אַרומגעדרייט אָהן אַ ציל אין שטעטעל צוואַ-
מען מיט איהרע רייכע חבר'טעס, בנות-גיל, געשפּילט זיך מיט
נעפּאַרבטע קליידלעך, געפּוסטעפּאַסטעוועט, פאַר די שפּיגלען זיך
נעלאַנגווייליגט... אַך-ו
פיהלענדע נשמה
ליידיגקייט ארום,
אין געזעהן
נישט געלערנט קיק
וואַנדלען, רייסען ז
דאָ, אינדערמיט –
ליכט, און פייערלע
אַנדערע מענשען, א
נשמה-יתרה'דיג... א
פאַרנעבעלטע, פאַר
מאָל נישט געקומע
שמחת תורה ביינאַכ
מיידעלע... דער פאָ
איז זי געשטאַנען
האַנד האָט זי געהאַ
זי אַריבער געוואַקסע
און אַרום האָבען יו
טאַנצט, מיט די ספרי
פערגעסונג, כלות-הנ
די יודישע נשמה..
גע, גראָהע וואָכענדי
וואָרען עלטער, און
געוועפּט, געוואָרען
געַנדיגע שפּורען פון
נודנעקייט געשלינגע
אָטזָמאַנע. און די
פערשלינגען פערפו
אין צי האָט איהר ע
נשמה?..
און נאָך אַ טאָ
זכרון, זי איז שוין
איז געוועזן, אַ הייסע
סען אויף אַזאַ נידרי
געשלינגען די טרעו
אומגליק, און פאָרגנ
טע בלעטער, ווענען
אַלטע צייטען. זי ד
און דאָך האָט איהר
פונק פון צער האָט ני
שוין געוועזן פערט
וועלטען, וואָס האָבע
איז עס איהר שולד,
גאַנצקייט, איז עס ג
פון די מאַמעס פאַרנ
זי געזעהן בלויז גר
פון די אַלטע ספרים
נישט משיג געוועזן..
וואָס שפּרייטען זיך

איז פאַרגעקומען אין איהר האַרץ, האָט דאָס ווייטער מנצח גע-
ווען. אָבער איצט ווען זי איז געווען אויפ'ן וועג פון איהר האָפ-
נונג, האָט זי געפיהלט עפּעס אַ דריקענדען פּחד, פאַר דעם וואָס

אויסגעטראַכט אינגאַנצען דורך דער שלעכטער פרוי. דאָס האָט
טאַקי דער שכנ'טע זעהר פערדראָסען, ווייל'כע האָט זיך געפיהלט
שטאַרק בעליידיגט פון די מאוסע ליגענד, וואָס די לשון הרע-
ניצע האָט אויף איהר פערשפּרייט; זי האָט זי דעריבער שטאַרק
אויסגע'מוסרט און געגעבען צו פערשטעהן, וואָס'אַרע גרויסע
עבירה זי איז דערמיט בעגאַנגען.

דער פרוי זענען די דאָזיגע ווערטער אריינגעגאַנגען אין
קאָפּ אריין און זי האָט בעשלאָסען אַריבערצוגעהן צום רב און
אַרויסצונעהמען פון איהם אַ תשובה.

ווי דער רב האָט געהערט איהר זינד, האָט ער איהר
בעפוילען, אַז זי זאָל קויפען אַ הוהן און זי באַלד טראָגען צום
שוחט. אויפ'ן וועג אַהיים זאָל זי אויף דער גאַס ביסלעכווייז
אָפּפּליקען די פעדערן.

די פרוי האָט דעם דאָזיגען בעפעהל פּינקטליך אויסגע-
פיהרט און צומאָרגענס אינדערפריה, איז זי אַריבערגעגאַנגען
צום רב און האָט איהם דערצעהלט אַז זי האָט געטהון ווי ער
האָט געהייסען.

— געב-זשע יעצט מיין טאָכטער - האָט דער רב גע-
זאָגט און זאַמעל צונויף די אַלע פעדערן, וואָס דו האָסט נעכ-
טען פונאַנדערגעוואָרפען אין גאַס און ברענג זיי דאָ אַהער.
אָבער געדענק, אַז אַלע מוזען דאָ זיין!

די פרוי האָט זיך תיכף געלאָזט אין גאַס אריין, צוזאַמענ-
צוקלויבען די פעדערן. אָבער ווי דערשראָקען איז זי געוואָרען,
ווען זי האָט בעוויזען אינגאַנצען צוזאַמענצוקלויבען איינע
אָדער צוויי פעדערן; די רעשט האָט דער ווינד אַוועקגע-
טראָגען.

מיט אַ קלאַפּענדיג האַרץ איז זי צוריקגעגאַנגען צום רב
אין איהם דערצעהלט, אַז פון אַלע פעדערן האָט זי געפונען
נישט מעהר ווי צוויי. די רעשט האָט דער ווינד צוטראָגען.

— זעהסטו — האָט דער רב צו איהר געזאָגט — ס'איז
לייכט אָפּצופּליקען פעדערן און זיי צווואַרפען אויף דער גאַס,
אָבער שווער, זעהר שווער, איז זיי ווידער צוזאַמענצונעמען. דאָס
זעלבע איז אויך מיט לשון הרע און רכילות. לייכט איז אַרויס-
צוזאָגען די שלעכטע ווערטער פון מויל. אָבער ווי שווער איז
זיי ווידער צוזאַמענצונעמען און אויסצובעסערן, דאָס וואָס זיי
האָבען קאַליע געמאַכט?!

גרויס איז דער שאָדען וואָס קומט אַרויס פון לשון הרע,
די שלעכטע רייד ווערען צוטראָגען, צוזייהט און צושפּרייט אין
ברענגען מיט זיך אומעטום נאָר אומגליק. היט זיך, מיין טאָכ-
טער, — האָט דער רב געענדיגט — פון היינט אָן פון לשון
הרע, ווייל אונזערע חכמים זאָגען אַז גרויס איז די שטראָף פאַר
דער עבירה.

אויך איהר קינדער, געדענקט דאָס אַלעס גוט און זייט-
זשע געוואָרענט פון לשון הרע און רכילות, כדי איהר זאָלט
נישט דאַרפען דערנאָך צונויפצוזאַמלען די צושפּרייטע פעדערן...

בעארבייט לויט'ן העברעאישען דורך י. ל. ג.

זאָל נישט קענען זיך מאַכען אַ קלייד פון טייערען ווייסען זיי-
דען-שטאָף. איך האָב אָבער איהר אַליין נישט געוואַגט צו פרעּ-
גען דערוועגען. נאָך איהר אַרויסגעהן האָט מען מיר ערשט די
זאַך ערקלערט. די ווייסע קליידער וואָס יודישע מיידלעך געהען
אין חמשה-עשר באָב מוזען זיין נאָר געבאָרגטע, כדי נישט צו
פערשעמען די אָרימע מיידלעך וואָס האָבען נישט קיין אייגענע
נייע קליידער. איך וועל היי-יאָהר ס'ערשטע מאָל אַרויסגעהן
צום טאַנץ אין ווייגאָרטען. און צוליב דעם האָב איך מיר נאָך
נעכטען געבאָרגט אַ ווייס קלייד פון צפורה'ן די טאָכטער פון
לוי שוסטער און מיין קלייד וועל איך ווידער דיר אַוועקבאָרגען.

— גוט, — האָט שרה געזאָגט דערפרעהט – אָבער די ווייסט
דאָך, חולדה, אַז היינט געה איך אויך ס'ערשטע מאָל אַרויס צום
טאַנץ און איך ווייס זעהר ווייניג וואָס עס בעדייט, דער היינטי-
גער יום-טוב. ערקלער-זשע מיר גענוי מיט וואָס ס'איז פערבונדען
דער היינטיגער יום-טוב, כדי איך זאָל מיך קענען אויפריכטיג
פרעהען.

— ביסט גערעכט, שרה, הער-זשע אויס, וועל איך דיר אי-
בערגעבען אַלעס וואָס איך ווייס וועגען היינטיגען יום-טוב. גע-
הערט האָב איך עס ביים כהן גרול אין שטוב און פון טאַטעשי
נעכטען: געווען איז אַמאָל אַ צייט ביי יודען, ווען די שבטים
האָבען נישט געטאָרט זיך מתחתן זיין איינער מיט'ן צווייטען: יעדעס
מיידעל האָט געמוזט נעמען אַ חתן נאָר פון איהר שבט. היינט
שטעל דיר פאָר, ווען דאָס זאָל נאָך היינט אַזוי זיין, ווי וואָלט
איך זיך געפיהלט אומגליקליך. די יונגעלייט פון מיין שבט, למשל,
זענען מיר זעהר פערמאוס'ט צוליב זייער חנופה'נען זיך צו די גרי-
כען און זייער אויסגעלאַסענעם לעבענס-שטייגער. די דאָזיגע
יונגעלייט האָבען פערלאָזט די יודישע תורה און מאַכען נאָך די
פריצות'דיגע מנהגים פון די גרעסטע יודישע שונאים און הגם,
זיי זענען אַ קליינער טייל פון דער יודישער יוגענד, פונדעסטוועגן
העלפען זיי צו צו פערשוואַכען דעם כבוד פון אונזער פאָלק
און תורה. איך קען זיי די דאָזיגע לייט און ווייס, ווי ס'שלעכט
ס'דאַרף זיין אַ יודיש מיידעל אַריינצופאַלען אין זייערע פערגוי'-
אישטע הענד. צום גליק האָבען די חכמים איינגעפונען לויט
דער תורה, אַז עס איז ערלויבט איין שבט מיט אַ צווייטען שבט
זיך מתחתן צו זיין און איך האָב דעריבער די האָפנונג אַז מיין
בעשערטער וועט נישט דאַרפען זיין פון די וואָס האָבען פערלאָזט
ס'יודישקייט און געהען אין גוי'אישע וועגען, און אויב אַזוי צי
דאַרפען מיר זיך נישט פיהלען גליקליך און זיך פרעהען און טאַנ-
צען שוין דערפאַר?..

שרה האָט זיך פערטראַכט ערנסט איבער דעם וואָס זי האָט
געהערט פון איהר חבר'טע און חולדה האָט נאָך אַ קורצער פּוי-
זע ווייטער געזאָגט:

— אונזערע חכמים זאָגען, אַז „דער וואָס מאַכט חתונה
זיין טאָכטער פאַר אַנ'עם הארץ איז גלייך ווי ער וואָלט די גע-
בונדען פאַר אַ לייב". ווייסטו שרה, ווער ס'איז אַנ'עם הארץ?
דיין פאָטער צום ביישפּיל איז נישט קיין עם הארץ, כאָטש ער
איז גאַנץ ווייניג געלערנט אין דער הייליגער תורה, זייענדיג
אַנ'אָרימער יתום, צוליב וואָס ער האָט שוין אין דער פריהסטער
קינדהייט זיך געמוזט לערנען אַ מלאכה, ווי דו האָסט עס מיר אַמאָל
דערצעהלט. ער היט אָפּ גענוי אַלע געבאָטען פון דער תורה אַזוי
ווי די „פרושים" טהון עס און גלויבט אין איהר הייליגקייט מיט'ן
גאַנצען האַרץ, דיין יונגערען ברודער, למשל, שיקט ער אין דער

תלמוד-תורה, לויט'ן מוסטער פון כהן-גדול יהושע בן גמלא,
וואָס האָט, ווי בעיואוסט געגרינדעט אומעטום שולען פאַר די יו-
דישע קינדער פון 5 יאָהר אָהן. דאָרט ווערט מיט זיי געלערנט
די יודישע תורה און מצוות, אנשטאט די נאַרישע ספּאָרט-שפּילע-
רייען פון די שולען, לויט'ן גריכישען מוסטער, און זיי ווערען
ערצויגען אַלס טרייע און שטאָלצע זוהן פון יודישען פאָלק, אַזוי
ווי עס זענען געווען די העלדען און פרומע חשמונאים. אַזאַ
מענש ווי דיין פאָטער קען שוין צוליב דעם נישט אָנגערופען
ווערען עם הארץ. עמי הארצים זענען עס די, וואָס האָבען פער-
לאָזט ס'יודישקייט און עס אויסגעטוישט אויף דעם גוי'אישען לע-
בענס שטייגער. אַזעלכע זענען עס, לויט אונזערע חכמים, די
לייבען, וואָס זייערע יודישע פרויען צאַפּלען און ראַנגלען זיך
צווישען זייערע נעגעל...

— ביסט גערעכט, חולדה – האָט שרה ענדליך זיך אָנגערו-
פען – דו אימפּאָנירסט מיך שטענדיג מיט דיין רייך יודיש ווי-
סען און שאַרפען פערשטאַנד. אויך איך האָב געהאַט פיל מאָל די
געלעגענהייט זיך איבערצוצייגען אין דעם אמת פון דיינע ווער-
טער. איך האָב מיך אָפט נעהנטער צוגעקוקט צו דעם לעבענס שטיי-
גער און כאַראַקטער פון די העלעניסטישע יונגעלייט און האָב איינ-
געזעהען, אַז דאָס חבר'ן זיך מיט די גויים האָט אויף זיי משפּיע
געווען. טראָץ זייער אויסערליכען גלאַנץ און גלאַטיגע שענע רייד
איז זייער האַרץ פּוסט און לעער. אינגאַנצען אַנדערש איז דער
כאַראַקטער פון די יודען וואָס געהען אין וועג פון די יודישע
חכמים. טראָץ זייער אויסערליך בעשיידענקייט און עניוות בעזי-
צען זיי גאַנץ אָפט גרויסע ידיעות התורה און דערביי צייכנען
זיי זיך אויס מיט די שענסטע און איידעלסטע מידות און פיהרען
אַ ריין און גליקליך לעבען...

בשעת די צוויי מיידלעך זענען פערטיפט געווען אין זיין
ער געשפּרעך און האָבען כמעט ווי פערגעסען אין דעם יום-טוב,
איז אַריינגעקומען האַסטיג חנן דער סטאָליאַר, שרה'ס פאָטער און
פריידיג אויסגערופען:

— האַ, וואָס זיצט איהר דאָ עפּעס אַזוי ערנסט פער-
טראַכט? אין גאַס פערזאַמלען זיך שוין די מיידלעך און גרייטען
זיך צו זייער שמחה. איך וואָלט געוואָלט, אַז דו, שרה'לע, זאָלסט
דאָס יאָהר אויך אַנטיילנעמען אין דעם טאַנץ, דו ביסט דאָך שוין
אַ דערוואַקסען מיידעל. – אויך אין הויף פון בית-המקדש איז
די שמחה גרויס, מען האָט היינט אויפגעהערט צוגרייטען
האָלץ פאַר'ן מזבח אויף אַ גאַנץ יאָהר, און ביים סיום פון יעדע
מצוה דאַרף מען זיך פרעהען. דער היינטיגער טאָג איז אָבער
בעזונדערס וויכטיג צוליב דעם וואָס אין איהם האָבען די יודען
אויפגעהערט שטאַרבען אין דער מדבר. איהר ווייסט דאָך אַוודאי
אַז ווען די יודען האָבען אין דער מדבר נישט געוואָלט געהען
קיין ארץ-ישראל און האָבען געקריגט אויף משה רבינו וואָס ער
האָט זיי אַרויסגענומען פון מצרים, האָט ג-ט געשוואוירען, אַז
זיי אַלע זאָלען צוליב דעם נישט זוכה זיין צו זעהען ארץ-ישראל
נאָר זאָלען שטאַרבען אין דער מדבר. אין פערציגסטען יאָהר
האָבען די יודען אויפגעהערט צו שטאַרבען, אין תשעה-באב אין
דעם זעלבען טאָג וואָס ג-ט האָט גוזר געווען אויפ'ן דור המדבר
אַז זיי זאָלען נישט זוכה זיין אַריינצוגעהן קיין ארץ-ישראל און
ווען ס'זענען אַדורכגעגאַנגען פינף טעג און קיינער איז נישט
געשטאָרבען האָבען זיי פערשטאַנען, אַז די גזרה איז בטל געוואָ-
רען און האָבען דעם זעלבען טאָג, חמשה עשר באב, בעשטימט

— וואָס זאָל איך אייך זאָגען, — האָט דער פאָטער צוגע-געבען, עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ רעש, אַ מלחמה אויף טויט און לעבען, די הענער האָבען אויף די אינדיקעס זיך געוואָרפען, די גאַנצע האָבען די הינער די פליגלען געריסען, פעדערען זענען געפלויגען ווי אין אַ שעכט-הויז, יעדער איינער האָט געוואָלט אויפפיקען דאָס שטיקעלע ברויט, עס איינשלינגען. פערשטייט זיך, אַז דאָס קורטשאַקעל איז זיך געשטאַנען אין אַ ווינקעל און צוגעקוקט צו אַלעם. עס האָט זיך פון אָרט נישט נערירט, מען זאָל איהם חס וחלילה נישט צוטרעטען אין רעש...

דער טאַטע האָט זיך אויף אַ ווײַלע אָבגערוהט און אַלע האָבען מיט אָפּענע מײַלער געוואַרט אויפן סוף.

— איהר ווילט וויסען מיט וואָס עס האָט זיך געענדיגט די מלחמה? — האָט דער פאָטער שוין מיט אַ העכערע שטימע ווייטער גערעדט — דער סוף איז געווען זעהר אַ טרויריגער, די עופות האָבען אַזוי לאַנג זיך געריסען און געפּיקט איבערן שטיקעל ברויט, ביז זיי האָבען זיך צעמזיקט און צעממית'ט און דאַן איז דאָס קליינע קורטשאַקעל אַרויס פון זײַן ווינקעל און פריי און פראַנק, אומגעשטערט זיך גענומען אויפפיקען דאָס ברויט.

דעם נמשל האָט ער אונז נישט געזאָגט, מיר האָבען איהם אַלע אַליין פערשטאַנען, און אַ פונק פון האָפנונג האָט זיך אָנ-געצינדען אין אַלעמענס אויגען, אַ פונק וואָס מאַכט לײַכטער דאָס שווערע געמַטה אין די פיינליכע מינוטען פון לעבען.

ה. ר.

נחמו-שטימונג

„טרייסט, טרייסט מיין פאָלק" רופט דער נביא. די דאָזיגע ווערטער לייענען מיר אין דער הפטרה פון דעם שבת נאָך תשעה-באב. נאָך די דריי וואָכען טרויער אויף דעם גרויסען חורבן קומען די טעג פון טרייסט און האָפנונג, אויפמונטערונג און אָפפרישונג. וואָס רעדען צו אונז אַזוי האַרציג און מוטיגענד. נאָך די דריי וואָכען קומען די „שבע דנחמתא" זיבען האָפנונגס-פולע הפטרות וואָס בעווייזען אַז ווי גרויס ס'זאָל נישט זיין דער כוס הפרעניות, די וואָס ליידען, פונדעסטוועגען וועגט דאָס אַלעס איבער, לאין ערך, די צוגעזאָגטע דערלייזונג, דער כוס ישועות ונחמות, וואָס דער נביא מאָהלט אַזוי הערליך אין זיינע טרייסט-רייד.

„ושבו בנים לגבולם" – און די קינדער וועלען צוריקקעה-רען אין זייער היים, די דאָזיגע האָפנונג האָט אונז שטענדיג בע-לעבט און געשטאַרקט אין די שווערסטע צייטען פון אונזער גלות, מיר האַלטען אָבער אויך שטענדיג נישט צו פערגעסען אַז אום מיר זאָלען ווערט זיין די פולקאָמע גאולה מוזען מיר קודם כל היטען דעם אוצר צוליב וועלכען מיר האָבען אונזער הייליג לאַנד בע-קומען, און מיר האָבען זיך בעמיהט אונזער דאָזיגע אויפגאַבע צו ערפילען. און מיר זעהן טאַקי ווי דער דאָזיגער אוצר די תורה, וועלכע איז דאָך די סבה און יסוד פון אונזער גאַנצער עקזיסטענץ איז געפלעגט און געהיטען געוואָרען ביי די שווערס-טע בעדינגונגען און אין אַלע צייטען דורכ'ן פאָלק ישראל, וואָס האָט געוואוסט, אַז אין דעם ליגט זיין גאַנצער כח הקיום. און אַזוי איז עס טאַקי געווען; כל זמן יודען האָבען אָט דאָס פער-שטאַנען און צוליב דעם האָבען זיי נישט געדאַרפט מורא האָבען אַז ס'וועט זיך ביי זיי אויסלאָזען די לעבענס-זאַפטען און עקזיס-טענץ פעהיגקייט. זיכער זענען זיי געווען אין צוקונפטיגער גאולה זיי האָבען עס אויך ביי זיך אַליין געשפירט..

צי קענען מיר אויך היינט אויף זיך דאָס זאָגען?

די טרויעריגע געגענוואַרט אונזערע, דער מצב פון יודישען פאָלק און די יעצטיגע ברויזענדע און אַלץ פערניכטענדע צייטען רויבען אונז טאַקי צו אויף אַ ווײַלע די זיכערקייט און פעסטער גלויבען אין דער גאולה וואָס ס'האָבען געהאַט אונזערע גרויסע עלטערען, – אָבער טאַקי נאָר אויף אַ ווײַלע, ווייל אין די שווער-סטע מאָמענטען פון יאוש, פערצווייפלונג און רעזיגנאַציע וועקען אונז אויף די אייביג טרייסטענדע נביאישע ווערטער: נחמו, נחמו עמי.. טרייסט, טרייסט מיין פאָלק און מיר פיהלען זיך טאַ-קי געטרייסט, עס שרעקען אונז דאַן נישט אָפּ די מאַסען אָב-טריניגע קינדער פון אייביגען פאָלק ישראל וועלכע פערלאָזען אַזוי לייכטזיניג און ריקזיכטסלאָז די הייליגקייט פון זייער פאָלק וואָס מוז לעבען און וועט לעבען. „ועוד בה עשיריה" – די טריי איבערגעבליבענע וועלען זיך נאָך שטאַרקער און פעס-טער קלאַמערען אין די אייביגע וואָרצלען פון ישראל'ס עקזיס-טענץ – אין זיין תורה, טראָגענדיג אין זיך אַזוי נאָך די פולסטע גאַראַנטיע אין דער צוקונפטיגער צוגעזאָגטער גאולה: יבש חציר, נבל ציץ ודבר אלקינו יקום לעולם. – גראָז ווערט פערטריקענט, בלומען ווערען פערוועלקט ג–ט'ס וואָרט אָבער בלייבט אייביג!

העני הירש.

* * *

יקללו המה ואתה תברך (תהלים ק"ט)

פאָטער! נאָר אַליין דיין בענשען,
ברענגט אונז ברכה און גליק!
אויב פיל שלעכט'ס ס'ווינשען מענשען,
דו צערשטערסט עס מיט דיין בליק...

מעגען שונאים שטענדיג שעלטען,
אונזער הילף קומט נאָר פון דיר.
ווען אונזער אונטערגאַנג זיי זוכען מיר בלייבען!
האַר! ווייל-מיט דיין הילף, עקזיסטירען מיר!

ג–ט שיצט מיט מילדער פאָטער האַנד,
די וועגען פון זיינע פרומע.
און בענשט זיי מיט פערשטאַנד
פון די ליידען צו ענטקומען.

זיי וואַנדערען זיכער אין לעבענס-וועג,
ווען ס'שטורמט אין דרויסען
ווייל – זיי בעוואַכט, ווי מיט פעלז אַרום,
די ליבע פון ג–ט דעם גרויסען.

בעאַרבייט פון דייטש: א. שושנה.

תשעה-באב

כאָטש, עס בלוטיגען בייטען פון הערצער מיליאָנען,
כאָטש, ס'שטעכען פון ווייטענס די דערנער פון בלוילאַנד; –
מיין חלום ווערט העלער אין בענקשאַפט פון תפילות, –
מיין האָפנונג – פעסטער = פון בערגער-ראַנד...

כאָטש, ס'דריקען די פעלזען פון וועה-ליד, שווער,
כאָטש, ספייניגט דער פליסטער פון דער - אינדערשטיל; –
מיך היילט אָבער דער טאָג, אין הייליגען טרויער,
ווייל – אין טרויערען כאָטש, זעה איך מיין ציל...

ברוך שטערן.

אַלס אַ יום טוב.

— אויך איך האָט זיך אַריינגעמישט אין דעם געשפּרעך אַ יונגער אַרבייטער חנ'ס אַ געהילף פון שבט בנימין — אויך איך ווייס פאַרוואָס יודישע טעכטער טאַנצען היינט, דאָס איז צוליב דעם וואָס שוין לאַנג זעהר לאַנג האָט מען ערלויבט אונזער שבט זיך צוריק צו פעראייניגען מיט'ן גאַנצען יודישען פאָלק. געווען איז עס דע-מאָלט ווען די יודען האָבען מלחמה געהאַלטען מיט'ן שבט בנימין און [illegible] אַריינגעקוקט [illegible] עלפע די [illegible] יודען האָבען געשוואָרען אין דעם נישט צו געבען ווייבער טעכ-טער פאַר פרויען. ס'האָט אַלזאָ געדראָהט אַ סכנה, אַז עס זאָל ח"ו [illegible] יודישער שבט. צוליב דעם טאַקי האָבען די יודען [illegible] ווייטער בעציהונג צו [illegible] האָבען זיך אַ עצה געגעבען, אַז די בני בנימין זאָלען זיך אַליין נעמען פרויען פון די טאַנצענדע מייד-לעך אין יום טוב אין דער שטאָדט שילה. אַזוי נאָך איז געראַטעוועט געוואָרען אַ גאַנצער יודישער שבט. צוליב דעם פייערען היינט בעזונדערס די יודישע טעכטער דעם יום-טוב חמשה-עשר-באב אין [illegible] אין די ווײַנגערטנער.

[illegible] אַ היים געקומען שרה'ס ברידער [illegible] [illegible] וואָס לערנט אין תלמוד תורה, אַלע [illegible] איהם [illegible] וואָס דער רבי האָט זיי ערקלערט איבער חמשה עשר באב. יוחנן דערצעהלט דאָס אייגענע וואָס זיי ווייסען שוין אַלץ גוט צו.

דער רבי האָט אונז אויך געזאָגט, אַז פון היינט אָהן וועלען מיר שוין אָנהויבען לערנען אויך בייננאַכט, ווייל די נעכט זענען גרעסער. דאָס אַליין איז אויך אַ גרויסע שמחה פאַר אַלע וואָס לערנען די הייליגע תורה און דעריבער דאַרפען מיר יעדע-ער [illegible] שטאַרק משמח זיין.

— [illegible] האָט אויסגערופען חולדה — איז דאָך דער היינטיגער טאָג אַ יום-טוב פאַר אונז אַלע, לאָמיר זשע אַלזא ישרה [illegible] אין די טאָגען מיט אַלע יודישע טעכטער צוגלייך.

אַלע [illegible] יודישע [illegible] געקליידעט אין ווייס [illegible] האָבען זיך [illegible] אָהן אונטערשייד פון אָרים אין רייך, אין [illegible] און געטאַנצט און געזונגען זעהר פרעהליך, שיקענדיג שטילע תפילות צו ג–ט, אַז ווייטער בעשער-טע זאָלען זיין פון די וואָס לערנען די הייליגע תורה און זענען טרייע יודען.

די דאָזיגע יודישע מיידלעך זענען עס געווען די ערציהונ-גס פון די הלליס, יונתן בן עוזיאל און רבי יוחנן בן זכאי'ס.

אינבערגעבען צום דרוק דורך [illegible]

העלפט פערענדיגען דאס בנין פון בית-יעקב-סעמינאַר!

דאס קורטשאַקעל

(מעשה'לעך פון נעכטען). — — א. ל. לזכרון.

א סאַך מאָל דוכט זיך דיר אויס, אַז די שרעקליכע מלחמה-טעג זענען ערשט נעכטען געווען, איין שפּאַן צוריק און דו טרעפסט זיך אויג אויף אויג מיט די שוידערליכע מעשים פון די ריסען. ס'ווילט זיך דיר דאַן אַלץ פאַרגעסען, גאָרנישט דערמאָנען מעהר, צו וואָס אויפפרישען אַ וואונד, וואָס האָט זיך נאָך נישט אינגאַנצען צוגעהיילט..

אין יענע טעג געדענק איך, האָט די צייטונג וואָס מיין פאָטער האָט אויסגעשריבען פון וואַרשא, געבראַכט טאָג-איין-טאָג אויס שרעקליכע ידיעות וועגען פאָגראָמען אין שחיטות. וועגען [illegible] יודישע קרבנות. די פאָטערס פּנים [illegible] און די שכנים [illegible] פערנאַכט, נאָכ'ן פערמאַכען דאָס געוועלב, זיך [illegible] ביי אונז אין [illegible] די נייעסטע. טייל מאָל האָ-[illegible] זיך אַזוי [illegible] ווי נאָך אַ כת. איינמאָל שפּעט אין אָוונט, ווען [illegible] האָט [illegible] [illegible] מיט אַ שווערע [illegible] אַ [illegible] אַז [illegible] ווי איז פאַר-נעקומען אַ [illegible] שחיטה [illegible] איינשולדיגע יי-[illegible] האָט [illegible] אַזוי זיך [illegible] איבערן [illegible] ער [illegible] אין [illegible] די [illegible] [illegible] די פעטערס [illegible]

[illegible]

[illegible] ער האָט [illegible] מיט אַ [illegible] קול, [illegible] האָט ער וועגען אַ [illegible] האָט מען איהם געזופען. [illegible] האָט ער [illegible] יאָהרען צוריק און [illegible] האָט ער [illegible] אַ [illegible] צייט, אַ מעשה [illegible] [illegible] וועגען פערשלאָסען [illegible] [illegible] אַ קליין קורטשאַקעל. מיר האָ-בען [illegible] ווי ער מיינט מיט די [illegible] ער האָט אונז [illegible] אין עצם תמפוד. [illegible] נאַכדעם ווי די [illegible] [illegible] קראָמען אַריינגעוואָרפען אַ [illegible] שטיקעל ברויט. [illegible] — האָט זיך [illegible] [illegible] שוין אַ גאַנצען [illegible] [illegible] פאַר אַלע אַ [illegible] [illegible] פאַר אייגעם!

Dr. Josseif Breuer

U źródła świętości żydowskiego życia małżeńskiego.

Z niemieckiego wolny przekład Racheli Seidmanówny.

Zwracamy uwagę Czytelników i Czytelniczek — zwłaszcza ostatnich — na przepiękne i zajmujące wywody jednego z przywódców żydostwa ortod. w Niemczech Dr-a Breura. Słowa jego tchną głębokiem zrozumieniem i gorącą miłością żydostwa, jego ducha i dziejowego posłannictwa.

(Przyp. Red.)

I.

W poważnych zmaganiach z losem o treść i prawdziwe szczęście życia poznałaś zapewnie, jaki drogocenny skarb ułożyła do kolebki Twej przynależność do narodu Żydowskiego. Urodziłaś się Żydówką, jesteś dzieckiem żydowskich rodziców i skoro tylko uświadomiłaś to sobie, podjęłaś dziedzictwo, dla pielęgnowania którego rodzice Tobie życie dali. Rodzice i nauczyciele czuwali odtąd u boku Twego, aby Ci w życiu być pomocni: Jedynie B-g i Jego Święta wola — tak Cię uczyli — zdoła Ci drogę w życiu wskazać i życiu Twemu treści użyczyć.

I tak podrastałaś, a przez B—ga prowadzona, obserwowałaś przyrodę i zadrżałaś przed tajemnicą cudów Jego twórczości. Pouczona Jego słowami, zwiedzałeś pełne cierpienia drogi dziejów ludzkości i poznałaś wzniosłe przeznaczenie narodu Żydowskiego.

Naród Żydowski, w którym powinno urzeczywistnić się przez B—ga wpierw zamyślone przeznaczenie ludzkości; naród, który nie może sobie wyobrazić życia bez przewodnictwa bożego, naród który nie wierzy, by szczęście spoczywało w rękach kapryśnego, ślepego losu, a którego treść życiową znajduje zawartą we woli bożej, ten naród powinień starać się każdem tchnieniem, wszystkiem, co życie z duchowych i materjalnych wartości posiada, godnie zamysłom bożym odpowiadać.

Pieczy bowiem Żydowskiego narodu powierzył B—g swoją, przez zaślepioną ludzkość odrzuconą wolę, a jego racja bytu zależy od sumiennego urzeczywistnienia idei bożych.

Pojmujesz zapewnie bolesną tragedję dziejów żydowskich: Izrael miał zachować przewodnictwo, aby zrozpaczonej ludzkości, drogę do lekomyślnie utraconego raju utorować, ale niestety pozbawił sam Ciebie Edenu, przez ogólne odurzenie porwany. A ze świętych pism wyczytałaś jasny cel, który B—g Twemu narodowi wskazał: rozproszony między inne — narody, powinien naród żydowski swe życie odnaleźć; kłamstwo, pozór, obłudę precz od siebie odrzucić, z gorącem nabożeństwem podjąć odwieczne dziedzictwo przodków, a tak odmłodzony i oczyszczony — boskiego apelu wyczekiwać!

Domy żydowskie są cegłami na budowę gmachu przyszłości żydowskiej, a gdy mężczyzna i kobieta żyd., żydowską myśl życiową, pełną zrozumienia opieką otaczają, — tedy w chwili założenia ogniska domowego napełnia ich serca święta obietnica: dom swój podporządkować kształtującej życie woli bożej, jej urzeczywistnieniu swe siły poświęcić, w duchu bożym swe dzieci wychowywać, i w ten sposób swemu domowi wieczne znaczenie zapewnić.

II.

Podobnie jak przyzwyczaiłaś się od najwcześniejszego dzieciństwa, w każdej chwili, przed każdem postanowieniem, przed każdą czynnością, zapytywać siebie: czy też i wola boża na to twoje pochwalające przyzwolenie daje, — tak też i nadal będziesz się starała nakazy religijne poznać, wykonywaniem ich, utrzymasz Twój związek przed Jego patrzącem i egzaminującem okiem.

Z całą tęsknotą żydowskiego serca poznasz owe określenia, które mają Cię zaznajomić z wolą bożą, kształtującą życie żydowskie. W Twojem sercu żyje bowiem święte, wielkie słowo, które w domu twoim, w związku Twem prawdą stać się po winno: „בית אל"! dom boży, tak nazywają nasze święte księgi domy żydowskie, domy w których bliskość B—ga miłując i ochraniając, przebywa. Bliskość B—ga można osiągnąć jedynie przez przyjęcie Jego woli.

Nigdy jednak nie zdoła myśl ludzka, nawet i najbardziej genjalna przeczuć myśli boskiej, a najświętsze uczucie błądziłoby wiecznie w ciemnościach, gdyby samo ze siebie drogi Jego odcyfrować usiłowało. Gdyż „myśli moje nie są Waszemi myślami, drogi zaś moje nie są Waszemi," (Jezajasz 55 7) — powiada prorok Jezajasz,

Podporządkujesz całe swe życie bożym przykazaniom, Będziesz koszerne gospodarstwo prowadzić, sobotę święcić, nakazów religijnych w Twem prywatnem i towarzyskiem życiu przestrzegać, — nie byłobyż więc niepojętą lekkomyślnością, gdyby także małżeńskie Twe życie nie dało się ukształtować według Jego woli?

„Także" Twe małżeńskie? Czyż nie narzuca się z przymuszającą koniecznością myśl każdemu, któremu nie jest obcą prawda żydowska, że gdyby tutaj wola boża nie panowała, dom żydowski jako taki dawnoby istnieć przestał i dawno zatraciłby swój odrębny żydowski charakter!

Tylko więc, kiedy mężczyzna i kobieta przed Bogiem swój związek zawierają, Jego jako miłującego świadka swego małżeństwa biorą, Jego świętej woli swe współżycie poddają-stają się uszlachetnionymi i uświęconymi boskimi współbudowniczymi gmachu przyszłości ludzkiej przez Niego zamyślonej, a wtedy żaden związek na świecie nie dorównuje Żydowskiemu życiu małżeńskiemu we wzniosłej świętości i szlachetności!

(d. c. n.)

Sen Jochewed

Małej Jochewed śniło się, że Anioł przyszedł i powiedział: Jochewed! Możesz o jedną rzecz prosić, a będzie spełniona.

Więc chciała Jochewed prosić o dużo przestrzeni. A Anioł mówi: Małoż to przestrzeni! Wszak do dziś są ogromne połacie ziemi, na których ludzka nie stanęła stopa.

Myśli Jochewed i znowu chce powiedzieć, by dużo było światła. Bardzo dużo. A Anioł powiada: Czy ciemno na świecie? Niechaj tylko każdy swą ciasną porzuci kładkę swego ja, a ujrzy, jak świat skąpany jest w świetle, w słońcu.

Oto patrz! Zasłonili się portjerami, roletami, by promień nie doszedł, a narzekają, że ciemno.

Prosi Jochewed o pieniądze, a Anioł się pyta: Co z niemi zrobisz?

— Rozrzucę je po świecie, by się biedacy zlatywali, jak te wróble na ziarna. Zbuduję domy dla starców, sierot, schroniska dla bezdomnych, szkoły, bibljoteki, łaźnie, szpitale, apteki i t. d. A wszystko bezpłatnie i wtedy będzie dobrze.

Czy mało jest pienędzy na świecie? Czy mało bogaczy? Gdyby chcieli, czy to wszystko nie mogłoby być? A zresztą czy tych rzeczy niema? Coś innego brak, dziecino!

— — — — — — — — — — — —

– Więc proszę o serca, - smutnie mówi Jochewed.

– Biedne dziecko! Czy nie czujesz uderzenia swego serduszka? Wszak każdy serce ma, bez serca żyćby nie mógł. Proś o coś innego, a spełni się. O to, co prosisz już oddawna jest.

Więc pocóżeś przyszedł? — płacząc szepcze Jochewed.

Dlatego – powiada smutnie Anioł, – że Wy ciągle się skarżycie o brak czegoś, że Was B—g nie słucha. Posłał mnie więc, by Wam pokazać, że życzenia Wasze zostały uprzedzone w zaraniu stworzenia wszechświata. O cokolwiek mielibyście prosić, już od bardzo dawna czeka na was, abyście po to rękę wyciągnęli, szczęście i radość życia od Was samych zależy.

Jednak Jochewed, proś o dobre serca. Serca są, tylko światła dobroci brak. boście je zgasili, i zapomnieliście zapalić, by wydobyć krzesiwo także w waszej mocy. Nie proś więc Jochewed o to wszystko, o coś prosiła, gdyż wszystko jest i czeka na Was. A Wy nie rozumiecie tego. I zdaje się Wam, jakoby nic nie było, oprócz Was. Rzekł Anioł, rozwinął białe skrzydła i — odfrunął.

E. Szoszana.

מזל=טוב!

ווינשען מיר אונזער קאַסירערין מרים באַרנשטיין צו דער חתונה פון איהר טאָכטער. דאָס זעלבע ווינשען מיר אויך אונזער ג׳ חברה פייגא פולווערמאַכער און זאָל אייער צוקונפט גליקליך זיין

בלאשקי בנות=אגודת ישראל
פעהר. פ. שייער, פאָרז. מ. טרויבע.

האַרצליכען מזל-טוב צו דער פערלאָבונג פון פרל. דאָבא טענענבערג (קאזשעגלאָוו) מיט ה׳ שפירא (סאָסנאָווצע) ווינשט בנות אַגודת ישראל קאזשעגלאָוו.

מזל=טוב

פיל גליק און צופרידענהייט ווינשען מיר אונזער וויצע-פאָרזיצערין פרל. טשאַרנא יענטעס צו איהר פערלאָבונג מיט ה׳ משה גרינבוים

באָדזאַנאָוו בנות אַגודת ישראל

אונזער בריף-קאסטען

ד. ל—ש — לעהרערינס פאר בית-יעקב-שולען בילדעט אויס דער בית-יעקב-סעמינאר אין קראקא. די אדרעס:

Centrala „Bojs-Jakow" Kraków, Augustjańska 30

די בנות-צענטראלע שיקט נישט קיין לעהרערינס.

ג. ג. — לייענט דעם מאמר פון שאצער רב (ב"י נ. 25) א. נ. „פרויען-בעוואוסטזיין ביי דער יודישער טאכטער".

יודישע קהלה-פערוואלטונג אין ג. — אין קלענערע שטעט האלטען אויס די יודישע קהלות, כמעט דעם גאנצען בודזשעט פון דער ב"י שול און ווען די ב"י פערוואלטונג ביי אייך פערלאנגט נאר 50 פראצ. איז עס אייער חוב נאכצוקומען, בפרט ווען איהר האט א מערהייט פון רעליגיעזע יידען.

פ. ב—ן; „ג—ט'ס פאלק" פון דר. נתן בירנבוים איז צוערשט ערשינען אויף דייטש אין פערלאג ר. לעווית (וויען 1918) אויף יודיש איבערזעצט דורכ'ן מחבר גופא ערשינען אין וועלט-פערלאג בערלין (1921).

ה. ר—ך. — די ערשטע בית-יעקב-שולע איז געגרינדעט געווארען אין קראקא דורך פרוי שרה שענירער אין יאהר 1917.

ב. ג—ן. — פאר אנאנסען איז די רעדאקציע נישט פעראנטווארטליך און דאס שטיצען זיך דערויף אין אזאלכע הינזיכטען האט קיין זין נישט.

צ. ר—ר. — ווענדעט זיך צו אונז אין רעדאקציע פערזענליך. די רעדאקציע איז אפען יעדען טאג פון 10—2 פארמ.

נ. ג—ן. — די דאזיגע ב"י שולען וואס זענען נישט מיט למודי-חול, אונטערליגען נישט דעם שול-אינספעקטאר.

בנות-פיהרערין. — אין די ניינצען בריף" זייט 116 געפינט איהר א ענטפער אויף אייער פראגע.

ב"י לעהרערין — קינדער-ליטעראטור איז דער יסוד פון ענטוויקלען דעם חוש ביים קינד צום לייענען און ווען מיר זעען לעת-עתה ארים אין אזא ליטעראטור איז אבער דער „קינדער-גארטען" א געלונגענער פרוב אויף דעם געביט און וואס מעהר עקזעמפלארען די לעהרערינס וועלען פערשפרייטען אלס מעהר פערגרעסערען און בערייכערען וועלען מיר קאנען דעם אינהאלט פון ק. ג. פאר אייער פערשפרייטען פון יעדען נומער ק. ג. 50 עקזעמפלארען — א דאנק.

א יונגע ליטעראטין. — מיינט נישט, אז צו שרייבען פאר קינדער איז לייכטער ווי פאר גרויסע. גראד דער היפוך. דער וואס קאן נישט שרייבען פאר דערוואקסענע קיין דרוק-פעהיגע זאכען קאן פאר קינדער אוודאי נישט.

גאלדא. ל. — לייענט די ערצעהלונג „דער קדוש פון טירנאף" פון ש. ראטשטיין, ארויסגעגעבען דורכ'ן פערלאג „החנוך" אין ווארשא.

לאה ד—ש. — דר. דייטשלענדער'ס לעזע-בוך איז אין דייטש און הייסט „שם ויפת" צו בעקומען ביי אונז אין רעדאקציע פאר 6 זל." געבינדען.

ב"י לעהרערין ג. — דר. איינשטעטער'ס פעדאגאגישע שמועסען זענען גענומען פונ'ם דייטשען ביכעל „דאס קינד" ערשינען אין קויפמאן-פערלאג אין פראנקפורט.

א לעזערין. — וועגן ר' יעקב ראזענהיים'ס מוסר וועט זיין געדרוקט א לענגערע ביאגראפיע אין „בית-יעקב-זשורנאל".

א שטענדיגע אבאנענטין. — אויב דאס קווארטאל האט זיך געענדיגט און מיר בעקומען נישט פריהעראויס דעם אבאנאמענט-בייטראג אויף ווייטער שיקען מיר נישט דעם נייעם נומער.

קארעספאנדענציעס.

וויעלון; שבת פ' קרח איז אין אונזער ב"י שול פארגעקומען א בחינה פון אלע קלאסען אונטער דער לייטונג פון דער לעהרערין פרל. הירש. אנוועזענד זענען געווען: אגודה-פארשטעהער ראשי-הקהל און א גרויסע צאהל עלטערן פון די שול-קינדער.

אלע תלמידות האבען זיך געלענצענד אויסגעצייכענט מיט זייער וויסען בפרט אין די למודים פון דת, תנ"ך און אין דער לשון-הקודש'ער שפראך. איינע פון די שילערינס האט אויך דעקלאמירט פערשידענע שירים און צום סוף האט פרל. הירש אין קורצע אבער אינהאלטסרייכע ווערטער מעור, געוויזען די קינדער צום אויספיהרען און אפהיטען מבחוץ דער שולע דאס וואס מ'האט זיי געלערנט; די לעצטע ווערטער האבען אויף די תלמידות שטארק געווירקט און פאר התלהבות זיי גערירט ביז צו טרעהרען. די אנוועזענדע געסט האבען זעהר בעוואונדערט די פעדאגאגישע כשרונות פון פרל. הירש, וועלכע האט במשך 2 חדשים צייט אריינגעבראכט צווישען די קינדער אזוי-פיל ידיעות און פאר'ן אוועקגעהן האט איינער פון די נאספים אין נאמען פון אלע, שטארק בעדאנקט דער לעהרערין פאר איהר מיה לטובת דער ענטוויקלונג פון אונזער ב"י-שולע.

בן-עיר

גריצע: דינסטאג פ' פנחס האט אונזער „בנות" געפייערט דעם יאהר טאג פון איהר גרינדונג. ביי דער אנוועזענהייט פון פיעל געסט און פייערליכער שטימונג עפענט די חגיגה אונזער ג' לעהרערין פרל. ה. שידלאווסקא און רעדט מיט גרויס בעגייסטערונג מענינא דיומא.

עס ווערען דאן געלייענט שריפטליכע בעגריסונגען דארונטער פונ'ם מענער-קאמיטעט פון דער ב"י שולע. דאן האלטען אויך גייסטרייכע רעדעס פרל. קירשענבוים און די סעקרעטארין פרל. אלעקסאנדראוויטש. א שעהנע שלוס-רעדע האט געהאלטען פרל. ניימאן און דערמיט איז פערענדיגט געווארען די פייערונג.

די פערוואלטונג.

געזאמעלט געווארען פאר די ארטאדאקסישע שולען אין ארץ-ישראל.

וולאצלאוועק — 35 זל. 20 גר. לאדז — 23 זל. מיט 50 גר. סאסנאוויעץ — 21 זל. מיט 30 גר. בענדין — 20 זל. וויעלון — 13 זל. מיט 60 גר. [illegible] — 10 זל. 50 גר. [illegible] — 9 זל. מיט 50 גר. פראשניץ — 8 זל. 20 גר. [illegible] — 8 זל. מיט 20 גר. קאמשעווניץ 7 זל.

צוזאמען — — — — — 157 זל.

דאס געלד איז דורך דער בנות-צענטראלע איבערגעשיקט געווארען קיין פראנקפורט צו דער עלוועלטליכער ארץ-ישראל-צענטראלע פון אגו"י.

— די רעדאקציע בית-יעקב-זשורנאל, שיקט ארויס דעם קומענדיגען חודש — דער לעצטער פון פינפטען יאהרגאנג — ספעציעלע דאנק-קארטען מיט גאלדענע אותיות, פאר די פריינד און פערשפרייטער פון בית-יעקב-זשורנאל, וואס זענען מיט דער רעדאקציע געשטאנען אין קאנטאקט די גאנצע פינף יאהר זינט דער זשורנאל ערשיינט. אויך גיט די רעדאקציע ארויס א ספעציעלען פראספעקט צום 6-טען יאהרגאנג אין יודיש און פויליש. אין חודש אלול וועט דורך אלע סימפאטיקער פון זשורנאל ווערען געפיהרט א גרויסע אקציע צו שאפען יעהרליכע, האלב-יעהרליכע און קווארטאל-אבאנענטען אויפ'ן 6-טען יאהר.

WSCHÓD

Łódź, w lipcu 1928 r. ב"ה לאדז, מנחם-אב תרפ"ח.

Rabin Samson Rafał Hirsz.

Smutek dziejowy

I rzekł B—g:
Wy roniliście raz łzy zbytecznie — i dlatego skazuję Was na wieczny płacz. (מדרש)

I posłał B-g proroków swoich do grzesznego ludu swego, do ludu Izraelskiego, który oślepł i ogłuchł, i któremu serce skamieniało — i ostrzegł go, przepowiadając nieszczęścia, które nań spadną, lecz nikt głosu Jego nie chciał usłyszeć. Aż nadszedł przepowiadany "וביום פקדי ופקדתי" - zaświtał dzień obrachunku - i ogarnął gniew B ga Judeę i Izraela, Menasze i Efroima i zniweczył ich. Straszny i przerażający był Sąd Boży, wstrząsający wyrok Jego, rzucony na świątynię, na Syjon i Jeruzalem, na naród i kraj, na królów i kapłanów, na władców i starszyznę. I legła w zgliszczach świątynia B—ga, a naród oddał przemocy nieprzyjaciela na straszną i okropną śmierć głodową...

* * *

Siedzieliśmy i płakaliśmy nad rzekami Babilonu, z òcz naszych strumieniem płynęły gorzkie łzy.

Opłakiwali nas pradziadowie nasi, którzy spoczywają w Chebronie i matka nasza Rachela z Betleem, i nawet Wiekuisty obwieścił dzień smutku, a świat cały duchowy tonął w morzu łez i rozpaczy...

I od onego czasu smuci się i płacze Izrael.

Opłakuje on świątynię, świętość nad świętąściami i Imię Jego bezczeszczone wsród ludów świata

I biada on nad domem Jakóba, i ludem Bożym, który legł od miecza wroga, nad swoją męką i cierpieniem, nad grzechami swojemi i przewinieniami...

* * *

Minęło od onego czasu dwa tysiące lat, a my wciąż siedzimy, jak ongiś nad wodami, i opłakujemy naszą niedolę. Jeszcze nie zaschła krwawiąca rana, jeszcze zda się leży przed nami trup świeży, którego nie przytuliła ziemia. I niemasz nikogo, ktoby nas nakarmił słowem pociechy... Pali nas jeszcze i piecze grom grzechu, który w nas uderzył — i niemasz lekarstwa na nasz ból!

* * *

Jakże owocne były łzy naszych praojców! — Na nieurodzajne, jałowe padały gleby, a jednak rozrosły się i rozkrzewiły, rozkwitły owocami i sięgały konarami do wszystkich krajów, do każdego zakątka, gdzie jeno płaczący znajdowali się prawnukowie nasi. Jako studnia Mirjam, "באר מרים" szła przez pustynię za ludem Izraela, aby go napoić w chwilach żrącego pragnienia — tako źródło łez towarzyszy nam dzisiaj wszędzie w bezgranicznej i bezbrzeżnej pustyni świata

* * *

Póki w nas żyć będzie dusza nasza, póki tętni w nas serce, póki tli w nas iskra żydowstwa, czy to w wędrówkach naszych po przeżartych słońcem pustyniach, czy po skalistych górach — póty nieść będziemy piętno żałoby i smutku, i płakać będziemy i biadać i szlochać!

Praojcowi nasi raz jeden zbytecznie płakali - dlatego skazano nas na wieczny płacz!..

* * *

Czyż niema pociechy w nieszczęściu Izraela?

Czyż niema końca łez Izraelskich?

O, płaczu zbyteczny! —

Kiedy wyschnie w tobie moc karzącа? Kiedyż już zamilkniesz?!

Czyż niema władzy nad Tobą przysięga Boga w dniu potopu?!

Jak długo jeszcze czekać będziemy, nim ozwiesz się swoim gromowym głosem, który przeniknie świat od krańca bo krańca:

„Dość" ?!

O, płaczu zbyteczny, jakdługo jeszcze?!

אונזער בריף-קאסטען

ד. ל—ש — לעהרעריגט פאַר בית-יעקב-שולען בילדעט אויס דער בית-יעקב-סעמינאר אין קראָקא. די אַדרעס:

Centrala „Bajs-Jakow" Kraków, Augustjańska 30

די בנות-צענטראַלע שיקט נישט קיין לעהרערינס.

ג. ג. — לייענט דעם מאמר פון שאַצער רב (ב"י נ. 25) א. נ. „פרויען-בעוואוסטזיין ביי דער יודישער טאָכטער".

יודישע קהלה-פערוואַלטונג אין ג. — אין קלענערע שטעט האַלטען אויס די יודישע קהלות, כמעט דעם גאַנצען בודזשעט פון דער ב"י שול און ווען די ב"י פערוואַלטונג ביי אייך פערלאַנגט נאָר 50 פראָצ. איז עס אייער חוב נאָכצוקומען, בפרט ווען איהר האָט אַ מערהייט פון רעליגיעזע יידען.

פ. ב—ן „ג—ט'ס פאָלק" פון דר. נתן בירנבוים איז צוערשט ערשינען „אויף דייטש אין פערלאַג ר. לעווית (ווין 1918) אויף יודיש איבערזעצט דורכ'ן מחבר גופא ערשינען אין וועלט-פערלאַג בערלין (1921).

ה. ר—ך. — די ערשטע בית-יעקב-שולע איז געגרינדעט געוואָרען אין קראָקא דורך פרוי שרה שענירער אין יאָהר 1917.

ב. ג—ן. — פאַר אַנאָנסען איז די רעדאַקציע נישט פעראַנטוואָרטליך און דאָס שטיצען זיך דערויף אין אַזאַלכע היגזיכטען האָט קיין זין נישט.

צ. ר—ר. — ווענדעט זיך צו אונז אין רעדאַקציע פערזענליך. די רעדאַקציע איז אָפען יעדען טאָג פון 10—2 פאַרמ.

נ. ג—ן. — די דאָזיגע ב"י שולען וואָס זענען נישט מיט למודי-חול, אונטערליגען נישט דעם שול-אינספעקטאָר.

בנות-פיהרערין. — אין די ניינצען בריף" זייט 116 געפינט איהר אַ ענטפער אויף אייער פראַגע.

ב"י לעהרערין — קינדער-ליטעראַטור איז דער יסוד פון ענטוויקלען דעם חוש ביים קינד צום לייענען און ווען מיר זעען לעת-עתה אָרים אין אַזאַ ליטעראַטור איז אָבער דער „קינדער-גאָרטען" אַ געלונגענער פרוב אויף דעם געביט און וואָס מעהר עקזעמפלאַרען די לעהרערינס וועלען פערשפרייטען אַלס מעהר פערגרעסערען און בערייכערען וועלען מיר קאָנען דעם אינהאַלט פון ק. ג. פאַר אייער פערשפרייטען פון יעדען נומער ק. ג. 50 עקזעמפלאַרען — אַ דאַנק.

אַ יונגע ליטעראַטין. — מיינט נישט, אַז צו שרייבען פאַר קינדער איז לייכטער ווי פאַר גרויסע. גראָד דער היפוך. דער וואָס קאָן נישט שרייבען פאַר דערוואַקסענע קיין דרוק-פעהיגע זאַכען קאָן פאַר קינדער אַוודאי נישט.

גאָלדא. ל. — לייענט די ערצעהלונג דער קדוש פון טירנא" פון ש. ראָטשטיין, אַרויסגעגעבען דורכ'ן פערלאַג „החנוך" אין וואַרשא.

לאה ד—ש. — דר. דייטשלענדער'ס לעזע-בוך איז אין דייטש און הייסט „שם ויפת" צו בעקומען ביי אונז אין רעדאַקציע פאַר 6 זל." געבינדען.

ב"י לעהרערין ג. — דר. איינשטעטער'ס פעדאַגאָגישע שמועסען זענען גענומען פון'ם דייטשען ביכעל „דאָס קינד" ערשינען אין קויפמאַן-פערלאַג אין פראַנקפורט.

אַ לעזערין. — וועגען ר' יעקב ראָזענהיים'ס מוטער וועט זיין געדרוקט אַ לענגערע ביאָגראַפיע אין „בית-יעקב-אַלמאַנאַך".

אַ שטענדיגע אַבאָנענטין. — אויב דאָס קוואַרטאַל האָט זיך געענדיגט און מיר בעקומען נישט פריהעראויס דעם אַבאָנאַמענטס-בייטראַג אויף ווייטער שיקען מיר נישט דעם נייעם נומער.

קאָרעספאָנדענציעס.

וויעלון: שבת פ' קרח איז אין אונזער ב"י שול פאָרגעקומען אַ בחינה פון אַלע קלאַסען אונטער דער לייטונג פון דער לעהרערין פרל. הירש אַנוועזענד זענען געווען: אַגודה-פאָרשטעהער ראשי-הקהל און אַ גרויסע צאָהל עלטערן פון די שול-קינדער.

אַלע תלמידות האָבען זיך גלענצענד אויסגעצייכענט מיט זייער וויסען בפרט אין די למודים פון דת, תנייך און אין דער לשון-הקודש'ער שפראַך. איינע פון די שילערינס האָט אויך דעקלאַמירט פערשידענע שירים און צום סוף האָט פרל. הירש אין קורצע אָבער אינהאַלטסרייכע ווערטער מעור, געוועזן די קינדער צום אויספיהרען און אָפהיטען מבחוץ דער שולע דאָס וואָס מ'האָט זיי געלערנט; די לעצטע ווערטער האָבען אויף די תלמידות שטאַרק געווירקט און פאַר התלהבות זיי געריהרט ביז צו טרערען. די אָנוועזענדע געסט האָבען זעהר בעוואונדערט די פעדאָגאָגישע כשרונות פון פרל. הירש, וועלכע האָט במשך 2 חדשים צייט אַריינגעבראַכט צווישען די קינדער אַזוי-פיל ידיעות און פאַר'ן אַוועקגעהן האָט איינער פון די נאספים אין נאָמען פון אַלע, שטאַרק בעדאַנקט דער לעהרערין פאַר איהר מיה לטובת דער ענטוויקלונג פון אונזער ב"י-שולע.

בן-עיר

גריצע: דינסטאָג פ' פנחס האָט אונזער „בנות" געפייערט דעם יאָהר טאָג פון איהר גרינדונג. ביי דער אַנוועזענהייט פון פיעל געסט און פייערליכער שטימונג עפענט די חגיגה אונזער ג' לעהרערין פרל. ה. שידלאָווסקאַ און רעדט מיט גרויס בעגייסטערונג מענינא דיומאָ.

עס ווערען דאַן געלייענט שריפטליכע בעגריסונגען דאַרוגטער פונ'ם מענער-קאָמיטעט פון דער ב"י שולע. דאַן האַלטען אויך גייסטרייכע רעדעס פרל. קירשענבוים און די סעקרעטאַרין פרל. אַלעקסאַנדראָוויטש. אַ שעהנע שלוש-רעדע האָט געהאַלטען פרל. ניימאַן און דערמיט איז פערענדיגט געוואָרען די פייערונג.

די פערוואַלטונג.

געזאַמעלט געוואָרען פאַר די אָרטאָדאָקסישע שולען אין ארץ-ישראל.

וולאָצלאַוועק — 35 זל. 20 גר. לאָדז — 23 זל. מיט 50 גר. סאָסנאָוויעץ — 21 זל. מיט 30 גר. בענדין — 20 זל. וויעלון — 13 זל. מיט 60 גר. פרזעדבאָרז — 10 זל. 50 גר. סאמבאר — 9 זל. מיט 50 גר. פראשניץ — 8 זל. 20 גר. טעלאקי — 8 זלאָטיס מיט 20 גר. קאפשעוניץ 7 זל.

צוזאַמען — — — — 157 זל.

דאָס געלד איז דורך דער בנות-צענטראַלע איבערגעשיקט געוואָרען קיין פראַנקפורט צו דער אַלוועלטליכער ארץ-ישראל-צענטראַלע פון אגו"י.

— די רעדאַקציע בית-יעקב-זשורנאַל, שיקט אַרויס דעם קינפטיגען חודש — דער לעצטער פון פינפטען יאָהרגאַנג — ספעציעלע דאַנק-קאַרטען מיט גאָלדענע אותיות, פאַר די פריינד און פערשפרייטער פון בית-יעקב-זשורנאַל, וואָס זענען מיט דער רעדאַקציע געשטאַנען אין קאָנטאַקט די גאַנצע פינף יאָהר זינט דער זשורנאַל ערשיינט. אויך גיט די רעדאַקציע אַרויס אַ ספעציעלען פראָספעקט צום 6-טען יאָהרגאַנג אין יודיש און פויליש. אין חודש אלול וועט דורך אַלע סימפאַטיקער פון זשורנאַל ווערען געפירהט אַ גרויסע אַקציע צו שאַפען יעהרליכע, האַלב-יעהרליכע און קוואַרטאַל-אַבאָנענטען אויפ'ן 6-טען יאָהר.

WSCHÓD

Łódź, w lipcu 1928 r.

ב"ה לאדז, מנחם-אב תרפ"ח.

Rabin Samson Rafał Hirsz.

Smutek dziejowy

I rzekł B—g:

Wy roniliście raz łzy zbytecznie — i dlatego skazuję Was na wieczny płacz. (מדרש)

I posłał B—g proroków swoich do grzesznego ludu swego, do ludu Izraelskiego, który oślepł i ogłuchł, i któremu serce skamieniało — i ostrzegł go, przepowiadając nieszczęścia, które nań spadną, lecz nikt głosu Jego nie chciał usłyszeć. Aż nadszedł przepowiadany „וביום פקדי ופקדתי" - zaświtał dzień obrachunku - i ogarnął gniew B ga Judeę i Izraela, Menasze i Efroima i zniweczył ich. Straszny i przerażający był Sąd Boży, wstrząsający wyrok Jego, rzucony na świątynię, na Syjon i Jeruzalem, na naród i kraj, na królów i kapłanów, na władców i starszyznę. I legła w zgliszczach świątynia B—ga, a naród oddał przemocy nieprzyjaciela na straszną i okropną śmierć głodową...

* * *

Siedzieliśmy i płakaliśmy nad rzekami Babilonu, z ócz naszych strumieniem płynęły gorzkie łzy.

Opłakiwali nas pradziadowie nasi, którzy spoczywają w Chebronie i matka nasza Rachela z Betleem, i nawet Wiekuisty obwieścił dzień smutku, a świat cały duchowy tonął w morzu łez i rozpaczy...

I od onego czasu smuci się i płacze Izrael.

Opłakuje on świątynię, świętość nad świętąściami i Imię Jego bezczeszczone wśród ludów świata

I biada on nad domem Jakóba, i ludem Bożym, który legł od miecza wroga, nad swoją męką i cierpieniem, nad grzechami swojemi i przewinieniami...

. . .

Minęło od onego czasu dwa tysiące lat, a my wciąż siedzimy, jak ongiś nad wodami, i opłakujemy naszą niedolę. Jeszcze nie zaschła krwawiąca rana, jeszcze zda się leży przed nami trup świeży, którego nie przytuliła ziemia. I niemasz nikogo, ktoby nas nakarmił słowem pociechy... Pali nas jeszcze i piecze grom grzechu, który w nas uderzył — i niemasz lekarstwa na nasz ból!

. . .

Jakże owocne były łzy naszych praojców! — Na nieurodzajne, jałowe padały gleby, a jednak rozrosły się i rozkrzewiły, rozkwitły owocami i sięgały konarami do wszystkich krajów, do każdego zakątka, gdzie jeno płaczący znajdowali się prawnukowie nasi. Jako studnia Mirjam, „באר מרים" szła przez pustynię za ludem Izraela, aby go napoić w chwilach żrącego pragnienia — tako źródło łez towarzyszy nam dzisiaj wszędzie w bezgranicznej i bezbrzeżnej pustyni świata

. . .

Póki w nas żyć będzie dusza nasza, póki tętni w nas serce, póki tli w nas iskra żydowstwa, czy to w wędrówkach naszych po przeżartych słońcem pustyniach, czy po skalistych górach — póty nieść będziemy piętno żałoby i smutku, i płakać będziemy i biadać i szlochać!

Praojcowi nasi raz jeden zbytecznie płakali - dlatego skazano nas na wieczny płacz!.

. . .

Czyż niema pociechy w nieszczęściu Izraela?

Czyż niema końca łez Izraelskich?

O, płaczu zbyteczny! —

Kiedy wyschnie w tobie moc karząca? Kiedyż już zamilkniesz?!

Czyż niema władzy nad Tobą przysięga Boga w dniu potopu?!

Jak długo jeszcze czekać będziemy, nim ozwiesz się swoim gromowym głosem, który przeniknie świat od krańca do krańca:

„Dość" ?!

O, płaczu zbyteczny, jakdługo jeszcze?!

Łódź, Lipiec 1928 r. Cena 85 gr. Rok V, zeszyt 6 (34)
„BAJS JAKOW" (miesięcznik) Adres Red. „Bajs Jakow", Łódź, Aleksandrowska 28.

אין היינטיגען נומער:

1) די שולע און דאָס בוך — — — ב. ראָאַרישצין
2) שבת — — — — — — דר. נתן בירנבוים
3) (ליעד) — — — — — — א. שושנה
4) (ליעד) — — — — — — דר בן ציון פעסלער
5) חמשה עשר באב — — — — שרה שענירער
6) תשעה באב (ליעד) — — — — ברוך שטערן
7) נחמו שטימונג — — — — העניא הירש
8) רבי יוחנן בן זכאי און זיין צייט — שמואל אָסטערזעצער
9) חמשה עשר באב און די צייטען פון בית שני — — — —
10) איינע פון א סאך — — — אלימלך שטייער
11) דאָס קורטשאַקעל — — — — ה. ר.
12) פון חודש צו חודש
13) קאָראַספאָנדענציעס
14) גאַטיצען 15) אַנאָנסען

בייל אגע: קינדער גאָרטען (32 זייטען)

16) הלל הזקן (זיין לעבען און שאַפען) בנימין זוסמאַן
17) צדקה ראטעוועט פון טויט — א. וואָגענברונד
18) לשון הרע — — — — י. ל. ג.
19) אין וואַלד (ליעד) — — — ב. שטערן
20) אין דער מלחמה צייט — — — שרה שענירער
21) איך די פלינלען פון געזאַנג — — מ. פיקסעל
22) הבדלה (ליעד) — — — רחל' האלטער
23) די איינציגע וואַנר (ליעד) — — א. מ. קמיאָטעק
24) שאול וואהל — — — — דר. ב. קונצער
25) דאָס געוויין פון רחל און לאה י. אריי
26) חורבן ירושלים — — — א. ג. פרידענזאָן
27) רחל'ס קבר (ליעד) — — ג. ש.
28) ים ליעד — — — — (לויט רבי יהודה הלוי)

פוילישער טייל: „Wschód"

דרוקערייַ
און ליטאָגראַפיע
י. גרינבערג, לאָדז
וסכאָדניא 45. ::: טעלעפאָן 31-90.
פערטיגט אויס אלער ארט דרוק-ארבייט ווי אויך א מאָדערן איינגעאָרדענטע יודישע דרוקערייַ פאר צייטשריפטען, זאמעלביכער און צייטונגען.

מזל-טוב!

צו דער פערלאָבונג פון אונזער מיטגלידערין פרל. חוה זילבערבערג מיט ה' מענדל לעווקאָוויטש ווינשען מיר א הערצליכען מזל טוב;
בנות-אגודת-ישראל
פּרעזעס.: פרוי קאָהן,
וואָצלאַוועק. סעקרעטאַר פרל מ. פיקס

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע שוועסטער חוה זילבערבערג מיט ה' מענדל לעווקאָוויטש. גראַטולירען מיר הערצליך און ווינשען א גליק ליכע צוקונפט
שוועסטערן זילבערבערג.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער פריינדין חוה זילבערבערג מיט ה' מענדל לעווקאָוויטש. ווינשען מיר פיל גליק און צופרידענהייט.
מלכה פיקס, לאה סאַלניק

צו דער תנאים פון מיין פריינדין פרל. באָרוך (פּרזעד בארז) ווינש איך א הערצליכען מזל טוב.
קלימאָנטאָוו. לעהרערין פ. ל. זיידמאַן.

מברכת אני את מרת ר' חמה שליטא מזבורב לארושהי בברכת מזל טוב חמה. יה"ר שתזכה לבנות ביתה על הרי יהודה וירושלים בעזרת ישראל סבא.
רחל זיידמן, חנה זיידמן טרנופול.

אברך את ידידי המסן הנפלא בנש"ק הר' מאיר בורנשטיין נ"י לנשואת בתו מרת פעסע שתחי' עב"ג המופלג מו"ה נחמן נ"י פירטענבוים.
א. ג. פרידנזאן.

ברכת מזל-טוב חמה

נתונה לכ' ידידי יקירי הר' יעקב מונשוויץ (עורך העתון „דאָס וואָרט".) יזכהו ה' בכל טוב למען יוכל להמשיך את עבודתו לטובת העתונות החרדית
א. ג. פרידנזון.

מברך אני בברכת מזל-טוב חמה ונלבבה את ידידי הרב צבי שברין אבד"ק זלוטניק, - לנשואיו יה"ר שתורה וגדולה יתאחדו על שלחנו.
הלל זיידמן, טרנופול.

עס ערשיינט
דער יודישער ארבעטער
וואָכענבלאַט
צענטראַל אָרגאַן פון „פועלי אגודת ישראל" אין פּוילען
ערשיינט רעגעלמעסיג יעדע וואָך. פרייז 30 גראָשען.
אַדרעס פון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע:
A. M. Grubsztajn Łódź, Wschodnia 54 P. K. O. 62422

Red. i wyd. L. G. Frydenzon. Tłocznia I. Grinberga Łódź, Wschodnia 45. tel 31-90.

רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע
„בית־יעקב־זשורנאַל“
ביילאַגע „קינדער גאָרטען“
פוילישער טייל „Wschód“
לאָדז, אַלעקסאַנדראָווסקא 28.

ב"ה, לאָדז אלול תרפ"ח

B3464

מיר אַפּעלירען צו אייך — העלפט אונז פערשטאַרקען אין יודישען הויז דעם רעליגיעזען געדאַנק!

שוין 5 יאָהר צייט טראָגען מיר אויף זיך דעם שווערען עול פון אַרויסגעבען דעם „בית־יעקב־זשורנאַל“ אָהן שום אייגעננוצען אָדער וועלכע ס'איז רוחים זענען מיר געווען אויסען מכה.ד.ילה. פאַר אונזער אויג שוועבט פונ'ם ערשטען מאָמענט אָן אויסשליסליך דער ציעל, פון געגענווירקען דעם שטראָם פון דער כפירה־ליטעראַטור, וואָס פערפלייצט דאָס הויז פון ישראל. שאַפען אַ טריבונע פאַר דער רעליגיעזער פרויען־בעוועגונג, דינען די אינטערעסען פון די שולען „בית־יעקב“ און אָרגאַניזאַציעס „בנות אַגודת ישראל“ געבען דער יודישער טאָכטער ריין לעז־מאַטעריאַל, פיינע ליטעראַטור און אַלץ געשריבען אין עכט יודישען גייסט.

אונזערע בעמיהונגען אין דער דערמאָנטער אידעאַלער ריכטונג האָבען ווייט־ווייט איבערגעשטיגען אונזער אונזער יכולת, ענערגיע פאַר'ן דאָזיגען הייליגען צוועק האָט ווי אַשכּרודעלדיגער קוואַל פאַר דער גאַנצער צייט זיך נישט אויסגעשעפּט און בעזרת השם האָבען מיר צוזאַמען מיט דער גאַנצער אָרטאָדאָקסיע איצט די מעגליכקייט צו פייערן דעם סיום פון פינף־יאָהר פרוכטבאַרער און פּראָדוקטיווער אַרבייט לטובת דער אויפלעבונג פונ'ם רעליגעזען געדאַנק אין דער יודישער פרויען־מחנה.

ביים אָנהויב פון 6־טען יאָהר שטעהן מיר אָבער מיט לעדיגע הענד, אַלע אונזערע רעזערוו־פאָנדען זענען אויסגעשעפּט און טראָצדעם וואָס מיר זענען פול מיט האָפנונג אונזער פינף־יעהריג ווערק צו דערהאַלטען פערברייטערן און פּערשעלען, זענען מיר דאָך אָנגעוויזען אויף אייער מיטהילף! צו געצעהלטע יחידים, צו אַזעלכע וואָס זענען אונז בעקאַנט אַלס פריינד און סימפּאַטיקער פון דער אידעע, וואָס מיר פּראָפּאַגירען און פערשפרייטען אַפּעלירען מיר: אַבאָנירט דעם זשורנאַל אויפ'ן יאָהר פ"ט. **שיקט אונז דעם אַבאָנענטס־בייטראַג 8 זל. פאַר אַ גאַנץ יאָהר (12 נומערן) פריהעראויס!** דאָס געלד וועט פאַר אונז זיין אַ ראַדיקאַלע שטיצע און אייער נאָמען וועט ביי אונז תמיד דערמאָנט ווערען אַלס מיטהעלפער און מסייע לידי עושי מצוה!

ברענגט אַריין אין אייער הויז דאָס געדריקטע וואָרט פון דעם יודיש־רעליגיעזען דענקער און שרייבער דער „בית יעקב זשורנאַל“ איז פון אַלע אָרטאָדאָקסישע מנהיגים און פון די לייטענדע אַגודה־אָרגאַנען אין גאָר דער וועלט שון פון לאַנג אַנערקענט אַלס א ברכה פאַר'ן יודישען הויז און גליק פאַר'ן יודישען קינד.

מיר בעטען נישט קיין נדבה און בעטראַכט נישט אונזער בקשה פאַר אַזאַלכע. די דאָזיגע הייליגע זאַך דאַרף אייך אַזוי גוט נוגע זיין ווי אונז אַליין; **זאָל אונזער בענייטע אַרבייט אויפ'ן 6־טען יאָהר פון אייך ווערען בעגלייט מיט סימפּאַטיע און אַזאַ עלעמענטאַרע שטיצע ווי בעצאָהלען פאַר אַ יאָהר פריהעראויס!**

מיר גאַראַנטירען אייך פאַר'ן ערשיינען פונ'ם זשורנאַל דער ערשטער נומער פון חודש תשרי פ"ט ערשיינט אי"ה אַ פאָר טעג פאַר ראש השנה אין מיט'ן זעלבען שיקען מיר צו אַלע אַבאָנענטען בחנם **אַ טאַשען־קאַלענדאַר אויפ'ן יאָהר פ"ט.**

לייגט נישט אַוועק אונזער ווענדונג אָהן אַ פּאָזיטיווען ענטפער און באַלד נאָכ'ן דערהאַלטען אונזער דאָזיגען שרייבען פילט אויס דעם „טשעק“ אויף 8 זל.

מיר צווייפלען נישט אין אייער פערשטענדניס און איבערגעבענהייט צו דער גרויסע זאַך און וואַרטען אויף אייער הילף אין ענטשיידענדען מאָמענט!

מיט גרויס דרך ארץ און דאַנק

אדמיניסטראַציע

„בית־יעקב־זשורנאַל“

לאָדז.

באמערקונג: אויב ס'איז אייך דאָך אונמעגלעך אויף אַ גאַנץ יאָהר איינצוצאָהלען פאָראויס בעטען מיר לפּחות אויף אַ האַלב־יאָהר אָדער אויף אַ פערטעל יאָהר.